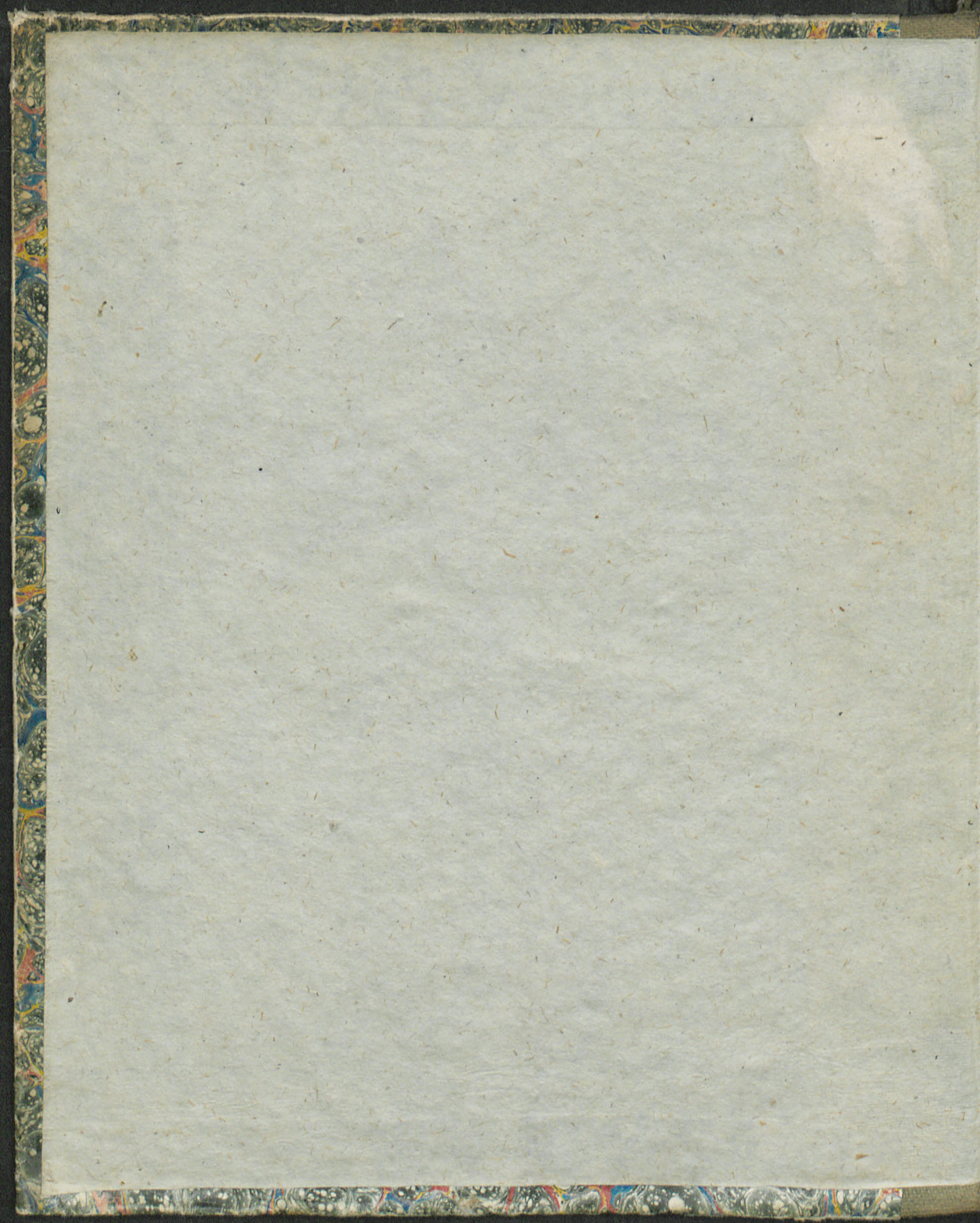

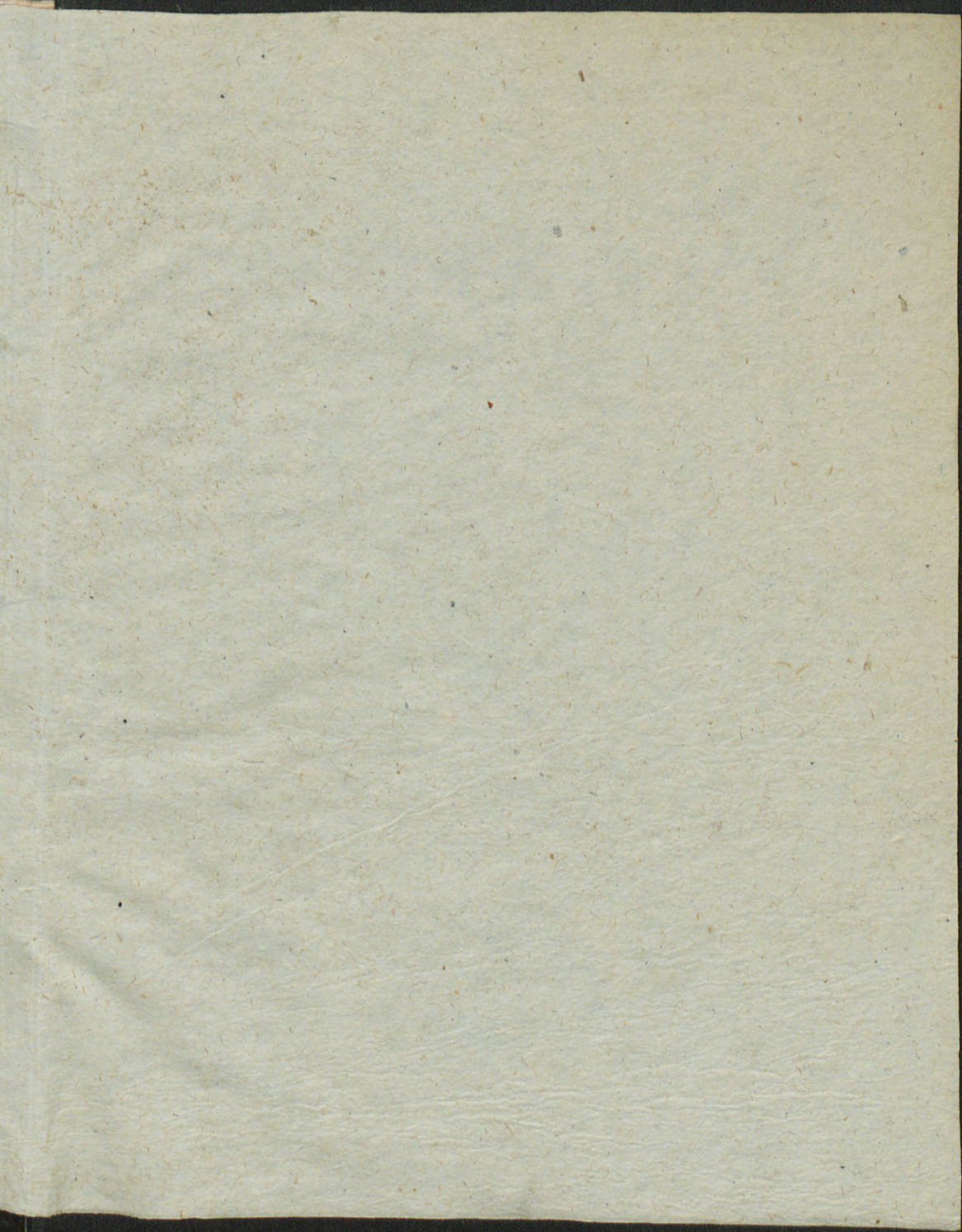
BIBLIOTEKA

Zakl. Nar. im. Ossolińskich

XVII 4809

Frischmann Johann

E. 16. 337.

V

CAUSÆ REGUM

HERI ET HODIE
INTER SE

BELLIGERANTIUM
GALLIÆ ET HISPANIÆ.
SVECIÆ ET POLONIÆ.

EXPOSITÆ ET EXPENSÆ
AD
JURIS ET STATUS RA-
TIONEM;

CHRISTIANO ORBI,

CVM FIGVRIS ÆNEIS,
INSCRIPTÆ

M.D.C.

LVII

A.
CR.

Munerario
Guilhelmo Serlino.

15.340

Plinius Tacito suo.

COGITA, QUAE TEMPORA AGGREDIAMVR.
VETERA AC SCRIPTA ALIIS?
PROMPTA INQUISITIO, PARATA COLLATIO.
NOVA ET NONDUM AUDITA?
PLENA PERICVLIS, PLENA OBTRACTATIONIBVS.
GRAVIS OFFENSA, LEVIS GRATIA.

Tacit. i. Hist. i. 4.

*Adulationi scdum crimen seruitutis,
Malignitati falsa species libertatis inest.*

Inscriptor de se ipso.

Mihi

*Imperator, Reges, Principes alij,
Nec beneficio, nec injuria cogniti.*

XVII - 4809 - III

04

ORBS CHRISTIANE, Pace, præcipuâ tuâ notâ, Orbe.
Si placet,

Implicitas ante voluminibus, quantulocunq, nunc modo explicitas,

Traditâ fide relatas introspice caussas,

Quatuor Regum se inter olim & nunc bella trahentium,

Aut alio dissidentium dissidiò;

Incisas

Tripartitis Lapidariarum inscriptionum structuris,

Aptis veluti delitiis,

Temperande earum asperitati,

Redintegrandis legentium animis.

Quarum

Prima Regum Occidentalium,

Secunda duorum septentrionalium,

Caussas bellicas, vel quasi,

Tertia caussarum jura, & rationes regias,

Expendenda representat.

Hec talia

Purgatâ pellege mente, ac perpende.

Cognosce, ut judices, non vindices; judica, ut componas, non imponas,

Quid enim est compositum, impositum, conclusum, elusum?

Lusus & abusus purus est putus Politicus.

Imposita belli materia, indispota forma quietis.

Quid est belli finis Pax doloni affinis?

Nisi dolosus favillarum suppositarum cinis,

Levi moeu erupturus in incendia urbium, strages Hominum,

Animalium DEO Charissimorum.

Corrupturus & Germania sacratissimum PACIS Templum,

Ab ipsis Europa diis terrestribus extructum,

*Pōst à Bono excultum VIRO,
Qui Oleum in Olla ac nomine, imò in Ore ac pectore gerit.*

Ac primò quidem,

Nisi piget,

*Respice ad iras, minas, aestus, curas, emulationes, suspiciones,
Occasiones, sæpè leves, ingentium discordiarum, bellorum,
Orbe in occiduo & Hesperiiis.*

Ubi

Trecentos & octuaginta duos per annos,

Fuit dimicatum,

Non continuè, nec cohærenter,

Sed prout causæ lacefferant,

Cum Castellanis, Arragoniis, Siculis, Burgundis.

Inde

Contagio, & series, causæque bellorum,

A

*Ludovico Aureliæ, & Philippo I. Burgundiæ Duce,
CAROLO VII. Gallix Rege, Iohanne & Philippo II. Burgundis,*

Maximè

*ALudovico XI. & Carolo Audace Burgundiæ Duce,
Primo Austriaco-Hispanica opulentia potentia auctore,
In Christianos & consanguineos hodiè Reges,*

Continuè diversos,

Sinemetu discordia, læsione prerogative,

Nec nominandos, nec conlocandos juxta,

Vix Orbiculatim.

Structuræ

1275.

1657.

0382.

Structuræ primæ Secturæ,
Et
Secturarum Stricturæ.

1. **C**ausse belli inter Philippum III. Audacem Franciæ & Alphonsum Castillie Regem, Navarrorum ab Alphonso moza rebellatio contra Philippipupillam; & Alphonsi ausum contra suos nepotes, à Philippo in regno assertos: & inter eundem Philippum ac Arragonium, Siculorum contra Carolum Franciæ, Andium Ducem, Sicilia Regem, patruum suum motus.
2. Causse primi belli Neapolitani inter Carolum VI. Franciæ & Alphonsum V. Arragonia Regem pro patruo Ludovico I. & ejus filio Ludovico II. Andium ducibus, Pontificum dissidia, & calliditas Ioanna Regina Neapolitane.
3. Semina belli Franciam inter & Burgundiam, post Austriaco-Hispanicam, Ludovici Aurelia, & Philippi Burgundiæ Ducis lis de sedis prerogativa, cedes Ludovici & Ioannis Burgundi inde secuta; & bellum inter Carolam VII. Franciæ & Philippum II. Burgundiæ Ducem.
4. Causse resumpti belli inter Ludovicum XI. & Carolum Audacem Burgundiæ Ducem, veterum simultatum recordatio, mutuus contemptus, insidiarum suspicio, oppidorum reluitio.
5. Fastidia inter eundem Ludovicum, Castellannum, & Arragonium.
6. Maria Burgundica belli causa inter eundem Ludovicum, & Maximilianum Austriæ Archiducem.
7. Maximiliani filia Margarita, & Anna Amorica quasi ejus uxor Ausse belli inter Carolum VIII. & eundem Maximilianum.
8. Carolus Mœnius, & duo Ferdinandi Arragonij Belli inter Gallos & Arragones Neapolitani autores.
9. Belli Mediolanensis origo Valentina Galeatij Vice Comit is Mediolan. filia; & Claudia Ludovici XII. filia, & Sfortia factum, causse motuum

tuum inter Maximil. Imp. ejus filium Philippum Archiducem & Ludovicum XII.

- 10 Cupido regni Neapolitani belli causa Ludov. XII. inter & Ferdinand. Mox utroq. socios contra Fredericum Arragon. regno pulsum.
- 11 Novum belli incidens inter eosdem, quo Galli eodem regno dejecti.
- 12 Diverse amicitia inimicitia concitationes inter Maximil. Imp. Ludovicum XII. & Ferdinandum:
Præcipuus belli concitor Pontifex Iul. II. inter eosdem,
Quo Ludovicus Mediolano, & totâ ferè Italiâ exactus.
1512. 13 Negatus per Navarram transitus stimulus belli, & occupati à Ferdinando Arragon. Regni Navarici.
1516. 14 Causa æmulationum Franciscum I. inter & Carolum Philippi F.
- 15 Inter eosdem belli prætextus simulatus, apertior, causa potissima.
- 16 Occasio belli Navarici inter eundem Carolum V. Imper. & Franciscum I.
- 17 Causa amissi Mediolani varia.
- 18 Eiusdem recepti repente & perdit; captiq. ad Ticinum Regis Rex ipse autor.
- 19 Præcipua causa belli etiamnum durantis inter utramq. domum, Patrum Madritianum Lutetie infirmatum.
- 20 Causa belli sacri contra Carolum V. Caroli nimia potentia.
- 21 Causa provocati à Francisco Caroli ad duellum, inde ad Bellum, quo Galli totâ Italiâ seclusi.
- 22 Diversi bellorum stimuli inter eosdem: Mirabelli cades, Francisci fedus cum Germania principibus: Caroli in Franciscum, & hujus in illum efferatus animus, querela; Conditiones à Carolo præscriptæ Paci, duello, bello.
- 23 Indutia belli irritamenta inter eosdem, Paulo III. conciliatore.
- 24 Francisci I. legatorum cades magni inter eosdem causa belli, post finiti pace apud Crepiacum.
- 25 Oppressi à Carolo V. Principes in Germania, in Italia Ludov. Farnesius,

sus, & Comes de Mirandula, miserabiles belli motores, Carolum V. inter & Heinricum II.

- 26 *Recipiendum Divodurum alterius inter eosdem belli incitamentum.*
- 27 *Ira utriusq; caussa exercitus magnâ utriusq; strage casti.*
- 28 *Carolo V. Imp. monacho factô, Pontifex Paulus IV. factus belli inter Heinricum II. & Philippum II. Hispaniarum Regem aculeus; mox in partibus contra Heinricum II. Odia tandem armata inter Philippum II. Heinricum II. Carolum IX. ad Heinricum III. usq; pace sopita Cameracensi.* 1556. 8. K. 9br.
- 29 *Nova contentionis caussa, mota inter utriusque regni ad Venetorum Rempubl. legatos de honoris ac sedis prerogativa.*
- 30 *Eadem ab iisdem acrius disceptata in Concilio Tridentino.*
- 31 *Eadem inter utriusque regni Theologos mota motus in Concilio concivit.*
- 32 *Comitis de Luna, primarii Hispania, ad d. Concilium legati, varia commenta praeiipiendi hanc prerogativam Gallis, Regi suo asserendam.*
- 33 *Temperamentum huius litigii per Cardinalem Lotharingicum ex Imp. Ferdin. I. imprudenter quaesitum, imprudentissimè acceptum.*
- 34 *Comitis de Luna separata à ceteris sedes in dicto conventu.*
- 35 *Gallorum contra hoc insolitum, publicum Regis sui praedictum, publica obtestatio.*
- 36 *Fontidoni D. Hispani fastuosa oratio de Regis sui magnitudine.*
- 37 *Ipsa inter sacra de honore concertatum summo cum strepitu ac fremitu Gallorum, Triumpho Hispanorum.*
- 38 *Contra Gallicæ turbamenta aula quaedam quasi amicitiae & opis species inter utriusq; regni reges.* 1560.
- 39 *Quidam quasi syncretismus inter Carolum IX. & Philippum II. contra religionis in Gallia periculum: mox nonnihil inter se commotiones, rursus placatiores.*

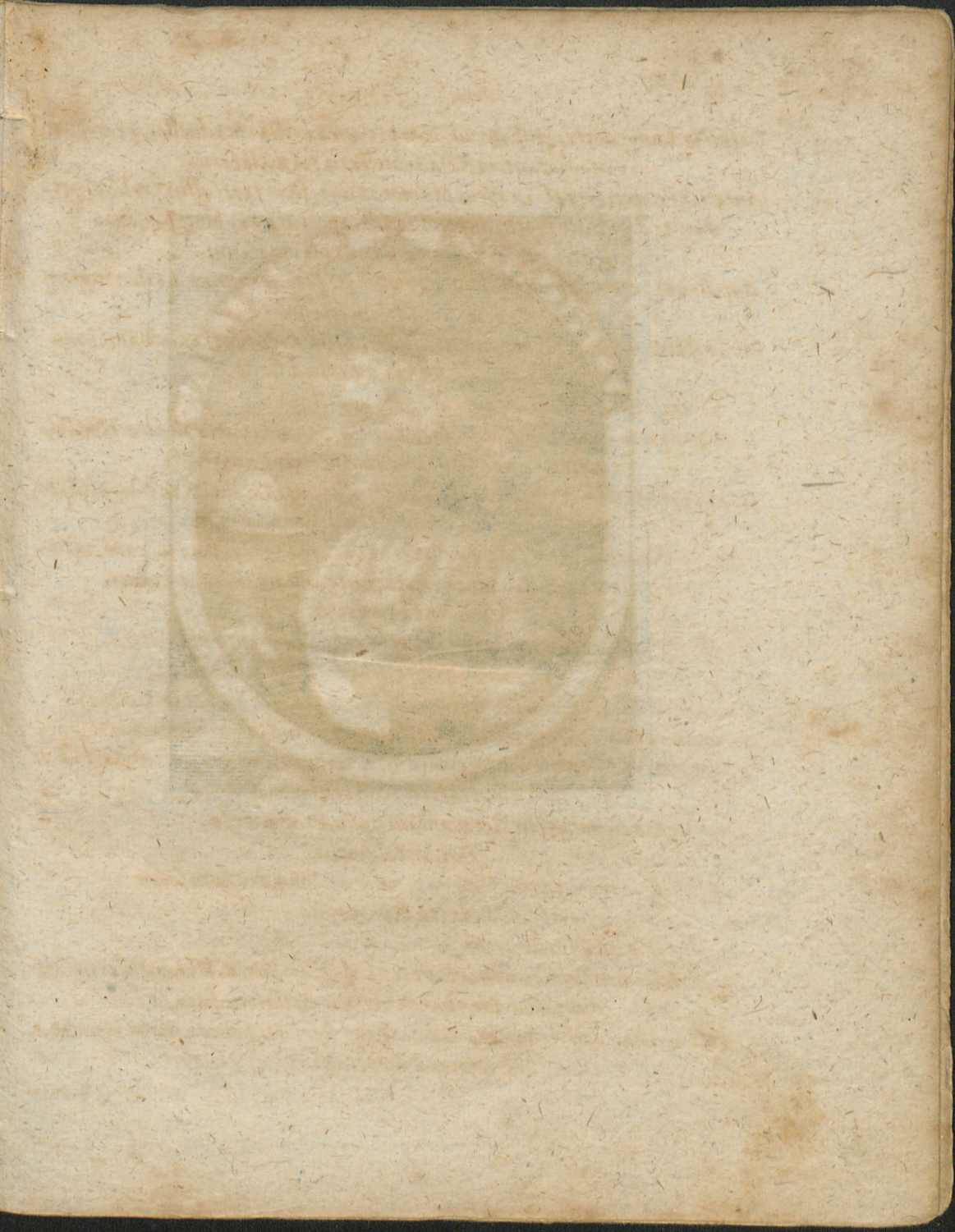
- 40 *Resumpti à Philippo contra Galliam odij causa Catharina & Alencornius, mater & frater Henrici III. Philippus occultus sancti in Gallia federis socius. Henrici III. misera cades.*
- 41 *Causa belli inter Henricum IV. Philippum II. Henoticam factionem, religio, rebellio, procerum ambitus; Hispani regno inhiantis, Pontificis diras Regi imprecantis studium, & fedus contra Navarrum & sectarios.*
- 42 *Pontificis & Philippi consilium de eligendo Rege Catholico, rejiciendo sectario Navarro.*
- 43 *Varii Gallorum sensus de hoc Philippico consilio, & Pontificis ausu:*
- 44 *Hujus electionis elidenda & eludenda autores Scombergius & Thuanus, fida & salutaria eorum consilia Regi data, redituro ad Ecclesiam, interim indutias pacturo.*
- 45 *Feria Ducis, legati Hispanici contraria consilia de rejiciendis indutiis, intrudenda in regnum Hispania Infante Clara Eugenia Elisabetha: Mendoza I. V. D. patroni causa hujus Scholasticus apparatus explosus: lex Salica allegata: hac quasi salva Ernestus Austrius Infantis destinatus maritus eligendus: Factum SCTVM contrarium: sumendus Rex ex principibus Gallia: nominandus ab Hispano.*
- 46 *Navarrus à Pontifice, Pontifex à Gallis increpitus.*
- 47 *Guysius Rex, & Infantis, in solidum cum ipso Regina, maritus eligendus nominatur ab Hispanis; Medvanio clam obnitente, Bassompetra intercedente, Castræo aperte contradicente.*
- 48 *Hispanorum irritus regis creandi labor & clamor.*
- 49 *Turbarum novus autor Cardinalis Borbonius.*
- 50 *Navarri cum VI. Episcopis de religione colloquium, cum Medvanio indutia; Legato Pontificis fremente, Navarrum Hæreticum publice proclamante.*
- 51 *Navarri ad Ecclesiam Rom. reditus: diversi de eo sensus: quorundam Theologastorum in VI. illos presules, & Heinr. III. IV. comitia.*

- Hispanorum contra reversum artes; facinus Barrerij,* 52.
auctoribus meditatam Iesuitis contra ejusdem vitam.
- Nivernius Navarri ad Pontificem legatus; à quo ter obnixè,* 53.
sed, intercedentibus Hispanis. frustra precatum absolutionem pro
Rege reverso.
- Factionum legati Romam iidem & Madritum missi excusanda indutia-* 54.
rum necessitati: odio Hispanorum, Gallia cum Navarro incipit
coalescere: ad eundem Vitrius, pluresq. urbes secedere.
- Heinrici IV. inauguratio, alio loco & oleo facta.* 55.
 56.
- Hispanorum artibus turbata Lutetia, Regi à Brisaco sine turba reddita: Ie-* 1594.
suita regno pellendi, tanquam perduelles accusati: Medvanus Bru-
xellam regressus, Guisus Regi reconciliatus.
57.
Varia causa belli ab Heinrico. IV. publicè indicti Philippo II. Belgæ belli so- 1595.
cij: Henricus IV. à Iesuitis immisso percussore Castello ictus: 17. Jan.
pulsi regno Iesuitæ.
- Medvanus & Lotharingici alij inter Regis amicos recepti.* 58.
- Rex à Pontifice, Perromio & Ossato curantibus, agnitus; ejus absolutio du-* 59.
ris præscripta ll. à Cardinalibus.
- Eadem rejecta à regis procuratoribus.* 60.
- Profectio fidei quâ jussa forma, qua præstita.* 61.
- Dictæ ll. temperata.* 62.
- Absolutio Regis Romæ solenniter peracta.* 63.
 1595.
- Massilia à Cassalio Hispanis prodenda à Libertate liberata Regi restituta.* 64.
- Hispanicus belli turbo in Gallia Belgica; Caletum Hispanis, Gallis Fara de-* 65.
ditæ: Ambianum ab Hispanis interceptum, receptum à Rege ope-
ra Bironi. Dux Mercurianus Hispanicus in Regis gratiam reversus,
reddita Armorica. A Rege in fedus bellicum sollicitati Belgii ordines,
Germania principes, Elisabetha Angla.
66.
Pax Vervini inita inter Reges: Philippi II. miserabilis excessus. 1598.

67. *Emulationes inter Henricum IV. & Philippum III. durante federe pacis. Artibus Hispani & Sabaudi corruptus Bironius fato meliori dignus: Saluciani marchionatus restitutio & pax cum Sabauda diu impedita, post Legati Pontificij curâ expedita. Hispanici conatus recipiende per proditorem Merargium Massilia; Narbona, Biterorum, Divodori alios per proditores: regni turbandi, aliter ordinandi: Regis interficiendi, aut intercipiendi & mittendi in Hispaniam: astu eorundem adversus Regem concitati Eutrapius, Avernus, Henrica Balsaca, Regis amica certâ cum seida. Galliâ profugus cum uxore Condeus Mediolani receptus. Regius in Hispania legatus, violatus. Contrâ ab Hispanis multa Gallis tanquam fedifragis objecta, à Gallis multa amicitia signa contra Hispanorum injurias allegata. Tandem Henricus IV. casus inter belli & latitiae apparatus.*
1610.
14. Maij.
68. *Animorum in Europa motus de morte Henrici; maligni in Hispania: Fontanus ex Condeis exilio jacturus fulmen contra Galliam: Alberti Archiducis Belgij Principis indecora literarum ad Ludovicum XIII. inscriptio.*
69. *Regina Galliarum regnatricis auxilium Clivia successoribus missum ab Hispanis in odium elatum.*
70. *Regina in causa Iuliacensi & Aquisgranensi arbitra, Hispanis suspecta, graviter offensa.*
71. *Rex Ludovicus XIII. destinatus Philippi III. gener in controversia montanorum utriusq; Navarra incolarum in jure & honore laesus ab Hispanicis.*
72. *Causa Regum intervenientium bello Sabaudum inter & Mantuanum.*
73. *Hispanus pactum Astense à Gallia legatis factum rejicit iterum recipit iterum violat per novos Mediolani praefectos.*
74. *Demum Madriti consulitur, an paciscendum cum Sabauda; & negatur esse paciscendum.*
75. *Gallus pactus firmandis instat, Hispanus obstat, annuit invitus.*
76. *Studia Regum circum motus Bohemia, Hungaria, unionem Principum Germaniae.*
77. *Gallorum ministerium in Hungaria; Hispanorum contrarium artificium.*

- Præcipua motuum causa pactum Hispani successorium in regna Bohemæ & 78.*
Causæ Regū interuentiū bello Rhetos inter Valle Telinianos. (Hungrar. 79.
Hispani & Leopoldi causa, & ansa in Rhetia. Hispano Pontificis seque- 80.
stro posita munimenta, eadem à Pontifice Hispano cessa.
- Rex Galliæ instat priori pacto: armis repetit Rhetiam, Pontifice indignan- 81.*
te, ad diras contra Gallum impulso ab Hispaniæ legato: & tota con-
tra eundem concita Italia & Hispania.
- Causæ belli pro Sabauda Gallicæ, Sabaudicæ contra Genuenses Hispanicos. 82.*
Causæ Regum exacerbatorum Ludouici XIII. & Philippi IV. naues utri- 83.
usque retentatæ.
- Causa Imper. Regum, & Sabandi bello Mantuano interuentientium, con- 84.*
troversa inter Ducem Nivernium & Castaliæ Principem successio.
- Galliæ & Hispania connubia pacis sperata stabilimenta, facta belli intesti- 85.*
ni irritamenta.
- Causa turbata aula & regni Galliæ Hispanus fautor & osor Religionario- 86.*
rum; instrumenta, Condeus, Rohanius, Sibusus.
- Causæ motuum in Galliæ, Regis frater, mater, utriusq. sexus proceres aulæ; 87.*
Hispanus item & Lotharingus, odio Cardinalis Richelij.
- Causa secessus Aureliani in Lotharingiam, feminarum trica, & Mantua- 88.*
næ custodia.
- Regis in fratrem studium; matronarum regine erga Regem malignitas: 89.*
Mariliaci perfidia in eundem, & ingratitude in Cardinalem; Aure-
liani reditus, Mariliaci custodia.
- Matris Regina professum aduersus Cardinalem odium, nutritum à tribus 90.*
matronis aulicis Hispaniæ clientulis: Aurelianus Aureliam, & in
partes Matris secedit.
- Ejusdem secessus in Burgundiam, Matris in Flandriam: utriusque intimi 91.*
crimine lesæ Majestatis notati.
- Consilia Flandrico-Lotharingica de Cardinale in jus vocando, invadendâ 92.*
bello Galliâ: jungendâ Lotharingi sorore Aureliano.
- Aurelianus, rege invito, Lotharinga conjunctus, armatus pervadit Gal- 93.*
liam in Septimaniam usq. ad Momorantium factionis facem: inse-
quentibus eum Forcaio & Scombergio.

94. *Defectio Langedocia, Hispani ad Narbonam auxilia; perduelles, precipuus Momorantius, lese majestatis rei declarati.*
95. *Aureliani exercitus casus, captus Momorantius, securi percussus; reliqui perduelles dignitate moti, duo ex Flandria percussores Meti supplicio, sententia damnatoria Chanta lupus plexus.*
96. *Aurelianus pacem ingratam subit, & rumpit suo iterum in Lotharingiam inde in Flandriam secessu.*
97. *Ab Hispano, ut opem ferret Aureliano & Lotharingo contra Galliam, inducia Batavis oblata; disiecta à Gallo.*
98. *Lotharingi contra Galliam ausa.*
99. *Lotharingus à Rege castigatus, sua exutus provincia: Rex dedito Nanceio exceptus, inde jam egressa Aureliani uxore.*
100. *Auxilia Austriaco-Hispanica pro Lotharingo contra Galliam inhibita à Suecis & Gallis: Aureliani reditus in Galliam.*
101. *Hispanici Oratoris preces pro Regina, Lotharingo; repetitio suorum, tacita belli futuri prolusio: alia Bruxellis in Galliam illata ab reductibus, mox coercitis.*
102. *Causa Regum in bello imperiali diversa erga Germaniæ Principes affectio.*
103. *Causa belli Sueco-Gallici Austriaco-Hispanos inter & Sueco-Gallicos.*
104. *Hispanica pacti Gallo-Suecici obretractatio, & ejusdem dissociandi ars.*
105. *Imperatoris ad Pontificem legatio contra Gallum Suecumque: Pontificis de Imperatoris bello censura.*
106. *Regis Galliae eximium in Germaniam studium ab excessu Gustavi Adolphi.*
107. *Causa belli longius proveci novum inter utrumq; regnum fedus contra Austriacos.*
108. *Causa male ad Nordlingam pugna.*
109. *Causa restaurati in Germania belli ac pacis Gallo-Sueco-Vinarienses: Vinaria Ducis Bernhardi virtus: Brisaci deditio.*
110. *Causa belli soleniter indicti à Gallia Rege Regi Hispania, illata injuria ac preces Batavorum.*

- Causſa alterius inter eosdem belli, Exceſſus Mantuani & Sabaudi, & eorundem ſuprema tabula.* III.
- Hiſpanica alia belli ſemina, Sueſſanus & Bullionius.* III2.
- Nova belli inter eosdem acceſſio, Cataloniorum, Luſitanorum, ac Principis Monaconis defectio; Hiſpanica contra Sant Marci & Bullionij in Galliam conjuratio.* III3.
- Cauſſa belli Gallici à Bavaro prædicta, non ſecuta, ſecuta morte Regis & Richelij, proviſione Mazarinij.* III4.
- Cauſſa belli in conventu Monasterienſi inter Reges Ludovicum XIV. & Philippum IV. non compoſiti, & motus inde ſecuti Lutetiani, Concluſio ſtructuræ primæ.* III5.

I.

*Cæpta inter ſe Regum arma,
Philippi III. Galli, & Alphonſi Caſtellani,
Hinc ex cauſa Navarrica, mortem Henrici Navarræ Regis ſecuta;
Navarris, inſtinctu Alphonſi ferociter rebellantibus,
Contra Ioannam unicam Navarra heredem Philippi pupillam;
Fortiter compreſſis,
Virtute Roberti Atrebatum Comitum, Philippi legati:
Liberato Navarræ Prorege Stephano Bellomarcho,
A rebellibus in arce Pompejopolitana obſeſſo
Pompejopoli vicaptâ, igni, ferro vaſtatâ.
Caſtellano in regnum repulſo
Aſſertâ pupillâ: Philippi F. Philippo Pulchro conjunctâ.
Illinc ex cauſa Caſtellanâ:
Alphonſo,
Vt erat naturâ ambitioſus, ac præ imperii cupiditate in nepotes iniquus,*

1275.
Cauſſa belli inter Philippum, III. & Caſtellanum.

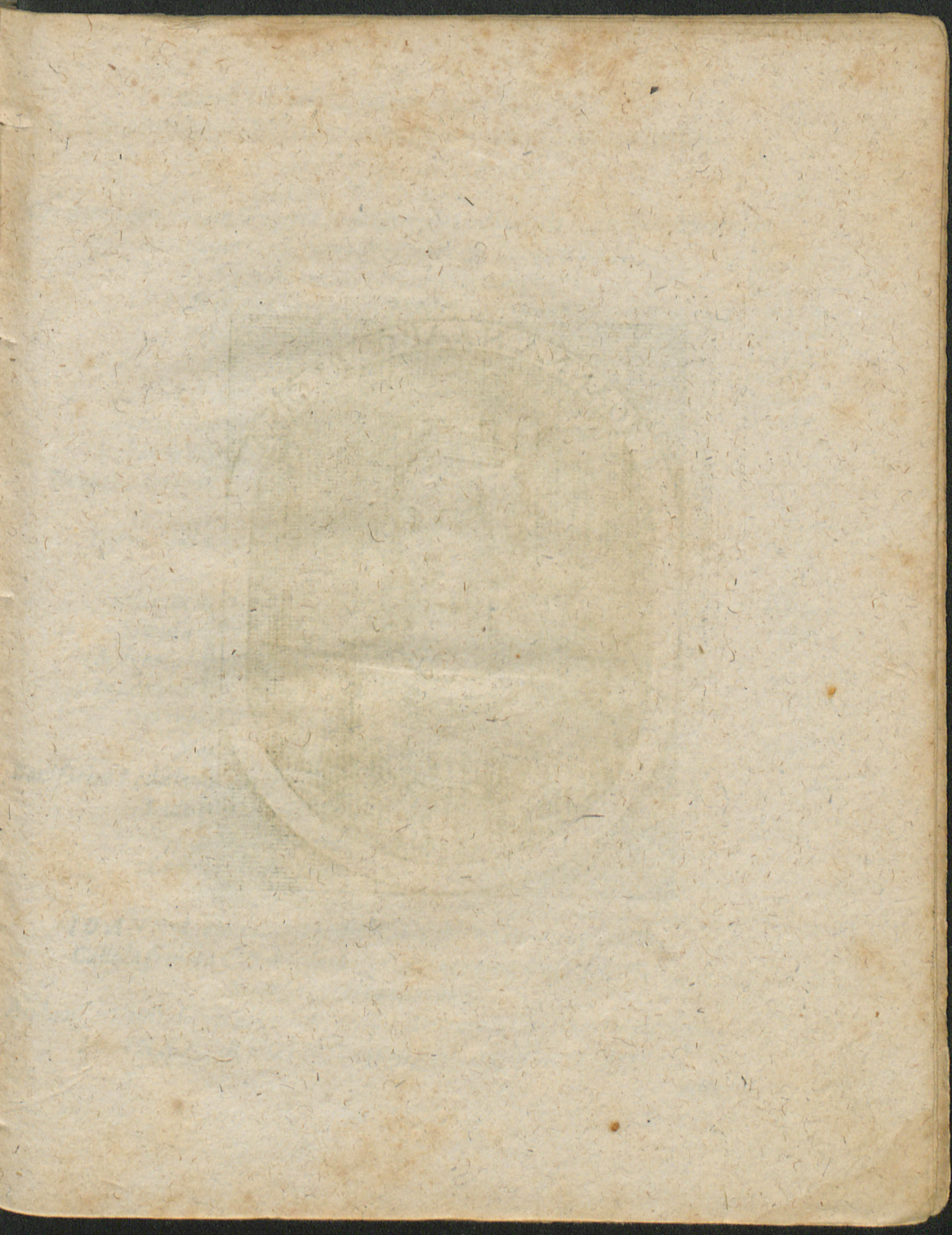
1276.

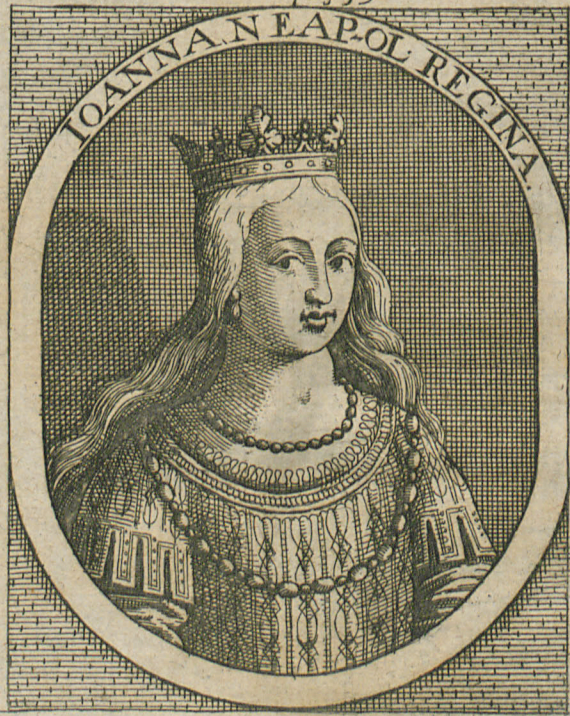
- Ferdinandum & Alphonsum,
 Ferdinandi filij, & Blanche Philippi sororis filios,
 Regno paterno exeunte, Sanctum alterum suum filium eodem induente,
 Contra successionis jura,
 A Philippo,
 Primò querelâ, deinde legatione, post armis,
 Correcto ac correpto:
 Servato ex sorore suâ nepotibus regni paterni jure.*
1282. *Istinc ex Causa Siculorum,
 Favore Petri Arragonij Ius Siciliae obtendentis,
 Adversus Philippi patrum Carolum Sicilia Regem rebellium,
 Hic Petrus ille,
 Vesperis famosus Siculis,
 Diris devotis Martinianis,
 Verbis nimius, linguæ ferox,
 Singulari congressurus certamine cum Carolo,
 Si Vir, si Dux, si Rex sit,
 Ipse deinde, Carolo coram in arenâ,
 Nec virum, nec Ducem, nec Regem egit,
 Mox à Carolo & à Philippi fratre Alenconio ad Rhegium fusus,
 Ab ipso deinde Philippo, ad Gerundam lethaliter casus:
 Inter hæc,*
1284. *Carolo patrē suum, eiusq; filio Carolo Claudio, captivitatē cōtumelias obeunte,
 Nec nisi durissimis inde exempto conditionibus*
1288. *A Pontifice Nicolao Apulia & Siciliae Rege nuncupato:*
1289. *Pactis in quinquennium cum Iacobo Arragonia Rege indutijs.*
1290. *Causæ quidem istæ fuerunt Hispanorum indices animorum,
 Turbandi, imperandi avidorum,
 Sed non fuere perpetui inter Reges odij propagines:
 Eodem excissæ bello: resumpta utring; socia arma,*
1366. *Hispanorum pro Carolo V. contra Anglos, Caroli pro Hispanis contra*
1367. *Sarracenos.*
1369. *Pro Heinricho Alphonsi notho contra Petrum Castellie Regem.*
1371. *Caroli*

pag. 14

Caroli VI. pro Castellanis contra Lusitanos.

Scilicet intutum, Martem inter geminum, accedere neutri.

1380.

II.

1382.

Carolus Dyrrachium Ungaria Regē inter & Ludovicum I. Andium Ducem,

Ladislaum Ungarum postea inter & Ludovicum II.

Neapolitanā de purpurā certamen,

Natum ex trium Pontificum certamine,

Vrbani VI. Clementis VII. Bonifacij XI.

Et duarum feminarum molimine,

IOANNARVM, Neapoleos Reginarum,

Famosarum, quā formosarum, calidarum & callidarum.

Vrbanus Dyrrachium, Clemens Ludovicum Regem salutat.

Neapolis tota pro Dyrrachio, Neapoleos Regina Ioanna pro Ludovico,

Suo ut filio, adeoq. Rege.

Dyrrachius ut regnum vi auferret, sustulit laqueo Reginam,

Ludovico regni amulo absente.

Ludovicus ut idem recuperaret, recepit copias ex Gallia,

Simul à Clemente suo Sicilia & Hierosolyma regnum,

Sed copie in regno venenum, Ludovicus in Apulia lethum.

Infami victore Dyrrachio, mox in Pannonia à sicarijs caeso.

Iam regnum Neapolitanum in VI. viratum versum;

Mox iterum in regnum & iterum biceps.

Bonifacius Ladislaum Ungarum, Neapolis Ludovicum II. Regem nuncupat.

Ladislaus, ut regnum occupet, capit Neapolim,

Ludovico II. regni amulo absente.

Ludovicus, ut idem repetat, obsidet Neapolim,

Sfortie Ducis consilio & auxilio.

IOANNA altera, Dyrrachij filia Ioannam imitata priorem,

Callida femina Alphonsum V. Arragonium vocat filium,

Simul evocat in auxilium.

Alphonsus Venit, solvit obsidium, accipit opera premium, adoptionis titulum,

IOANNÆ REGINÆ quasi filius, regni hæres, Rex.

Hinc

Inter
Dyrra-
chium &
Ludovi-
cum I. La-
dislaum &
Ludovi-
cum II.
Andium
Ducem.

1384.

1386.

1390

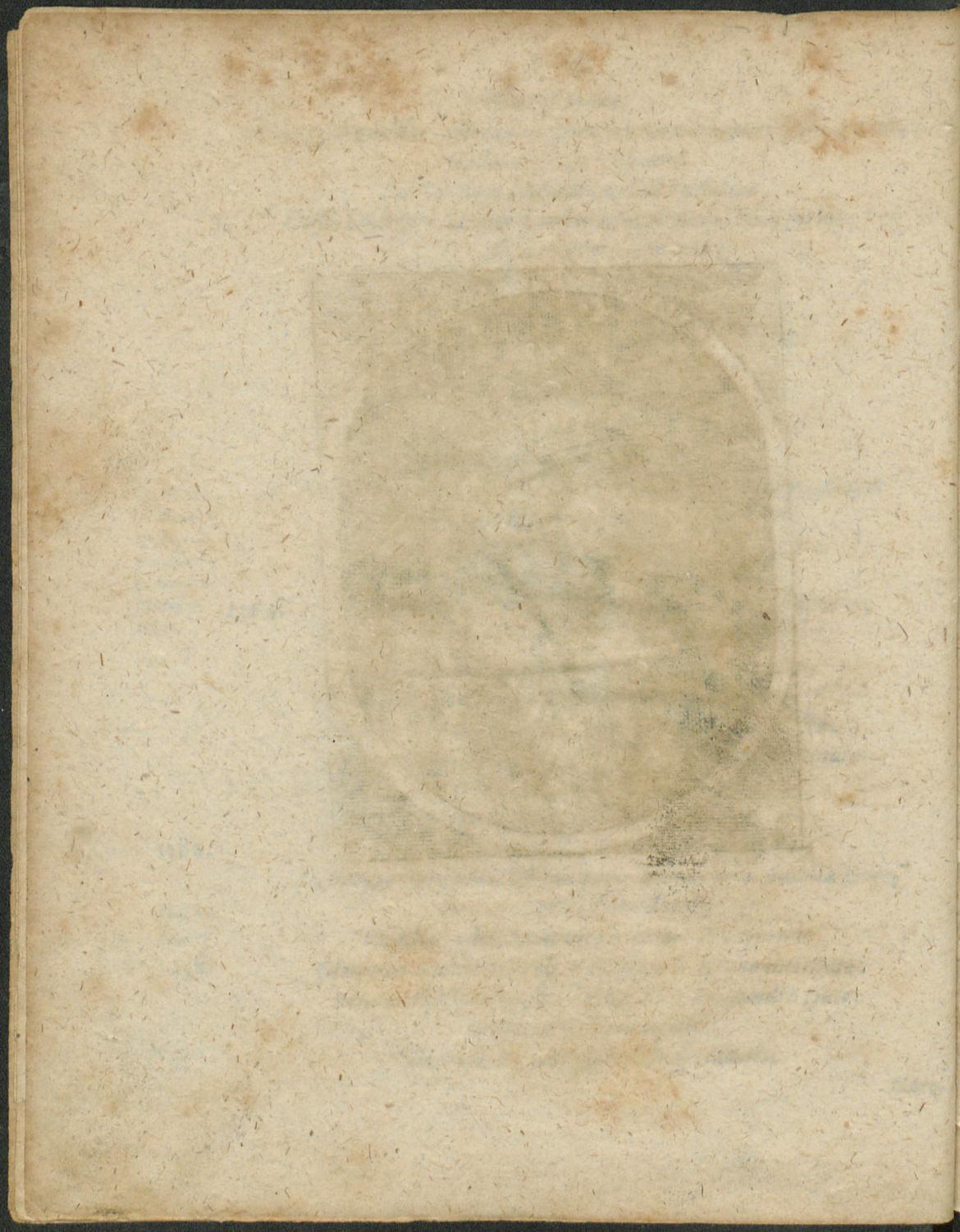
*Hinc ista rixa,
Hinc primum illud bellorum, odiorum internicinorum seminarium,
Gallos inter & Hispanos,
Per Carolum Mæximum veluti traducem,
Cessis Ludovico XI. ejusq; posteris regni Neapolitani juribus,
Ab Arragonijs detentis,
Ad nostra usque prolatatum tempora,
Summa regni miseriâ,
Nescii, cui meliùs, aut securiùs parcat.*

III.

*Semina
belli inter
Franciam
& Bur-
gundiam
ex honoris
præroga-
tivâ.*

*Beneficium cessit in maleficium,
Initium simultatum alterum inter utriusq; regni reges traducum
IOANNES I. Valesius, Gallia Rex infelix,
Pater magnus, avus luctuosus,
Cetera Gallis & Hispanis exitiosus,
1364. Captus in bello Anglico captum unâ filium Philippum,
Natu postremum, ausu primum
Pro navatâ sibi operâ Ducem Burgundia fecit,
Animo bono, eventu malo:
Vt ejus secundo genitus Ludovicus ex causa Sicilia,
Ita ejusdem ultimo natus Philippus ex causa Burgundia,
Vtriq; regno intulit semina belli.
Origo à jurgio de sedis prærogativâ,
1382. Ipsa inter Caroli VI. Regis solennia cepto,
A Philippo Burgundia, & amitino suo Ludovico Aurelia Duce,
1392. Ex jurgio professum odium,
1407. Ex odio cades, Ludovico à Ioanne Philippi filio,
1418. Et mutua Ioanni à Carolo VII. tum Delphino intentata:
Vindicata à Ioannis filio Philippo II. Burgundia Duce,
Anglis in Galliam accitis,
Henrico. V. Anglorum Regi traditis,*

Carolo VI. Rege mentis inope, Regina, Lutetiâ, totâ penè Galliâ;

Eidem Heinrico

Catharinâ Regis filiâ à Philippo conjuncta

Pactis dotalibus iniquis, ll. regni adversis.

Post,

Carolo VI. & Heinrico V. fato functis,

Ab eodem Philippo & Anglis,

Cædis ultio in autorem Carolum VII. parata,

Iam tum ab iratis parentibus proscriptum,

Ab Anglis illusum, Regem Francum, non Francorum dictum,

Regem Biturigum, hoc est, unius civitatis regulum;

Bis acie victum solio quasi dejectum,

Suffecto Heinrici V. Angli F. Heinrico VI.

Verum fortuna tandem,

Quos diu est prosecuta, quasi fatigata repente destituit

Anglos,

Caroli VII. res manu Puellæ restituit,

Philippum Burgundum, tot malorum machinatorem,

Ab Anglis ad Carolum, Carolum ad regnum reduxit:

Anglis tota Gallia, Caetero excepto, seclusis,

Inclusis interno suorum Ducum dissidio:

Pace contra Carolum inter & Philippum pacta;

Datis Philippo urbibus,

Perona, Mondidio, Roa, Artesia comitatu,

Pleno prorsus Iure:

Vsu verò fructu, & ad vitam usum, Comitatus Bononici:

Iurè deniq. relictionis oppidis ad Somonam concessis.

Promissis comitatibus,

Matisconensi, Cabillonensi, Langrensi, Barensi,

Burgundia in perpetuum annectendis,

Salvo ad Parisiorum curiam jure provocandi.

His aucta bonis Burgundia, Burgundi in speciem amicitia.

1422.

1428.

1435.

IV.

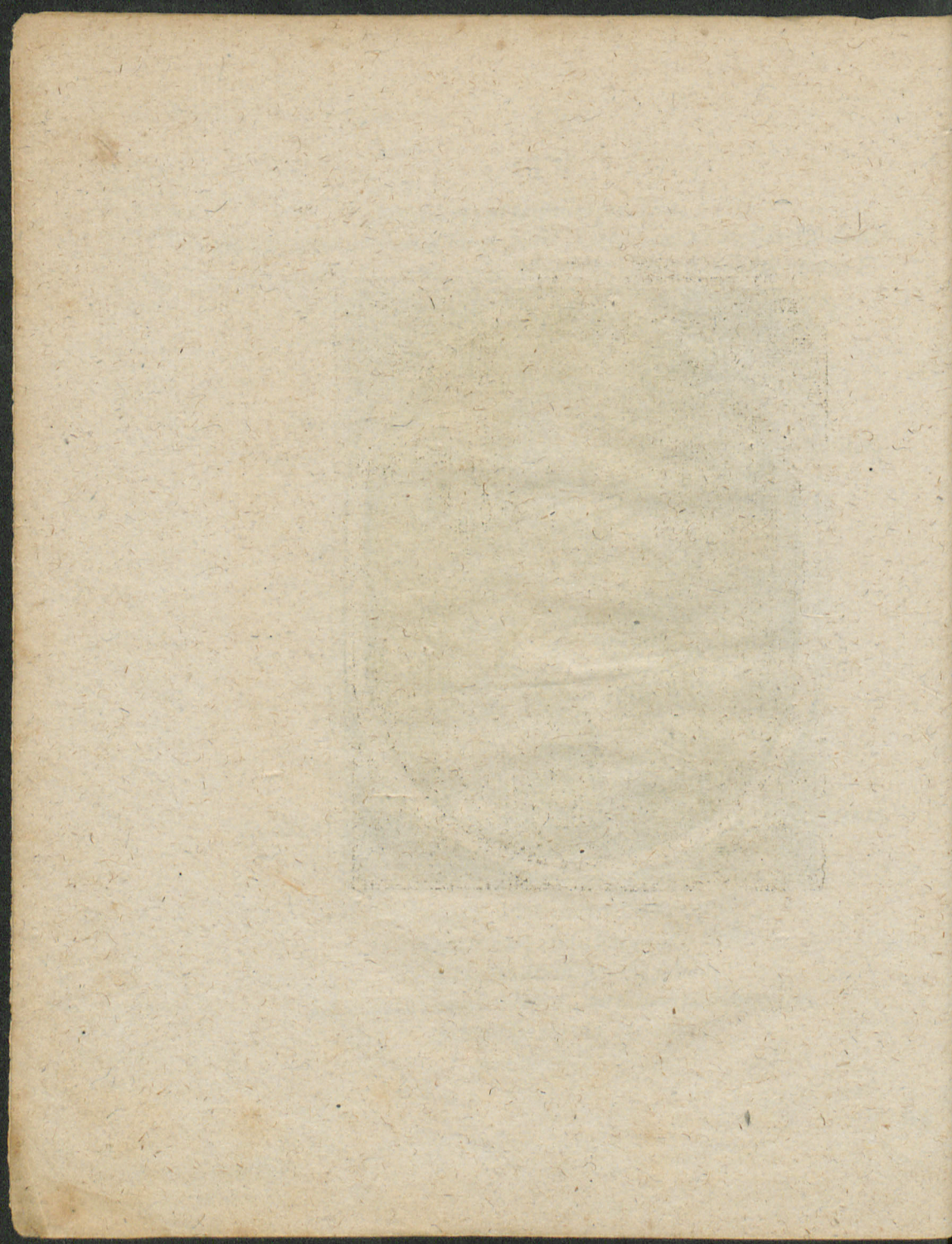
Inter Lu-
dovicum
XI. & Ca-
rolum Au-
dacem.

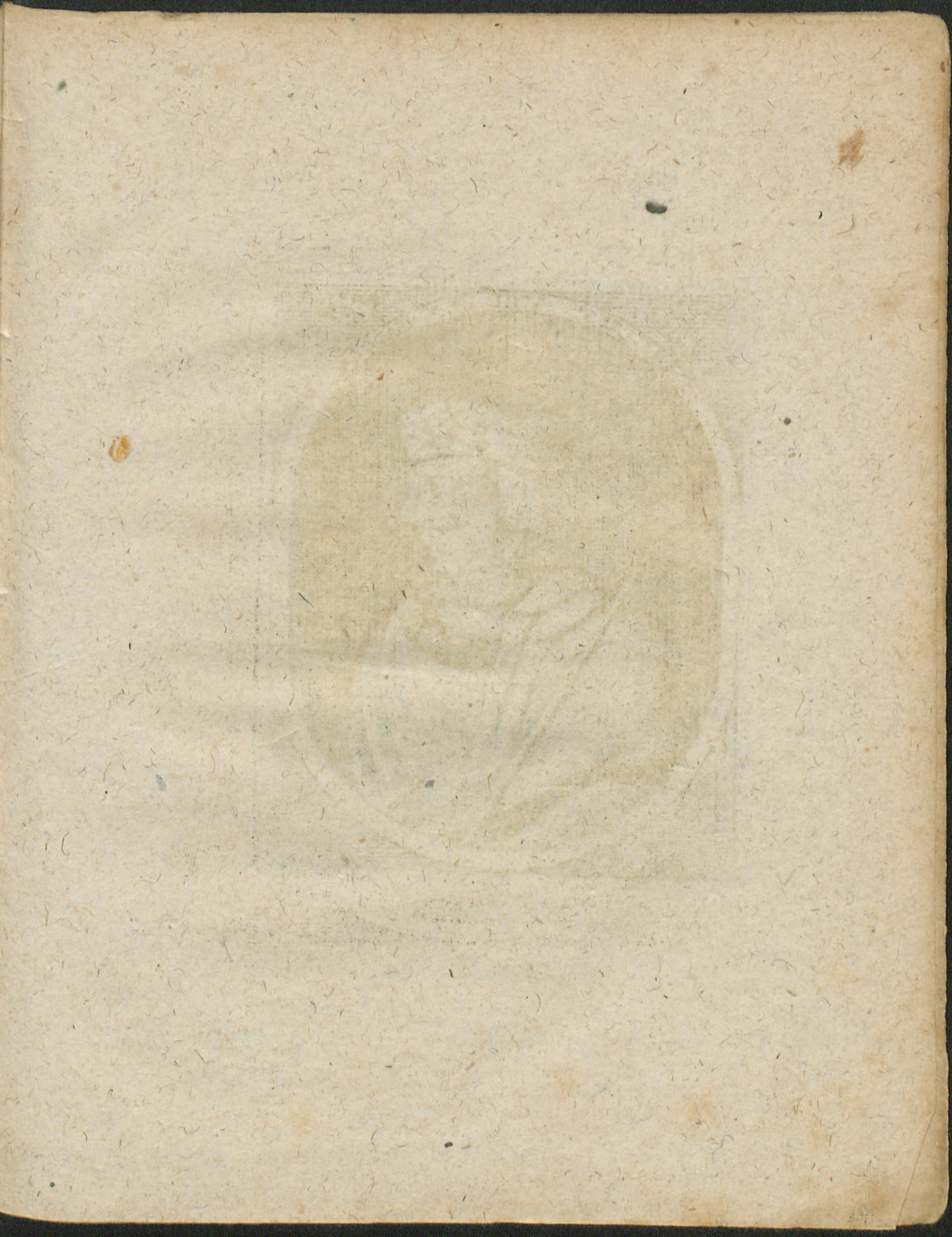
1462.

63.

*Prodidere, ut primum prodierè,
Simulatum veterum ausus & ludos, Ludovicus XI. & Carolus Audax,
Ille Caroli VII. Gallie Regis, iste boni Philippi Burgundie Ducis F.
Ille Austriacæ potentie obturbator, iste ejusdem conditor.
Alter alteri primum nimium civilis, post nimium vilis,
Mutuis irritati insectationibus:
Ille alterius attemptatæ vitæ suspectus,
Iste alteri ex usurpatis in Burgundia vœtigalibus,
Præcipuè receptis jure relictionis ad Somonam IV. oppidis,
Oppido infestus & hostis
Belli societate,
Specioso BONI PVBLICI nomine nominatâ,
E regni proceribus, visceribus, adversus Caput constatâ,
Post, pactâ ad Conflantiam pace, prudenter difflatâ,
Retentis utrinque furtivis belli fomentis;
Auctis deinde, hinc in Gallo,
Ex Burgundi dedignatione parendi,
Hoc est,
Veniendi ad Comitium Turonibus habita;
Illinc in Burgundo,
Ex excessu Caroli Regis fratris præcipui factionis instrumenti,
Quo Burgundus defecto infirmior, & iratior,
Gallus potentior, & ad belli consilia paratior;
Utriusque odia luentibus populis,
Normannis Burgundi, Burgundis Galli:
Neq̄, ea cum utriusq̄, vita finita,
Emulationum titiionibus, non minus ac dititionibus,
In hæredes utringq̄, tramissis,
Iure quasi successorio.*

pag. 99.

V.

Sub idem ferè tempus,
In tempestivus Regum congressus contigit & irrisus,
Ad utraq; Vidosonis Bayonæ fluvij ripas,
 Hinc Ludovici arbitri, illinc Castellani & Arragonii, partium,
 Et

Vno illo amne discretis connexum odium ;
 Ex arbitri sententiâ pro Castellano contra Arragonium latâ,
 De quorundam in Navarra locorum controversiâ.

De hinc quoq; ,
 Vanorum utring; aulicorum impropria :
 Castellanus ex notabili vultus deformitate Gallis,
 Gallus ex nimîâ cultus simplicitate Castellanis,
 Ludibrio fuit ac fastidio.

Reges formâ corporis vestisque decore, ut est mos vulgi,
 comparantibus.

VI.

Iam verò Maria Burgundica,
Caroli ad Nauceium cæsi relicta filia,
 Unica tot provinciârum hæres & Hera,
 Nupta Maximiliano, spreto Carolo Ludovici septenni filio,
 Longam ditionum in domum Austriacam, odii bellique in Gallicam,
 duxit lineam,
Maximilianus accessione tam amplissimi fundi dotalis elatior,
Ludovicus emulatio.
 Mox inter utrumq; atrox & bellum, & ad Guinegastam prælium.

VII.

Carolus postea, iure quæstalionis,
 Repudiatâ à se Maximiliani septenni filiâ,
 Bimâ sibi desponsatâ

Inter Ludov. XI. &
 Arragon. & Castell.

1478.

6.

Inter Carol. VIII.
 & Maxim.

1490.

7.

Inter eisdem.

*Sponsaliis tribus famosissima Margarita.
In Britannia præterea Armorica
Copiis Maximiliani, & Britone ad D. Albini fanum castis,
Tum,*

*Paravo Aureliano Duce,
Ductâ sibi, viduoque Maximiliano quasi abductâ uxore,
Annâ Armoricæ hærede & Herâ,
Maximilianum in furorem, furorem Maximilianus in vindictam,
Atrebatî, & D. Audomari expugnationem,
Convertit & fregit.*

VIII.

1493.

8.

Inter
eund. Ca-
rol. VIII.
& Arrag.

*Causæ belli Neapolitani Gallos inter & Arragozes,
Carolus Mœnius, Ferdinandus Alphonfi nothus,
Et alter Ferdinandus Ioannis Arragonii filius,
Ille,
Andegavensum juribus in regnum Neapolitanum, cessis,
Ludovico XI. ejus filio Carolo VIII. & successoribus.*

Alter,

Iis juribus usurpatis & detentis,

Tertius,

Perfidè retentis, gratis, at sub fide, receptis,

A liberaliori, quàm prudentiori Carolo,

Rufcinonis & Perpigniani comitatibus,

Cessionem Carolus VIII. armis exsecutus,

*Ludovico Sfortia, belli concitore,**Bellum contra Arragorios avidiùs, quàm paratiùs, suscepit.**Regnum ipsum feliciùs, quàm credibiliùs, cepit.**Ferdinandus Ferdinandi nothi nepos citiùs, quàm speratiùs, recepit.**Fridericus Ferdinandi patruus & hæres certiùs, quàm securiùs, accepit.**Ferdinandus alter idem patrueli simul & Gallo perfidiùs, quàm excusatiùs,
intercepit,*

Potissi-

pag: 20

pag. 27

*Potissimo perfidia & victoriae instrumento Consalvo
Cordubensi.*

Idem tandem,

Cum onere odii Gallici translatum ad Austriaco-Hispanos,

Cum Andegavensium juribus injuria ad Gallos,

Veteres, Vesperæ Sicula; recentiores, Ferdinandina;

Recentissima, Hispanica,

Non sine nominis Hispanici devotionibus.

IX.

Commotioribus adversus se Principibus,

Maximiliano Imp. Ludovico XII. Philippo Archiduci,

Causæ erant quinque,

Vnica Ludovico XII.

Mediolanensem binis aggresso vicibus regionem,

Valentina,

Mediolani Hæres, sua paterna avia.

Tres Maximiliano Imperatori,

Sullani exempli malum Ludovico proscriptionem minato,

Mediolanum à Ludovico una cum Genua expugnatum,

Sfortia captus,

Fugati ejus liberi.

Vnica rursus, Maximiliano, & una Philippo Archiduci,

Quantulumcunque Ludovico placatis, mox acrius irritatis,

Claudia Ludovici filia,

Filio Philippo Carolo, Maximiliani nepoti,

Pro Mediolani investitura promissa,

Postea cum Francisco Angulemio commissa.

X.

Eidem Ludovico XII. & Ferdinando Arragonio,

C 3

Vna

1499.

9.

Inter Ma-
xi: & Lu-
dov. XII.

1500.

10.

Inter Lu-
dov. XII.
& Ferdin.
Arragon.

*Vna utriqꝫ cupido recipiendi regni Neapolitani belli causa,
Concicator ejusdem Alexander VI.*

*Arragonius primùm Galli eo in bello socius, mox desertor,
Submisso in auxilium Patruelibus Consalvo Cordubensi,
Rursus à Patruelibus alienatus, cum Gallo pactus,
De pellendis regno Patruelibus, se inter postea dividundo,
Gallo Neapoli, Campania, Samnio,
Arragonio Apulia & Calabria, cessis.*

Interea,

*Securior, quàm cautior, regni possessor Fredericus,
Benignè exceptum cum exercitu Consalvum,
Salvum quasi contra Gallos subsidium,
Sibi amicum fidum & hospitem,
Hostem media in Sicilia & Calabria,
Gallum contra hostem,
Hospitem mox, & benignum media in Gallia,
Expertus est.*

Cuius in regno,

*Regno exutus suo, summa patruelis infamiâ,
Summam Galli amicitiam, honores, opes exul assecutus;
Filius contra ejus Ferdinandus Calabriae Dux,
Summa Consalvi perfidia è Tarentina arcereceptus,
Sub custodia in Hispaniam missus est.*

Spuria Arragoniorum linea hoc quasi fato inducta

*Imò irreverentiâ bonæ fidei, sanguinis, per consanguineum
oppressa.*

XI.

Verùm

*Hæc leonina societas, hæc discors concordia,
Victores inter reges, mox iterum partes,
Nec diu fuit, nec multum profuit:*

*Orto, nec tractatibus composito, de vectigali ad fines Samnii,
ambiguo.*

II.

*Inter eos-
dem*

pag: 21 22

Et dehinc bello,

Belli eventum dubio mox formidato,

De ambiguo illo simul & concordia, certis jurata conditionibus,
Pacis amantiſſimus Philippus Archidux, Ferdinandi gener,
Arbitratus eſt.

Hoc Conſalvus nihil moratus, occasione uſus,

Rebus Ferdinandi, adventu novarum Antonii Leva copiarum, erectis,

Ludovici attritis,

In Brutiis, in Calabria, in Apulia, & ad Lirim,

Gallos toto illo regno diſjecit, dejecit, exegit.

Ipſe Victor belli Neapolitani regni regnator Ferdinandus,

Patruelles contra & Gallos.

XII.

Gallicas ſecuta clades annuæ inter partes indutiæ,

Mox Nuptiæ

Ferdinandum viduum inter & Germanam Foxiam,

Ludovici, ex ſorore neptem,

Poſt inimiciæ,

Ferdinando,

Ex ſucceſſione Alphonſi I. Ferdinandi Spurii Patratoris,

Totum ſibi regnum aſſerente Neapolitanum,

Excluſo dotales contra tabulas Germanæ iure ea in regni parte,

Ludovico partite aſſignata, Germanæ in dotem ceſſa.

Quantulacumq; ruruſus amicitia,

Ludovicum inter & Ferdinandum, Maximilianum & Iulium II,

Simul Cameraci federatos, Venetorum odio,

Qui,

Turbata bello Italia,

Quædam hinc huius, illinc illius ſibi preſcati fuerant oppida.

Illis poſt à Ludovico ad Abduam proſtigatis,

His recipere atis, ſuis cuiq; reſtitutis,

1505.

12.

Inter eos-
dem.

1508.

Sacer belli concitor Iulius II. Venetis reconciliatus,
Versain Gallos acerbitate,
Toti iterum Italia ferè terribiles,
 Maximilianum à Ludovico alienavit,
 Ferdinandum contra Ludovicum animavit, armavit,
At Ludovicus,
Iugenti mox coactò exercitu, missog_z sororis F. Foxio Duce,
Ducem contra hostilium copiarum Raymundum Cardonam,
Liberata Bononia, Brixia, Bergamo, receptis,
Hostibus memorabili ad Ravennam pralio fuis,
 Tantæ victoriæ fructum,
 In Victore ab ipsa Victoria perditò,
Tredecennalem Mediolani possessionem,
In junctis Helvetiorum cum federato hoste copijs,
Eiusdem recipendi conatum,
In sanguinaria ad Novariam pugna,
Perdidit, luxit, nondum eluxit.
 Restituto à federatis, ope Helvetiorum, Maximiliano Sfortia,
Ludovico tota fere Italia exuto,
 Non exuto impotenti in potentibus odio.

1512.
Id. April.

XIII.

13.
Inter eos-
dem &
Navarr.

1514.

En
Litem de materno Testamēto à Genero Philippo diu veritus Ferdinandus,
Morte ejus eo magno metu liberatur,
Solam Galli usq_z & usq_z Potentiam summè suspectans,
Anglo genero Heinrico VIII. in Aquitaniam sollicitato,
 Belli faces Aquitanix prætulit, Navarræ intulit,
Regno illo ex causa denegati per illud transirus liberi occupato,
Rege Ioan. Alberto II. Galli amico, fugato,
Illacessita Aquitania, relicto ibi genero de socero querulo,
Ipse novo latus regno dominationem paravit.

XIV. At

pag. 45.

XIV.

At nunc,

*Franciscum I. inter & Carolum Philippi F.
Flandriæ, & Artesia Comitum, Gallia Vasallorum,
Educatione, ætate penè, pares & ambitione,
Æmulatio tantum, quantum utriusq; potentia crevit;*
Francisci I.

*Ex fufis ad Marignanum Helvetiis,
Reciperato Mediolano, Imp. patrimonio,
Pulso Insubriâ Cesare Maximiliano,
Caroli,*

*Ex possessione Belgii paternâ, Castillia maternâ,
Successione Austriæ ab avo speratâ paterno,
Arragoniæ, materno.*

Præterea,

*Navarra ab eodem, à Ferdinando Neapolis infessa,
Occultâ ac multâ cum Francisci invidia.*

*Vtriusq; quidem causa conditionibus composita propositis,
Sepositis primùm à Carolo,*

Accito

In Hispaniam Ferdinandi morte Maximiliani in Germaniam.

Post,

*Francisco Imperii Romano-Germanici æmulo summoto,
Carolo Romanor. Imperatore, Hispaniar. Rege, Austriæ suc-* 1519. 20.
cessore facto,

*Illis planè postpositis,**Quasi necessitate, non voluntate initis;**Tum demùm utring; proruptum.*

*In aperta odia, minas, verborum contumelias,
Belland tandem in quadragesimum Christiano Orbi gravissimum.* 15.

XV.

Prætextus belli simulatus,

D

Claudia

1516.

14.

Inter Ca-
rol. V. &
Francisc. I.

Claudia Ludovici filia Carolo promissa, nec missa in matrimonium.

Apertior,

Carolus Egmondanus Geldriae, Robertus Marcianus Bullionie.

Dux,

Ille Carolo V. Carolus V. huic invisus,

Uterq; à Francisco receptus, protectus adversus Carolum,

Et adversus, ut visum, pacem invicem initam.

Causa tanti non minima belli,

Burgundiae Ducatus à Ludovico XI. Mariae Caroli aviae,

Mediolanensis sibi à Francisco I. ademptus.

Et

Pecunia, processa Neapoli conventa, à Carolo non soluta Francisco.

Maxima ac potior,

Mutua ac impotens amborum ambitio:

Francisco Carolo V. prodigiosum incrementum,

Carolo Francisci splendidum regia antiquitate ornamentum,

Invisum,

Alterutrum utrinq; imminui visum.

XVI.

Ac primò Navarrici causa belli,

Nexus amicitiae Franciscum inter & Heinricum Navarrae regem,

Et inde ferendarum suppetiarum.

Occasio,

Motus in Hispania plebem inter & Equestrem Ordinem,

Hæcque externa sine cura haberi visa:

Vnde Navarra tantum non à Gallis recuperata.

At illa externa secus sunt habita, & Galli ad Noyum fusi visi,

Universa amissa nec unquam recuperata Navarra.

Aquitania eodem belli afflata fulmine,

Campania, Picardia eodem turbata turbine.

XVII.

Causa.

Medio-

1521.

16.

Inter cof-
dem.

1521.

17.

Inter cof-
dem.

Mediolani debellandi semper eadem, non eadem amittendi, recipiendi,
Iterum à Gallis amissi varia.

Vna Carolus Borbonius ejus rector inde motus

Alicia Laurencius eò promotus,

Militia melior, provincia gravior,

Lescano fratri indulgentior, Pape in visor.

Tertia ipse Papa Leo antea Francisci, nunc Caroli sectator,

Quarta Helvetii defectores, stipendiis non solutis,

Ab Aloisa interversis,

Matre Francisci, matre malorum plurium.

Tandem ipsius ille Borbonius,

A rege fastiditus, regina in visus, ipsius iniqua juribus,

Inde defertor;

Hereditatem qui voluit suam.

Sui regis regnum excisceri voluit,

Cesarem inter & Anglum:

Perire quam parere paratus.

Vt est animus violentus obsequii ignarus.

XVIII.

Ejusdem ducatus iterum recepti repente & perditum,

Vnus idemq; autor,

Rex ipse sui simul fati Faber.

Suo usus impetu, Boniveti consilio, diversa suadentibus aliis;

Vnde,

Qui jam turbatos insequi, capere, potuisset hostes,

Ipse pedes pugnator ad Ticinum captus,

Et abductus in Hispaniam spincam.

Amisissâ corporis, non animi libertate, non oris majestate,

Magnitudine suæ virtutis calamitate probatâ.

XIX.

Franciscus I. praelio, quam bello victus, victoris metu, victi pactis,

dimissus;

19.
Inter con-
tinuos.

Carolus V. prosperitate simul ac invidiosa Italii potentia formidolosus,

Duo bellorum incendia,

Parùm fideliter extincta, majori flamma revixerunt,

Et ardent etiamnum hodiè,

Suis quisq. in Posteris.

In primori causa belli est pactum Madritianum,

Post Lutetiæ ut iniquum infirmatum.

Hoc cessa Carolo concedi quasi non permilla Francisco,

Utraq. Burgundia;

Ius summum in Flandria, Artelia, IV. ad Somonam oppidis;

Renunciatum juri,

Regno in Neapolitano, ducatu Mediolanensi, Comitatu

Astensi, Republ. Genuensi;

Promissa opera

In curanda Navarra renunciatione, Alberto non renunciati,

nulla auxilia.

Demùm obsides dati data pro libertate liberi,

Munitenta regni,

XX.

Belli sacri sociorum,

Clementis VII. Venetorum, Principum Italarum, Helvetiorum,

Et clientelaris Sfortia,

Causa,

Deprimenda Caroli potentia, sublevanda Francisci depressa;

Præcipua fuit Italia utriusq. injuriis arcenda:

Sed ipsa arcta ferè tota, potissima ejus à Carolo capta,

Mediolanum, Roma, Papa;

Ejus nominis autoritate per omnem Hispaniam exauctorata,

Abolita, exoleta.

Exemplo gravissimo Hispanico,

Poste citra Papæ potestatem,

Ecclesiam, hujus ordinem, disciplinam,

Haberi

20.
Inter Ita-
lios federa-
tos pro
Francisco
contra
Carol.

Haberi, ordinari, conservari.

XXI.

Hic

Irritiores Socii, sociog, Anglo Heinricho, fama Caroli inimicissimo,

Audacior Franciscus,

Carolo bellum voce fecialis indixit,

Francisco Carolus edixit:

Id ipsi jus non convenire, convenire convenitis stare,

Aut redire in Carcerem.

Ad quod exarsit adeo,

Ut Carolum ad certamen singulare provocaret.

Interea

Sacii & Galli in Gallia Cisalpina, & Apulia varia fortuna usi,

Ipsa saepe victoria in eorum exitium versa,

Quot captae tot perditae urbes,

Defecti, mortui, casi, capti, Duces,

Exercitus morbo absumtus

Hic cladibus acceptis, Gallis tota Italia exclusis,

Cum Carolo

Scorsim Papa pacem Barcinone, Cameraci Franciscus fecit,

Interpositis meritissimis Dominis,

Ludovica Regis matre, & Margarita Caesaris amita,

Hinc Pax Dominarum vocitata:

Hac pactum,

De non petenda amplius Burgundia,

De recipienda pro obsidibus liberis pecunia,

De danda Francisco uxore Caroli sorore,

Ceteris, ut Madriti conventum, firmis.

Infirma fœmine similem exorsa telam.

Hoc federe everrere rata bellum,

Vix pulverem praeliorum, non emulationes everrere.

Adeo arduum est eodem loci potentiam & concordiam esse:

D 3

XXII.

21.

Inter eundem
Carolum V.
& Franciscum I.

1528.

1529.

Inter eosdem
Pax
Cameracensis.

1533.

1536.

22.

Rursus inter
eod-
dem bel-
lum.

Diu non jacuit bellum, per quod tot jam jacebant.

Resurrexit inter eosdem variis de causis.

Prima fuit Mirabellus,

Occultus apud Sfortiam scientem & volentem Francisci Legatus,

Securus securi percussus,

Iussu Caroli, precipitato Sfortia judicio,

Quasi ob Castellionai cadem, non Caesaris gratiam.

Hujus ut suae injuriae ultor Franciscus,

In Sfortiam militem conscripsit, in Sabaudum, Caroli amicum,

Vertit, quo eum penè evertit.

Sfortia jam tum sua morte injuriam expiante.

Contra,

Defectore Saluciarum Principe Provinciam,

Nassovio Picardiam miserè affligentibus.

Altera fedus,

Franciscum inter & afflictos Germania Principes,

Saxonem, Palatinum, Bavarum, VVirtenbergicum, Hassum,

Adversus Carolum.

1537.

Tertia Caroli in Franciscum invectio,

Coram Papa, Cardinalib. Oratoribus regiis.

Belli toties resumti causis in Franciscum rejectis.

Præterea à Carolo,

Belli Pacisq; legibus præscriptis ejusmodi.

Cessum iri Angulemio Mediolanum,

Sed præstita à Francisco ope Turcos contra & Hæreticos;

Commisum iri inter se certamen singulare,

Sed Victori sibi Burgundia, Francisco Mediolanum,

Vires verò victi victori cedant adversus Paganos.

Aut,

Si malit bellum, fore illud internicinum;

Eo usq;.

Donec

Donec Carolus in Germania, Franciscus in Gallia,
Ad statum pauperrimi Nobilis sit deductus.

Quarta Francisci de Caroli injuriis querela,
Coram regnicuria, supremo amplissimi ordinis judicio,
Desuper,

Carolus Feloniæ accusatus,
Suo in limite, publico tubæ sono ter ritè citatus,
Post tanquam contumax damnatus;

Damnati plurimis in Artesia locis à Francisco receptis,
Confiscatis.

Sic jura etiam infelix æmulatio invenit,
Bello meliora causæ patrocinia,
At Adversus prævalidos invalidiora.

XXIII.

Tandem,

Paulo III. conciliatore, concilij contra Hereticos, belli contra Turcas suasore,
Principes æmuli, non inter se visi. Nicææ nexi,

X. Annor. indutiis, primis pacis indiciiis;

Ad Aquas post mortuas mutuo eorundem congressu firmatis.

Constantis inter se concordie spe ostensa, effectu defecta,

Ipso amicitie vinculo amicitiam dissolvente,

Mediolano recipiendo, nec recepto:

Cujus,

Primò per Vauensem Episcopum, Georgium Sylvam, regium apud
se Oratorem,

Dein per Momorantium Regi sparsè at flores & colores Carolus,

Facilius impetrando per Galliam in Flandriam transituri.

Rebelles propter Gaudenses.

Dilata tamen in presentiarum ejus rei actione, satisfactione,

Demùm ex Belgio præstanda, representanda.

Ne necessitate, quàm voluntate id fecisse videretur.

Sic

Momibus

Montibus à Pyrenæis Parisios usq. deductus Carolus,
Rege, regis liberis, regia pompa, tota regni Nobilitate.
Victor victorum humanitate victus.

Ambiguum,

Majorinè fiducia Casar Regem adierit,
Toties à se irritatum, captivum se verius habitum,
An generositate Rex Casarem exceperit,
Hospitem ne justo petito interpellatum.
Interpellatus postea Valencianis de restituendo Mediolano,
Carolus de Gandensibus securior,
Primò excusatione, deinde denogatione fidem elusit,
Regem exstimulavit ad nova belli meditantia.

Adeò belli irritamenta, non Pacis blandimenta indutiæ sunt.
Et regum colloquia, mera civilitatis simulacra,
Simulatibus callidè utrinque, dissimulatis, nutritis.

XXIV.

Recruduit bellum,

Regis ad Padum casis à Cesareanis,
Casare Fregoso ad Venetos, ad Solymannum, Antonio Rincono, legatis;
Anglo Caroli, Francisci Turca,
Auxiliaribus.

1542.

Ager Luxemburgensis à Duce Aureliano, Comitatus Ruscinonen-
sis à Delfino,

Vario impetiti impetes.

Irrito Delfini, Aureliani feliciori.

Hinc Franciscus Italiam, Galliam Carolus adortus,
Tripartito Germanorum, Hispanorum, Anglorum agmine.

Contra

1543-

Enobarbus famosissimus Turcicæ classis ductor,
Christiano Rege indignissimus socius,
Nicaea capta, recepta; ingenti præda, Christianorum captura, recessit.

1544.

Protinus missus in Italiam,

Franci-

Franciscus Borbonius Anguianus Comes;
 Alphonsum Avalum Mediolani praefectum, Vassi Marchionem,
 Memorabili ad Cerisolum praefectum fudit.
 Carigniano, Montisferrato, Casalo, Trino,
 Deditioe receptis.

Contra,
 Lucemburgo, Santadiferio, aliisq; in limite Campania oppidis,
 A Carolo,

Diripienda etiam Lutetia avido.

Verum,

Turcis tum Vngaria fines insensantibus,
 Hortatore Ferdinando, Caroli Fratris,
 Paci apud Crepiacum in Sueffionibus consultum;
 Promissa Carolo Aureliano Filia,
 Vel Caroli Caesaris, vel Ferdinandi fratris,

Dotisq; loco,
 Vel Mediolano, vel minori Burgundia, vel Flandria,
 Optione Caesaris servata.

Alterutro accepto,
 Iuri alterius, regniq; Neapolitani renunciandum,
 Gnatus donec ex connubio natus.

Dato in dotem Mediolano.

Mediolani & Cremonae castra Casari cedant.

Sabauda restituendis,

Cis & ultra Alpes à Rege receptis,

Propugnaculis verò retentis,

Quamdiu dicta castra Casar retenturus sit.

Invicem quoq; reddendis, redditis,

Post factas ad Nicæam ac violatas inducias captis;

Iniquiore quidem Gallorum conditione,

Religionem Pacis suis antehabentium commodis.

XIX. Kal.
 IIXBR.

1547.
25.
1549.
1550.

XXV.

Carolus inter & Henricum II. Gallie Regem,

Paterna emulationis heredem,

Rupta Pacis bellig. causa,

Causa Farnesiana, Mirandulana, Germana.

Ludovicus Farnesius Pauli III. naturalis filius,

Ecclesia fendis,

A Carolo V. Leoni X. per rationem status antea collatis, 1521.

Parma ac Placentia,

Nullò nunc Caroli placito, à Patre Papa investitus,

Post casus à Placentinis,

Placentini à Cesare, casus filius Octavius à Julio III. defenst.

Idem mox Octavius,

Omni omnium Cardinalium placito,

A Julio desertus, ab eodem & Cesare oppressus:

Mirandula,

Picorum, Regis Gallie clientium, oppidum,

Ab eodem oppugnatum, crudeliter habitum.

Germanie Principes ad Albim casti,

Saxo & Hassus capti,

Multis ac magnis opem Regis implorarunt precibus.

Gnarures,

Adversa jactatis fortunâ Principibus,

In solâ Gallorum amicitia semper fuisse, & esse perfugium,

Tutissimum, fidissimum;

Gallorum ingenis insitum,

Miserorum calamitatibus maximè omnium commoveri,

Ad afflictos contra potentiorum vim rueri.

Rex itaq; pacis, quàm belli studiosior,

Pontifice ac Cesare precibus nec quicquam mitigatis,

Fortiter adversus utrosq; armis clientes tutatus,

Farnesium, Mirandulanum, tantùm non Senexses;

*Germania quoque Principibus pace ac libertate recuperata,
Defensor ac sacri imperii protector nuncupatus,*

Clam Romanorum Rex designatus est.

Capitâ à Momorantio urbes, Tullum Virodunum,

Caput Austrasie, Mediomatricum amplissimum,

Mosella, Sella fluentis irriguum

Vbi Rex,

*Dejectâ cum Herculis columnis Aquilâ,
Implexas ter unâ crescentis Lunæ effigies appendi iussit,*

Hoc titulo,

Donec totum impleat Orbem.

Inde Trevirorum, mox Treboccorum fines ingressus,

Coloniam gentis Argentinam pari ac Merim modo intercepturus.

At Argentinensibus,

Alienâ calamitate documentum datum,

Cavendæ similis injuriæ.

XXVI.

Henrico in Galliam reverso, eversis in itinere Lucemburgensium agris,

Carolus,

Pace cum Germanis inita Principibus custodiâ dimissis,

Metim remetere intempestivè nixus,

Falce Phalangum, supra XII. c. l. o, quingentorum.

Sed nisu irrito, & jactura XL C. o. suorum,

Urbe à Guiso viro militari peritissimo strenuè defensa;

Plus ultrâ non potuit,

Factaque meta Metis.

XXVII.

Abolenda Carolus infamia,

Odio privato, quàm publica vindicta,

Iram suam fregit,

In Morinorum civitate Teroanna, solo equata,

In Hesdino pariter fere direpto,

A Sabaudo Carolo centuriato.

Contra

*Cesariani apud Rentiacum profligati,
Plurimis eorum oppidis captis, expilatis.*

1554.

In Pedemontio

Vercellis, Montisferrati capite Casalo, aliisq. urbibus, arcibus, interceptis.

In Italia,

Mirandulano, Parmensi, liberatis, restitutis.

Virtute Caroli Cessæi.

Gallo cognatis Senensibus periclitantibus adfuit Strossius,

Fuso Marignano Marchione, cæsis x. hostium c10.

Rursus Strossius ab Italis proditus Marcianâ pugna fusus,

Cæsis V. Gallorum c10.

Sena iterum obsessæ, à Duce Monlucio, à puellis defensæ,

Nec sine clade hostis hosti tandem deditæ.

Vicissim victi Hispani,

1555.

Hic in mediterraneo mari à Gallis;

Illic in Oceano à Normannis.

Adeò pugna gentium harum indoles est,

Adeò diversi mores,

Adeò altera nisi alterius pernicie quæta esse non potest.

XXVIII.

Carolus V.

Pro imperio monasterio electo,

Quietus quietem Christiano Orbi reliquisset visus,

Nisi inquietem reliquisset filium;

Philippum hujus nomenclaturæ II.

Hispaniarum Regem;

Quem inter & Heinricum II. prolatatum bellum.

Ruptis se inter modo pactis & juratis induciis decennalibus.

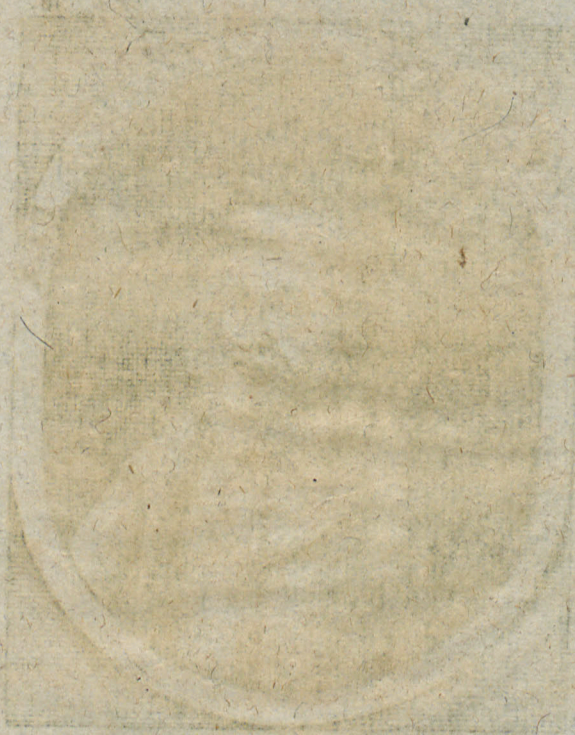
Belli causa Pontifex Paulus IV. Carafarum genere clarus.

Impensior Gallis, quam Hispanis amicus,

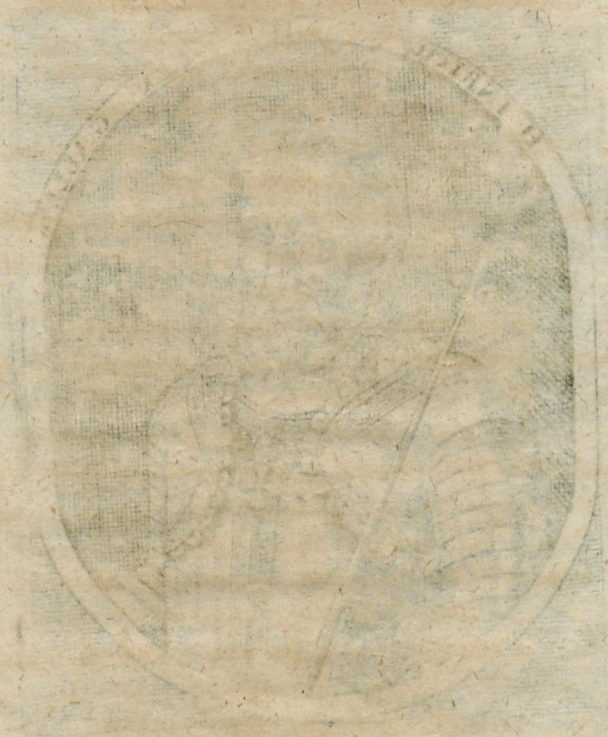
1556.

3. Febr.
Ard. &
Camer.

Ex privatis à Casare acceptis injuriis,
 Ejus etiam intercedere electioni auso,
 Contra electum à Philippo concitis & adjutis
 Columnis & Vitellis, prævalidis Romæ partibus,
 Mox ab eodem pressus, à Gallo sublevari voluit.

Rex,

Re suo in consilio deliberatâ,
 Contrarectam Momorantii sententiam, verum Turnonii augurium,
 Vanam Cardinalis Lotharingii ambitionem secutus,
 Fedus cum Pontifice fastosis capitibus init,
 Guisio cum potiore Gallicarum virium parte in Italiam misso,
 Amisissis recuperandis, rebus Pontificis subveniundis.

At hæcenus discordes, post concordem,

Paulus & Philippus.

1557.
 14. 8br.

Hic statim belli Italici mole molestus Gallis,
 Suâ simul uxore, Mariæ Anglâ, adversus eandem accita,
 Femina Regi bellum internicinum & indicere & facere ausa.

Fano Quintini XL. armatorum c. 10. obsesso,

A Momorantio, quamvis bellatore optimo, imperitè adjuto,

Subsidium oppido per paludes immittere conato,

In quibus ille fusus, captus, oppidum expugnatum,

Magna victi internicione captis, Gallis primores.

Mox cuncta Nobilitas ad arma nata, in arma trusa,

Edicto regio,

Quasi ventum ad extrema:

Guisius ex Italia à Civitella obsidione arcessitus,

Vt olim magni duces à peregrinis externisque bellis,

Ad opem patriæ ferendam revocari solebant.

Ille citis equis advolat, fallit hostem, adjuvat Galliam,

Capto Calato, ab Anglis circiter CCXI. an. occupato,

Guyna, aliisque receptis oppidis, ejecto Hispanorum presidio,

Fama communi celebratus,

Dux maximus, Vindex Gallix Guyfius.

Tandem

Viriusq. ad Somonam exercitibus coram,

Curantibus

Christinâ Lotharingicâ, Philippi consobrinnâ,

Nuncio Romanae Sedis,

Momorantio, Sant Andreano, captivis,

Pax in castro Cameracensi conclusa,

Restitutis, hoc bello invicem erepris,

Suis Sabaudoredditis,

Data in matrimonium Philippo filia Regis Elisabetha,

Inde Irena Pacis regina dicta.

Ex eo,

Armata inter amulos hæcenus Reges odia,

Nunc inter Philippum II. Henricum II. Franciscum II. Carolum IX.

Ad Henricum III. usq.;

Conquiescere visa;

Ingentis Gallica, Hispanica, Reipubl. Christiana, lætitiâ.

XXIX.

Inter Reges & Sagatos,

Vix erat cessatum armis certare ceptum est verbis,

Inter regios legatos & rogatos,

De honoris, priorisq. sedis prerogativa,

Ab imperatoriis prima, secunda a Gallicis,

Hæcenus semper possessa jure & facto,

Ante incrementum Caroli,

Carolo post Imperatori, non Hispania regi, delata.

Dignitati personæ, non familiae debita.

Nova hæc emulatus causa,

Primum mota inter utriusq. regni ad Venetorum Rempubl. legatos:

Carolo jam ex Imperatore Monacho,

Philippo ex Archiduce Rege facto.

1558.
1559.
M. Febr.

29

1557.
1558.

Eidem

Eidem

*Ejusmodi prerogativa servanda, tuenda,
Vargas imperatorius antea apud Venetos legatus,
Revocatus statim & remissus,
Caroli & Philippi nomine junctim.*

Hoc artificio,

*Circumventurus Venetos, anteiturus ac praefessurus Gallos,
Quasi idem planè ac prius.
Sed idem non habitus à Gallo,
Habitus Philippi, non Caroli legatus,
Nec habita Caroli ratio ulla,
Quia qui est in monasterio, non est in imperio,
Imo non amplius est de mundo.*

XXX.

Acrius disceptata.

*In Concilio demùm Tridentino tertium sub Pio IV. indicto,
Inter utriusq. Regis legatos,
Quaesitum est,*

A Lune Comite, Legato Hispanico,

*Quâ sede sedeat, quam scamni partem premat ;
Cardinali Mantuano Legatorum primo,
Consultis antè Gallis,*

visum est,

*Extra ordinem, è conspectu ceterorum legatorum,
Legatis vè post ecclesiasticis,
Declinanda scil: controversia.*

Ad hac Galli;

*Se de jure Hispani dicundo huc non missos,
Nunc Regi suo nexi,*

*Pace, affinitate, amicitiaë arctioris vinculo :
Paratos verò,*

Regis sui honorem tueri contra quoscunque ;

30.
1561.
62.

Concilia

Concilio aliter volente,
 Inde recessuros,
 Se non coram, acta, transacta, decreta,
 Infirmaturos.
 Bella, sed non satis se vera, responsio,
 Rigidior ista fuisset, & melior.
 Gallia Regem in ordine proxime sequi Imperatorem,
 Reliquos Reges omnes sequi Gallie Regem.
 Non occupare suam in ordine sedendi sedem,
 Illam habere potius interpretationem,
 Quasi dedignetur, & concupiscat altiore,
 Non citra invidiam, nec absq; injuria priorum.
 Sedere extra ordinem,
 Ejus esse, qui solus & omnium primus,
 Quem nemo antecedit, nemo sequitur.
 Hispani esse, esse in ordine, qui est inter prius & posterius:
 Ordinis hujus eam esse perpetuam naturam,
 Nihil extraordinarium admittere.
 Præterea,
 Raro quidem eorum honoribus invideri,
 Quorum vis non timeretur.
 Contra in iis,
 Qui ea suo arbitrio aut deposituri, aut retenturi videntur,
 Et modum in voluntate habent,
 Homines extraordinaria reformidare.

31.

XXXI.

1563.

Rursum,

Vitanda eidem intempestiva prærogativa,
 Inter utriusq; regni Theologos;
 Jussa à Concilio Primoribus,
 Priores loqui, titulo doctoratus antiquiores.
 Multum obnitentibus Theologis Hispanis,

Novi-

Novitate huius tituli posterioribus;
 Mox seditionem, iram, terrorem Regis sui,
 Concilio intentantibus;
 Galli interea ex recepto dicendi more censuerunt,
 Non sine nota censoria in Hispanos,
 Ita exsensos,
 Ut Doctores eodem ac Oratores ordine habeant.
 Illorum tamen iræ placamentum fuit hoc additamentum,
 Doctores Gallos hic censuisse priores,
 Doctoratus titulo, non Nationis prærogativâ.

XXXII.

Iam verò Luna Comes,
 A solenni suo ingressu totos XL. dies domicilinus,
 Quid perplexi sua legatio haberet,
 Certus; incertus,
 Quæ potissimum ratio adversus adversos serviret,
 Extollendo supra ceteros sui regis honori.
 Subibar,
 Cum legatis imperatoris ire ituris in Concilium,
 Ibiq; propè eos,
 Ceteris sedentibus,
 Stare,
 Donec regis sua legationis literis inspectis fides,
 Et oratio habita fuerit solennis.
 Dein redire domum.
 Verùm.
 Nec hoc satis honorum, nec regium ratus,
 Stare enim, reliquis sedentibus, servitio propius est,
 Placuit,
 Eo Concilio die ingressum Gallorum interpellare:
 Hoc itidem frustra;
 Curavit,

Hispanos per internuntios Episcopos,
 Ad Concilii legatos referre,
 Ne alio, quàm quo quisq̄, die inter legatos recipitur,
 Seculares Principum legati cœtui communi interessent,
 Adesse duntaxat caremoniis quoq̄, Sessionis die celebrandis,
 Tradito aliorum Conciliorum more.

Sed hoc quoq̄, gravi omnium offensâ relato,
 Simul ac rejecto,

Aliud iisdem parariis quasitum est remedium,
 In medium proferendis eo concilij die quibusdam,
 Quibus interesse non liceret Gallis, ut partibus.

Sed nec hoc approbatum est Concilio,
 Obstinatione Comitibus indies tardato.

XXXIII.

Interea,

Cardinalis Lotharingicus tentavit componere litem,
 Petito ab Imperatore temperamento.
 Imprudenter satis.

Honor cujusque publicus in puncto consistit,
 Si vel minimùm inde flebitur, læditur;
 Temperari nec potest, nec patitur;
 Ejus temperamento in contumeliam cedente.

Honor regis exteri non est in commercio, nec arbitrio Imperatoris,
 Nec inter eas res,

Quæ,

Quoties æquitas, desiderij naturalis ratio,
 Aut moratur juris dubitatio;
 Iustis decretis sunt temperandæ.

Rectè quidem Imperator, arbitrium rerum regiarum agere noluit,
 Rogatus tamen Cardinali retulit.

Regis Tui legatis propè meos continuè sedentibus,
 Quid regis Tui tuâve refert, quo in loco locentur Hispani?

Minus

Minus recte, contra priorum, ac proprium Imperatoris honorem,

Vt ex modo liquidis liquet;

Imprudentissimè verò,

Prodito quasi regis sui honore,

Nimis de alieno liberales,

Galli legati legatis coram aliis ausi,

Salvis modo suis propè imperatorios sedibus,

Assentiri aut assentiri imperatoris temperamento.

Imprudentiâ eorum inter feminas & viros vulgatâ,

Vituperata, exprobratâ,

A Pio IV. notatâ.

XXXIV.

Stato Concilij die,

Cum sedem quisq; suam jam occupaverat;

Ecce incedit ambitio, Luna Comes.

Sedet seorsim, è regione Primorum Concilij,

Longius à scamno Legatorum.

Dein stando,

Regia Concilio exponit iussa,

Regis se legatum testatur,

Regis, maximis inter Christianos majoris.

Regis, maximi Ecclesia sustentaculi.

Cui proximus à Cesare locus quidem debeat,

Hunc tamen nunc à se super se sum & omis sum,

Ne concilium turbet ambitu,

Hancq; mentis suæ expressionem,

Vulgò protestationem,

In acta Concilij referendam,

Neq; hac sine istâ ullo modo publicanda,

Eamq; inde descriptam, & à Patribus signatam, ob signatam,

Sibi tradendam.

His peractis perrexit ad sedem sibi destinatam,

Propè tablam ejus,
 Quem Concilium à secretis, & libellis appellat,
 Nomina summæ curæ & mediramenta.

XXXV.

Ad hæc Galli, ab Imperatoris proximi,
 Nisi sint honoratissimo regios inter legatos loco locati,
 Loco à Cesare secundo,
 Loco Gallia Regibus dignissimo,
 Sanè ita habito.

Omnibus in conciliis, Constantiensi, Lateranensi;
 Sitq; honoratior ille,
 Tam à Luna Comite non satis comiter pressus & expressus,
 A se sui proregis præjudicio acceptus,
 Orant Concilij Patres,
 Adversum hoc provideant insolitum,
 Solito tali in casu more,
 Non habita ullius personæ ratione.

Hic Patres:

Conticuere omnes, confusique, ora tenebant;
 Imperatorij convicebant;

Quorum unà honoris honor iste lunaticus noxæ.

Tum Galli,

Salvo Philippi honore, federe utriusq; regni salvo,
 Publicè testati contra,

De istius honoris, horum actorum, inanibus,

Irrito legationis sua Comite

Hancq; suam animi testationem actis inserendam,

Inde descriptam sibi reddendam,

Requirebant itidem.

XXXVI.

Mox Lunæ nomine

Pontidonus Doctor Hispanus anhelitu foris intonuit,

Magni-

Magnitudinem sui Regis, & hanc majorem Religionis amulatum,

Non tatinè,

Latinis tamen, & fastosis verborum ampullis,

Non sine fastidio, tædio, contemptu, offensâ ceterorum Principum.

Ægrè tolerantibus,

Ipsis imperatoriis, ipso Luna, Comite,

Primo hinc ante omnes egresso, ut ultimo post omnes ingressõ

Solo semper sessore;

Sessionibus in reliquis idem semper solito.

XXXVII.

37.

Ab his contentionibus nec abstentum ipsa inter sacra:

Sacrorum à principio faciendorum,

Posita est,

Cardinalem inter ulimum primumq; Patriarcham,

Nigro operta serico sella;

Quâ Comite accedente sessum,

Surrexit Gallorum rumor,

Surrexerunt & ipsi Galli,

Secedentibus similes,

Pedum crepitu, strepitu vocum factõ.

Magis, magisq; frementes,

Comperto,

Hunc sedendi honorem,

Pacem quoq; ac Thuribulum,

Vna simul vice, momento uno,

Duobus utriusq; regni pariter offerenda legatis,

Vtrumq; Imperatum

A Pii impietate in Gallia Regem.

Sacrorum tamen reverentiã mox sedatores,

Iterum obtestati,

Honorem Regis sui in prærogativâ spectari, despe-

ctari in æqualitate.

*Interea,
 Concionatore concionaturo,
 Concilij Proceres, Cardinales, Caesaris, Gallia legati,
 Sacrarium ingressi,
 Vocant*

*Grenadensem Archiepiscopum, Episcopos Gallos,
 Orant, proponant,
 Quâ possint,*

Quandam componendi rationem.

Multum certato:

*Crebro ad Lunæum ita, reditu,
 Tandem collusum, conclusum,
 Sacra Missa conficerentur,
 Nec Pace, nec Thuribulo, oblati.*

Tunc

*Stipatoribus Hispanis sede & ade egressus Lunæus,
 Triumphanti similis,*

*De primo hoc tam feliciter sibi nato gloriæ vestigio,
 Summo Regis sui, quod inter reges tenet, fastigio.*

Galli contra legati, præcipue Ferrerius,

Ferrea verba locutus & lapides in autorem Pontificem.

XXXVIII.

Francisci II. Innocentis, I. An. V. M. XX. D. regnati, quam regnantis,

Philippus II. amicus & federatus;

Veterum in Carolum Patrem beneficiorum memor,

Turbamenta aula,

Auras belli in Gallia civilis incentivas,

Elisabetham Anglam, Borbonios & Guysios,

Ne regiam, regnum, everterent, in ventum vertere nixus,

Francisco,

Auxillis, viris, viribus, unâ ipsius suâ,

Oblatis.

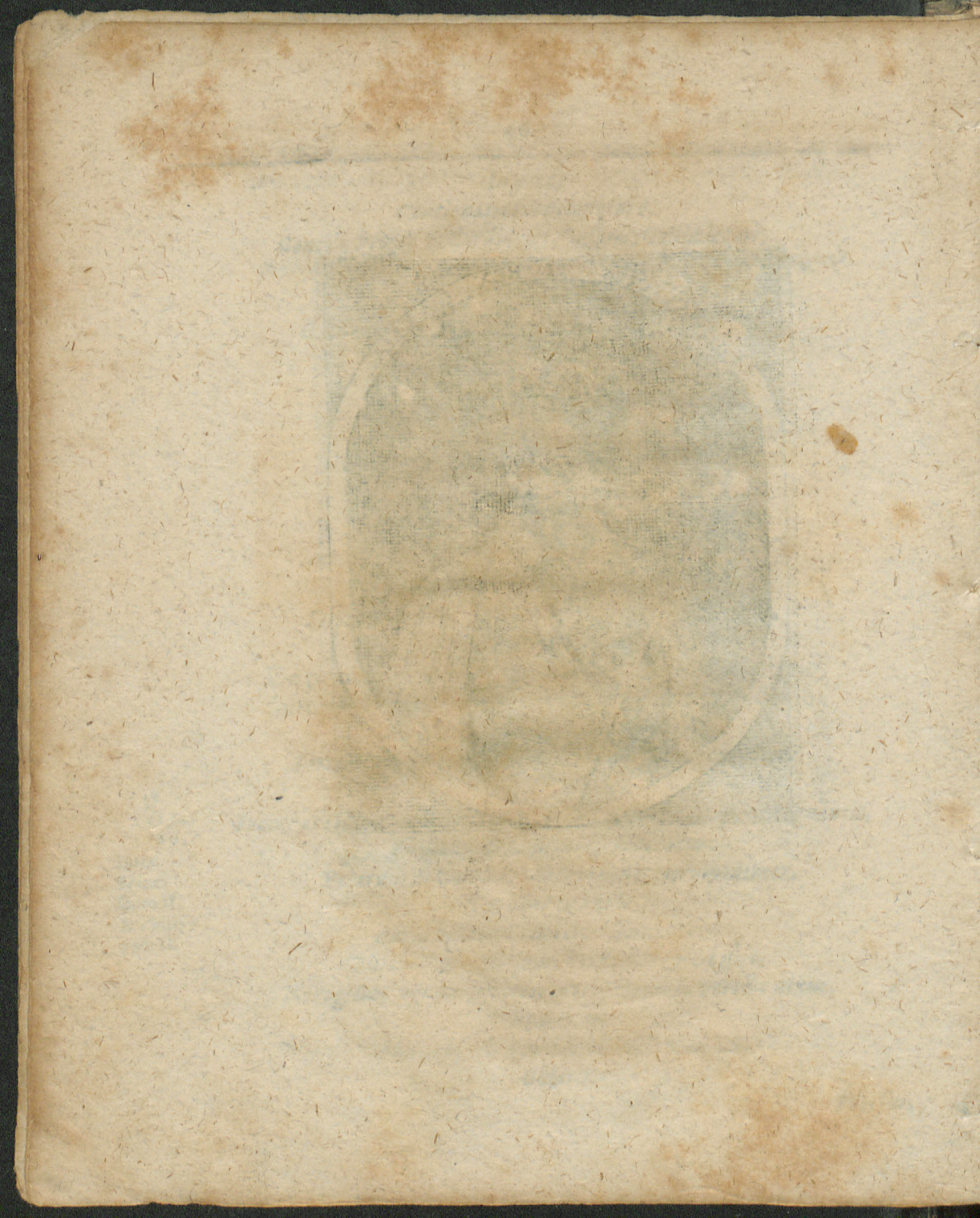
38.

1559.
1560.

Inter
Franci-
scum II.
& Philip-
pum II.

Prorsus,

Prorsus,

*Quasi Carolus Pater Filio reliquerit,
Gallica malefacta in aquis, benefacta in saxis scalpta,
Ne cum beneficiario interiret beneficium.
Beneficio nisi hoc ipso, publico veluti testimonio,
Gloriosissimus Filius
Suam magnitudinem, magnitudine suam prerogativam,
Non jam obtendere, sed ostendere,
Imò ostentare, & firmare,
Galliam occupare, quam juvare,
Minoribus atate tunc principibus,
Maluerit.*

XXXIX.

*Carolus IX. & Philippus II.
Pace hætenus Elisabethæ,
Elisabetha Pacis & Hispaniæ regina,
Nunc à Carolo fratre Bayonæ visa,
Arcaniori sermone occupata,
Ob commune Religionis periculum,
Etiam syncretismo arctius juncti:
Exemplo Cretensium, Græcorum, Britannorum,
Oxydracarum, Mallorum,
Quos aliàs bellare inter se solitos,
Olim quoque periculi societas junxerat,
Tandem doctos,
Commune periculum concordia propulsandum.
Adè hoc quoque in se habent boni mala,
Conciliare homines.
Facinora quidem privatorum,
Bertrandi Monlucij in Madera contra Lusitanos,
Dominici Gurgij Vasconis in Florida contra Hispanos,*

39.
1561.
III. Inter Carol.
IX.
& Phi-
lipp. II.

1564.

1566.
1568.

Hispa-

*Hispani Melandisii Melandis in eadem antea Florida contra Gallos,
Animos Regum parumper commoverant,
Non conciverant.*

Nam facinora sua illi ipsi ferè in supplicium verterant.
Bonum publicum privatis simultatibus non impederant.

*Carolus quoque lenit Colinius, maris Praefectus,
Cuncta Gurgij mollius interpretatus.*

Ambos deinde inter Reges

Ambos duarum Maximiliani II. filiarum maritos,

Geminos jam Affines,

Redintegrata amicitia

Novis quoque officii locum aperuit.

XL.

Catharina & Alençonius,

Mater & Frater Heinrichi III. Galliae & Poloniae Regis,

Resumpti à Philippo odij causa.

Ille,

Dùm, mortuo in Africa Sebastiano Lusitaniae Rege,

Regnum ejus à Philippo occupato,

Antonium Crati Priorem,

Ludovici Principis, Equitum in Lusitania Magistrum,

Ex contubernio Iolanda filium.

Philippi de regno amulum, profugum,

Iste

Alienatos à Philippo Belgii Ordines,

Armis ambo infelicibus,

Defenderunt.

Philippum haecenus quietum graviter offenderunt.

Multum eam de re apud Regem conquestum,

Mox irritatiorem,

Occultum sancti federis socium,

Contra regnum quasi, quam Regem.

Regnum

1570.

40.

Inter

Heinr. III.

& Phi-

lipp. II.

1576.

77.

79.

1580.

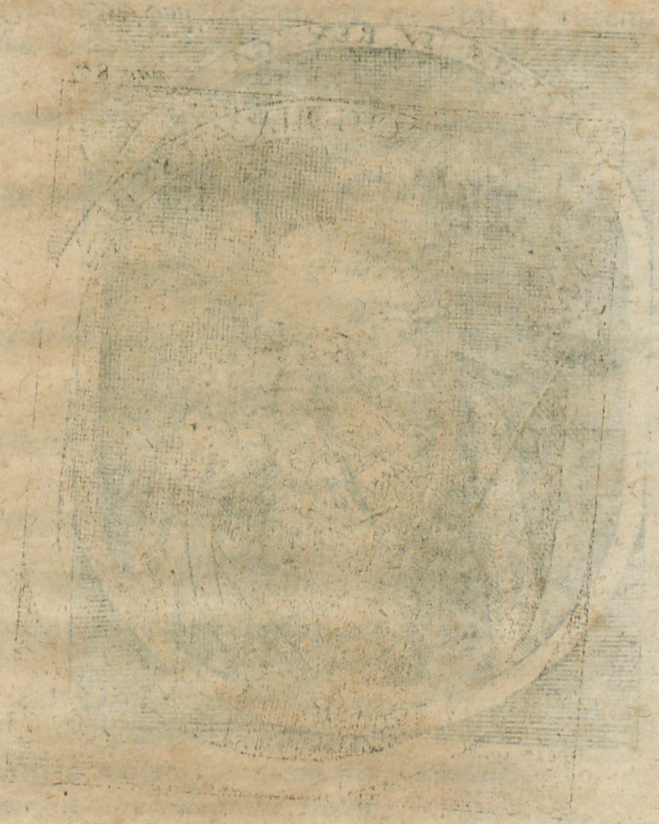
1587.

1585.

pag. 48

*Regnum miserandum, intestino bello horridum ;
Regem miserum, nutantem,
Mutantem repente, quæ jusserat, quæ vetuerat, jubentem,
Nunc ipsum novi federis, quod abolitum volebat, principem,
Regem gemini regni sine regno ;
Monachum omnium monasteriorum sine caractere.*

Tum,

*Gyffio, altero quasi Rege, cum Purpurato fratre,
Blesis sublato,
Omnibus invisum,
Tanquam Hæreticum,
A Pontifice diris ecclesiasticis, ab Hispano armis, à Gallia conviciis,
Adpetitum,
Tandem,*

*A scario Dominicano, ad D. Clodoaldi fanum,
Profanè occisum,
Perpetua ignominia nota, genti Clerica inusta.*

XLI.

*Magnam famam, & magnam quietem,
Nemo eodem tempore potest assequi.
Heinricus Navarrus,
Patria exul, religionis exlex, regni exrex,
Per pericula summa,
Acies trinas, triginta quinq, occursum hostiles,
Centum & quadraginta prælia, trecenta locorum obsidia,
MAGNI nomen meritis ;*

*Cujus virtus ubique micabat, ubi dimicabat.
Hunc inter & sanctam Unionem, factionem,
Belli causa Religio,
Imò conflata ex egestate rebellio,
Imò Procerum nonnullorum ambitus,
Imò horum antesignanus Medvanus,*

G

Regni

1588.

41.

1590.
Inter
Heinri-
cum IV.
& Phi-
lipp.II.

Regni quasi vacantis vicarius,
 Imò Gallia Rex Carolus Borbonius captivus,
 Imò horum omnium incendiarius Hispanus,
 Interregni quasi Gallici procurator & actor,
 Philippus II.

Imò Pontifex Gregorius XIV. Philippi Socius,
 Socio dispar, avarior, atrocior.

Pontifex causam nec milite, nec pecunia juvit,
 Divis solitis Navarrum exasperavit.

Philippus in hujus belli adiutorium,
 Manum magnam, magnam pecuniam, consilia magna,
 Traxit, distraxit, contraxit.

Haëtenus ausus,

Præcedere, nunc succedere, antea præsedere, nunc præsidere,
 Inire secretum cum Guysto fedus federi præscriptâ lege,

De

Secludendis à regni successione Principibus,
 Qui nunc sunt hæretici, hæreticosve in regno tolerant.

Habenda in regno solâ C. A. R. Religione,
 Prohibendâ aliâ omni,

Omnibus ab illa alienis ad interneccionem delendis,
 In hac, & regnis ceteris.

Firmanda Christianorum inter Principum corda concordia:

Effundendis pro hac causa opibus, vita, sanguine,

Cum in justiori causa impendi aliàs non possint.

Aliisq; talibus in speciem Religionis adornatis,

Servanda, prolatanda.

XLII.

Mox,

Philippi instinctu Pontifex,

Pontificis mandato Placentinus Cardinalis, Philippi, Dux Feris,

Verbofis uterq; legatus orationibus, rationibus,

Militarû

Militari præterea ductu, conductu, Parmensis,
Regni Comitibus, & in Comitibus,
Regis Catholici electionem, Navarri rejectionem,
Vrserunt.

Vrgeribus & instantibus clam obnixus,
Nixus quanquam opibus Philippi & autoritate auctus,
Medvanus quasi medius,
Idem quod Philippus ambiens,
Tandem tamen
Comitia diplomatibus præscripsit.

XLIII.

Philippica ista,
Pronis factiosorum auribus accepta;
Prudentioribus æmulæ gentis consilia suspecta,
Tanquam captura publica ex calamitate occasionem,
Occupandi regnum, veteres ulciscendi injurias.

Exemplo

Cognominis Philippi Macedonis,
Qui,
Vafrâ amicitia urbanitate,
Hostibus suis, seditiones inter se miscentibus,
Militem misit,
Subigendis, quàm subveniendis.
Pontifex verò,
Tum Clemens VIII. inclémenter satis à Sectariis increpitus,
Tanquam
Hispanica libidinis ancillator,
Gallici remini obturbator,
Comitiorum alieno in regno attentator.
Interea Hispanus factiosos pensabat, auro pensabat,
Ex dissidii occasione,
Possessionem in regno tantum precariam precatus,

45.
Varia de
iis judicia.

*Vicariam administrationem penè adeptus,
VI. Decimanorum delatam literis,
At à Navarro interceptis.*

XLIV.

Hic,

*Duo viri regii, cordati simul ac concordés,
Casparus Scombergius, ortu Saxo, adfectu Francus,
Et Iacob. Aug. Thuanus utroq; talis,
Ejusmodi electioni elidenda & eludenda,*

Regi Navarro,

*Sua consilia, Hispani artes, factiosorum partes,
Consentiente Navarri Secretario Ludov. Revelio,
Revelarunt.*

*Dandam adverse partis viris præcipuis copiam,
De republica, publico in conventu,
Palàm & liberè conferendi capita:
Medvanium,*

*Sibi metuentem, colloquio obnitentem,
Omnium consensu cogendum;
Ex proprii ipsius diplomatis clausula
Occasionem arripiendam, imponendam colloquii necessitatem:
Factiosos,*

*Qui falsa se religionis specie muniunt,
Re ipsâ,*

Ex religionis pallio penulam Hispanam faciunt,

*Quosq; Hispanus incendii autor,
Quo & ad quod, & qua velit,
Trahit, pertrahit, contrahit,
Proposita pacis dulcedine,*

*Distrahendos, subtrahendos, pelliciendos:
Bello non ultrà laceffendos;*

Quorum cum ambitione, civitatum defectarum constantia,

44.
Consilia
Gallica.

Acre & periculosum ipsi fore certamen;
 certaminum, præliorum, obsidiorum, tot ac tantorum,
 Hactenus illum fuisse exitum,
 Ut hostes ipsum Victorem senserint,
 Legitimum principem non agnoverint.
 Dum utring, de religione dimicatur,
 Regnum & cum regno religio evertitur.
 Religionem videri regni appendicem;
 Non, ut illi volunt, regnum religionis.
 Regnum primum querendum pace & concordia civium,
 Pacem firmandam religione majorum.

Annuit Navarrus;

Copia facta est Viris colloqui.
 Insecta spes indutiarum,
 Sui simul ad Ecclesiam reditus.

XLV.

Hic,

Dux Fera minimè feriatu,
 Indutiis intercedendis, intrudenda in regnum Regina,
 Proprio jure, aut electione,
 Infanti Clara Eugenia Elisabetha;
 Heinrichi II. ex majori filia nepti;

Effusus.

In laudes filia, Patris munificam pietatem,
 Grandes in Galliam beneficiorum jactationes,
 Apparatum bellicum, militum stipendia ex regis arario,
 Insectatus.

Heinricos III. & IV.

Illum ut demone instinctum sectaria flamma fotorem, fautorem,
 Hunc convitio Principem Bearnensem, Rom. Religioni formidolosum.

Vbiq,

Levato tandem religionis velo,

Regis sui ambitionem, regni ambitum,
 Ore proprio prodidit.
 Prodiit unâ in hoc conductus doctor. V. I.
 Feriani consecrarius & consentaneus Mendoza,
 Mendacio an convictio imò militum ludibrio literatus dictus.

Hic,
 Septem tractatibus, & uno corollario,
 Scholastico consarcinatis & apparatus apparatu,
 Refuso subinde ac inflato legum Oceano,
 Infanti jus in regno asseruit,
 Eòdem agnatis hæreticis Pontificia autoritate adempto.
 Hunc legulejum,
 Hispano corrupti auro auribus bibulis,
 Hunc antecessorem juris imprudentia,
 Prudentiores risu ac fastidio,
 Hunc blateronem,
 Plures indignatione,
 Exceperunt;
 Ceteri communiter opinati,
 Religionis securitatem non esse securam,
 (Ita à Mauris & Marranis, novis in Hispania Christianis, appellata)
 In gente Hispana, maximam partem Marrana, non Mariana.
 Nec regni jura,
 In jure ac autoritate Pontificia.
 Hic quoque,
 Hispano quanquam obnoxius Pellevaus Cardinalis,
 Iactantius compositam Feriani orationem,
 Beneficia Hispanica in Galliam Gallicis in Hispaniam,
 Hinc exactis Visigothis, Alaricis, Sarracenis,
 Retudit.
 Præcipuè
 Episcopus Sylvanectensis Guil. Rosa,

Hispanis spinas, non rosas locutus,
Regnum Francia,
 Ex præscripto legis Salicæ, à Clodovæi tempore observatæ,
Reges masculos, non feminas,
Iam c. 10 cc. An. tum habuisse, & habiturum esse:
Lilia non laborare, nec nere:
Hanc nunc ab Hispanis iri subversum legem.
Hic,
Hæc quasi lege salvâ,
Hispano,
Ernestum Austriam, designatum Belgii præsidem,
Nominare
Gallie Regem, simul destinatum Infantis maritum,
Auso,
 Ordines, facto S C T O, iterum obstitere;
Professi,
Se Hispano multum jam debere, plurimumq. velle debere,
At, salvis ll. regni,
Regnum in externum Principem, externam domum & linguam,
Transferri non posse;
Posse ex Gallicis Principibus Gallie Regem,
Et hunc infanti maritum dari.
Instat Hispanus, ut hunc Ordines,
Ordines, ut hunc Hispanus nominet,
Omnibus hac ambitione ardentibus.

XLVI.

Quid hic legatus Pontificis?
Et hic recentem Navarri intentionem exagitare,
Similem illius,
Qui Poloniæ regnum ambiturus,
Polonorum Papam suum Papam,
Eorundem Lutherum suum quoque vocabat.

Paremvè

46.
 Mutæ
 Pontificis
 Legati &
 Gallorum
 increpa-
 tiones.

Parem vè Prætextati,

Qui Damaso Pontifici illudebat, & effuticbat:
Facite me Romanæ urbis Episcopum,
Et ero protinus Christianus.

Idem & affirmare,

Plus nocere falsum Catholicum, quàm verum hæreticum.

Sed & impensius obsistere ausus indutiis,

Summâ tumultuaria plebis invidiâ,

Nec questu nec exprobratione abstinentis,

Increpantis,

Hispanicam in Galliam introduci inquisitionem;

Tentari Gallorum animos, quatenus ulteriora pati possent.

Statum regni, jus successionis illud in Gallia esse,

Vt de utroq, de oblatiis, acceptandis vè indutiis,

Trans Pyrenæos, aut Alpes,

Compromitti nec possit, nec debeat.

Pontifici in pacis, belli, & indutiarum rebus,

Nullam esse autoritatem.

Nullam olim fuisse Bonifacio VIII.

Philippum Pulchrum inter & Albertum Austriam, & Eduardum I.

Hunc Gallorum, illum Roman. istum Anglorum Reges.

Nec Leoni X. nuper Philippum inter & Heinricum III. Anglum.

XLVII.

Interea,

Colloquii Partes artes neclunt,

Opperiundo auxiliari exercitui,

Ludificando cunctatione Navarro.

Que protelatio prolatari belli, & capti in Carnutibus Droci causa.

Contrà Feriæ Dux,

Cognito,

Regis nominationem ab Ordinibus in Philippi arbitrium collatam,

Ab ipso inter Ordines Castræo agris ferri,

Quam

1287.

1522.

47.

Hispanica
Regis no-
minatio.

1593.

Quàm maturrimè potest,
 Intempestivè præceps,
 In consilio secreto, præsentibus Ordinum delegatis,
 Guysium Regem; & Infantis, in solidum cum ipso Regina, maritum,
 Ex Philippi destinatione, vel quasi,
 Eligendum in Comitibus proponit,
 Confirmandum à Medvanio.
 Hic primò in speciem letari,
 Guysio fratris filio de honore gratari,
 Mox conditiones scriptitare durissimas,
 Quas ille acceptare, nec præstare jussus à Sorbonicis.
 Tum interjicere,
 Bassompetra, nomine Lotharingi, intercessionem,
 Tertianæ factionis, Ducisq; ejus, Caroli Borbonii, mentionem.
 Castræ apertam, & periculis opertam, contradictionem,
 Indutiarum tandem necessitatem,
 Potentissimum impediendæ electionis telum,
 Iam antea ab Equestri & plebejo Ordine strictum,
 Nunc suâ tantum autoritate, vibrandum,
 Quodq; pluribus placuit,
 Placiturum mox Sacro quoq; Ordini
 Hispanorum verò ambitionem detinere
 Latiori electionis materiâ ac delinimento,
 Nunc intempestivæ, regno jam debili damnosæ,
 In præsens suspendenda, cum commodum erit, resumenda.

XLVIII.

Hinc Hispanis Oratoribus,
 Irritus regis creandi labor & amor,
 Dolor & clamor:
 Impendiorum,
 Factorum jactatio, exprobratio, futurorum recusatio,
 Nisi aliter visum Cath. Majestati,

Medvanii
 prudens
 simulatio
 & actio.

48.
 Irritus
 Hispanor.
 furor.

Et ipsis Ordinibus,
Indutias ejurare & SCTVM;
Vtrumq. publicæ causæ perniciosum;

Contra

Regis resumere Electionem,
Vnicum tot calamitatum remedium,

Adversus

Fucatam Principis Bearnensis religionis professionem,

Hoc adeò Medvanus gladio,

Quibus erat implicatus,

Inextricabiles Hispanorum nodos solvit.

Hòc Hispani astu,

Quo soliti alios ludificare,

Ludificati,

Hàc Galli viâ.

Vitarunt bellum,

Quod ex regis creandi spe sperarunt Hispani.

XLIX.

En

Turbarum adversus Navarrum novarum novus autor,

Novus Gallia Rex Carolus Cardin. Borbonius.

Tertiana factionis Dux,

Exquisitus reconciliandi Navarri obex,

Impotens animi juvenis,

Palam nefas ratus,

Navarrum,

Nisi ex sententiâ Pontificis,

Ad majorum sacra admittere.

Alij contra fas:

Modò idoneo edito fidei ac pœnitentiæ documento,

Posse adire sacra, post, sacrificolarum principem,

Pontificem,

49.
Novus:
contra
Navar-
rum obex.

*Sacrificali ejus accepturum ore,
Oraculum suprema gratie.*

L.

*Die XI. Kal. V. Id. Colloquio dicta,
Navarrus,*

*Qui antea unum Deum,
Nunc VI. Episcopos ab hora VI. ad XI. audit,
Ab istis antea sibi ignara didicisse letatus,
Præcipue salutaria sibi ac regno utilia consilia.*

*Eodem Medvanus die,
Omni Electionis spei tollenda,
Indutias pactus;
Legato Pontificis fremente, intercedente, abitum interminante,
Eodem diploma die evulgante.*

Quo,

*Nomine Sixti V. Sen. Q. R.,
Henricum Borbonium,*

*Qui se Francia ac Navarra Regem gerit,
Nominatim,*

*Hereticum, Relapsum, Impenitentem,
Hereticorum fautorem, defensorem manifestum,
Hereseos poena à Pontifice, non à VI. Episcopis illis eximendum,
Horum acta irrita, sacerdotia commissa,
Navarræ sectatores censuris obnoxios,
Censuit, pronunciarvit, declaravit, jussit.*

*Invalida planè,
Adversus Præfulum fidem, ceterorum ordinum alacritatem,
Autoritate.*

LI.

*Adeste Parisienses, Regij, Factiosi, Tertiani,
Celebritati reconciliationis regia interestote:
Nihil interdicta, nihil pœnas morati,*

50.
Navarri
cum præ-
fulibus
colloquiũ,
&
cum Med-
vanio in-
dutiæ.

51.
Navarri
ad
Ecclesiam
reditus:

&
cōtra eum
querun-
dam stre-
pitus.

Dionysii-fanum venite:
En Rex vester, mox vestrās,
Candido Candidatus Ecclesia amictu,
Ibi,

Ad majoris Templi valvas accedit.

Rogatus à Bituricensi præsule,

Quis esset, quid vellet,

Ille,

Se Regem esse, velle se in sinu se DEI, & ecclesia R. sacrare,

Rursus rogatus,

An id ex animo vellet,

Velle & animitus optare,

Respondit.

Mox,

Genua Præsulis ad volutus,

D. O. M.

Obtestatus,

Velle se in Rel. C. A. R. vivere, mori.

Hanc contra quoscung. tueri,

Hæreses quascung. insensare.

Quâ professione subscriptâ,

Surrexit,

Perrexit ad majus altare,

Quig. modò profanus,

Fanorum aurum, aras, oscilla, revulserat,

Nunc osculatur;

Eâdem mentis sue testatione ad aram,

Ad aurem Præsulis secretâ confessione,

In papilione depositâ

Repositâ ab eodem absolutionis sententia.

Inde,

Sub anleum floribus liliorum aureis intexam;

Deductus

Deductus,
 Sacrum solenne;
 Post prandium,
 Sacram Concionem;
 Tandem,
 Vespertinas preces,
 Audiit,
 Applausu, concentu, acclamatione presentium,
 Gratantium,
 Aliernis prædicantium votis,
 Felicem Regem, Felicem populum.
 Contrà Lutetia,
 Theologastris aliis alia omnia stomachantibus,
 Primò
 Navarri professionem, similem Constantii,
 Qui à Vitalio receptus in Ecclesiam,
 Urbem militi diripiendam dedit;
 Similem Georgii Bœmia Regis,
 Qui facta fidei professione,
 Pontificis legatos carceris supplicio deformavit.
 Dein,
 Pseudo-episcoporum cacum ministerium,
 Quò, nefas dictus,
 Ecclesia Gallicana ab uberibus matris avulsa,
 Pontificis autoritas attemptata,
 Qui solus
 Quotannis Hereticos diris devover,
 Solus restituit.
 Tum,
 Ipsos hos nefandos Præsules,
 Qui Navarrum à censuris solverunt,
 Censuris inligandos.

Deniq;

*Horum conventus esse conjurationes,**Orationes, dejectiones,**Benedictiones, maledictiones,**Absolutiones, dissolutiones,**Imò censurarum geminationes.**Ex his hi duo præcipua rabie efferati,**Ioannes Buclierus S. Benedicti curio male curatus,**Et**Ioannes Guarinus Franciscanus Allobrox impudens.**Ille**In Heinricum III. contumeliosus, in IV. injuriosus,*
*De Benearni Principis simulata fide, irrita absolutione,**IX. prolixas ex ambone suo declamavit conciones.**Hic,**Iisdem de rebus in eundem debachatus,**Perpulit astantes,**Preces diras sublati ad Cælum manibus fundere,**Ne precibus Navarri Pontifex aures,**Ne beneficium absolutionis illius animæ,**Impartiret.**Plebe nihilominus Regi favente,**Ejus confessionem ultra mortale gaudium accipiente,**Ad ejus Nomen gestibus exultante,**Heinricum IV. in ore, in pectore, in oculis gestante.*

LII.

*Publicatis Lutetia Kal. V Itilis indutiis trimestribus,**Nunciata Romæ XV. Kal. VIIbris reconciliatone Regis,**Hispani,**Quorum tot annorum consilia nunc irrita,**Mærere,**Intentare nunc metum Pontifici,*

52.

Artes Hi-
span. con-
tra Navar.

Nunc

Nunc ad Navarri preces obstinare,

Præcipuè

Consalvus Pontius Legionensis Papæ cubicularius,

Ausus scripto negare publico,

Arnoldus Ossatus affirmare contrario,

Pontificem posse relapso, at pœnitenti, gratiam facere,

Viam ad Regnum dispensare.

Alij;

Navarrum immisso percussore extinguendum,

Tanquam sanctum ac plurimi meriti opus suadere.

Alij,

Tanquam scelus Deo hominibusq; abominandum dissuadere.

Petrus Barrerius navicularius,

A Varada Iesuitici sodalitiij Rectore animatus, auctoratus,

Sacro ad facinus viatico pastus

Facinus tentare, nolente Deo, non perpetrare,

Conatum supplicij divitate expiâre,

Invidiâ facinoris in Iesuitas renovatâ,

Primos belli hujus & sceleris incentores.

LIII.

Nivernius Navarri legatus Romam missus,

Tanquam privatus,

Ita jubente Papa,

Ad oscula pedum statim, biduo post ad colloquium admissus,

Expeditvit,

Oratoribus Hispanorum, federatorum, coram,

Hispanorum machinationes, Gallorum industriam ac vigilantiam,

Electiois incommoda, commoda reconciliationis,

Regis sui validas, invalidas partium vires.

Expeditvit,

Sicut erat jussus,

Regi suo,

83.
Hispani
interce-
dunt ab-
solutioni
Navarri.

Papæ

*Papæ supplici, sanctæ sedis obnoxio,
Papale benedictum;
Præsulibus, legationis comitibus, reconciliationis ministris,
Papalem audientiam,
Sibi,*

*Præscripti à Pontifice commorandi in urbe decendii,
Prolatationem.
Obtinuit neutrum.*

*Præsulibus etiam ad S. S. inquisitionis præsidem requisitis;
Summa Niverrii indignatione.
Facta iterum colloqui copia,
Provolutus genibus Nivernius,
Manibus junctim protensis,
Obtestatus*

*Per Christinomen, effusum in cruce sanguinem,
Per Clementis nomen & omen
Sub-exemplo*

*Boni pastoris centesimam ovem indagantis,
Obvii patris familiâs prodigum gnatum miserantis,
Beneficium absolutionis,*

*Summum suum,
Regi supplici, pœnitenti, ac per se id petenti,
Porrecto petitionis instrumento,
Impertiret,
Præsules admitteret.*

*Constanter utrumq; negatum;
Affirmatum;
Sinceram Navarri professionem,
Nisi cœlitus in aurem ab Angelo testatam,
A se non credi,*

*Præsules illegitimos reconciliationis conciliatores,
Ante aditos inquisitionis magistròs,*

A se non admitti.

*Hispanis id omne impredientibus,
Ex Hispanicorum, Placentini & Montorii, consilio.*

Tertio Nivernius colloquio,

Rem omnem à radicibus & stirpibus imis exorsus est,

Petito ad dicta responso scriptis consignato,

Veluti negati beneficij testimonio,

Ampliori regia pœnitentia documento.

Idem renuenti subjecit Nivernius;

*Misericordix, severitate melioris, opus est,
Ignarum docere, errantem in viam reducere;*

Peccatum inexpiabile est,

Inexorabilem esse pœnitenti,

Pœnitenti viam ad salutem negare salutem.

Necquidquam & ista.

Toleto, Papa internuncio, ad hæc renidenti,

Nivernius,

Ludibrio, quàm legatione detentus,

Excanduit,

*Rideamus nunc, inquiring, propè aberit, ut fleamus
Flentium amne ad vos usque redundaturo.*

Mox

Ultimo Papa aditu,

Ibiq; sibi suisq; comeatu impetrato,

Et ter jam petitis frustra repetitis,

Urbe discessit.

Præsulibus,

Ad causam in inquisitionis foro dicendam,

Citatis,

Suo securis latere secum eductis.

Publicatis Scriptis,

Acta legationis Nivernius, reconciliatignis Præsules,

*Vehementi ambo expostulatione,
 Illatas divulgantur injurias,
 Belli causas.*

LIV.

*Regis nondum Galliam regressis, Galliâ egressi factiosorum legati,
 Romam Guisii regis, Medvanii regnatoris Mantuam Carpetanorum.*

Necessitate induciarum,

Vt mandatum,

Pontifici ab illis, ab istis Philippo,

Representatâ excusatâ,

Viriusq; dissimulatione, Philippicorum auxiliorum comperendinatione,

Perpecta, celeriter domum nunciata,

Sua Guisio spes & Medvanio evanuit.

Contrâ

Cum Navarro ferè coaluit Gallia,

Eodem,

Concilio Niorty habito,

Anteâ edicta pro Protestantibus firmante,

Petitam Medvanio induciarum prolatationem annuente,

Injectis quidem conditionibus,

Ducendâ se conscriptos in regnum Helvetios,

Suo exigendi nomine capitale in regno tributum,

Eodem tamen alendi factiosorum præsidia;

Non advertendâ volentes sibi submitti civitates.

At

Iisdem à Philippicis rejectis,

Auxiliis ex Belgio circumspectis,

Bellum iterum ab Hispanicis reparari,

A Navarro dissipari captum,

Publicato Edicto,

Partes deserturis, suas asserturis,

Larga pollicito;

54.
 Factioso-
 rum legati
 Romam
 missi;

Heinricidii reis, vitam sibi interminatis & convictis,
 Omni exemptis gratiæ,
 Hic,
 Primam suo cum alario equite secessionem fecit Vitrius,
 Meldorum prefectus:
 Ipsa post Meldorum Civitas,
 A Rege
 Presidiò, capitali tributo levata,
 Sola C. A. R. Religione munita:
 Sacro ordini
 Sacerdotia, & officia rata habita,
 Præstatio decimarum in præteritum ad VII Ibr. remissa,
 Omnibus
 Præteritorum gratia facta.
 Meldenses secuti Lugdunenses,
 Fasciis velati albis libertatem vociferantes Francicam,
 Tota mox in urbe
 Mensæ viatim instructæ vina effusa, incensignes,
 Letitiæ publicæ signa.
 Insignia Hispaniæ & Sabaudia exusta,
 Regis locis in publicis erecta,
 Effigies factionis unitæ sub strigis specie cremata,
 Admissi in urbem
 Dux regius Alfonsus Ornanus, Carol. Colinius Andelotus,
 Alij.
 Firmata à Rege veteres urbis immunitates.
 Autore Cassio Comite,
 Multùm indignante Medvanio,
 Aquæ Sextiæ
 Suasore Castræo,
 Aurelia, & Avaricum,
 Transigentibus aliis,

Alia civitates Regi dedita.

Omnes iisdem letitia signis, iisdem conditionibus.

Omnes Hispanorum odio,
Moribus, animis, studiis, habitu vultus & cultus,
A Gallis alienissimorum,
Regnum, regionem, quam religionem,
Hoc in bello quaeritantium,
Libertati Gallicae inhiantium.

L.V.

Tandem Rex,

*Quaesita, nulla habita loci, olei, Archiepiscopi Remensis, ratione,
Aurici Carnutum,*

A Nicolao Thvano urbis Episcopo,

*Circumfusa Episcoporum, Ducum, Comitum, Nobilium multitudine,
Concentum magno,*

Oleo caelesti à Thuronum majori monasterio allato,

Solemniter inauguratus, & sacratu est;

Præstito jurejurando solenni,

Insigne regium capite ejus impositum.

In vulgus missa missilia, parata regis convivio,

Nummi cusi, regis effigie, & hæc inscripti tesserâ,

INVIA VIRTUTI NULLA EST VIA.

L.VI.

Gallia caput Lutetia,

XVI-manorum furore, Buceri seditiosorum antesignani conciliabulo,

Hispanorum astu & fastu, minis & armis,

Guarini Franciscani petulantia oris,

Intempestivâ ad exercitum Medvanij abitione,

Mutuis Brissaci urbis praefecti, & Amovij Senatoris offensis,

Turbida, tumida, tumultuaria,

Quantalibet SCTI autoritate composita,

Poët,

55.
1594.
Inauguratio
Heinrici.

56.
Lutetia.
Hispano-
rum arti-
bus turba-
ta, Regi
reddita.

Secreta.

Secreta Briffaci cum Rege conventionē,
Regiis,
Nocte pluviāli ac nubilā,
Agmine parito,
Portis ubiq; aperis propinquantibus,
Vrbem incedentibus,
Regi,
Sine motu, sine metu, sine sanguine,
Tradita,
Isdem clementia conditionibus, isdem latiria signis:
Hispanis, Neapolitanis, delapsis,
Belgis ad sua reversis,
Feria Duce Borgetum,
Placentino minus placido Montargitium,
Sanlucij & Salignaci comitatu,
Deductis,
Pelle vero ad hæc obmutescente, muto mox mortuo,
Gratia facta factiosis, sed implorantibus.
Accusatis ab Academia Parisicensi Iesuitis,
(Tanquam)
Dubis sectatoribus, secularibus an regularibus,
Omnium arcanorum speculatoribus,
Hominibus,
Ad excogitandum acutissimis,
Ad audendum impudentissimis,
Ad efficiendum acerrimis,
In scelere vigilantibus, in perditis rebus diligentibus,
Pontifici, Hispano additissimis alumnis,
Gallicæ dignitatis infestissimis hostibus.
Hujus belli & regi intentanda cadis autoribus,
Regno pellendis;
Maloregis retentis.

Ex vulnerato postea ore Regis convictis.
Medviano vero,
Ab Anna parente bene consulto, male sibi consulente,
Laudunò a Rege obsessò, capto,
Bruxellas aufugiente,
Hispanis suspectò, utring, fluctuante,
Nihil agente,
Contra,
Gussio nominato scil. rege Regi reconciliato,
Provincia contra ll. regni prefecto;
Carolo Cardinali Borbonio vitâ tum concedente,
Balagnio & Cameracensibus in Regis fidem addictis;
Receptis ad recepta Lutetia famam civitatibus reliquis,
Belli interni ferè finis, & initium externi fuit.

LVII.

Hujus belli,
Quod duos inter potentissimos Reges,
In primâ quasi quiete regni,
Exarsit,
Autores ipsi Reges;
Hispanus continuus inter Gallos dissidiorum seminator,
Heinricus acerrimus istius injuriæ ultor.
Stimulus,
Casus Capellæ in limite Belgico vi expugnatae,
A Mansfeldio Hispanico, quàm Germano.
Suasor
Heinricus Turrius Bullionius,
Testatus,
Cum Gallis in Gallia quamdiu belligerabitur,
Philippum sui non fore dissimilem,
Nec pacem in regno, non pulsus Hispanis,
Nec belli socios Belgii ordines, bello non indicto Philippo.

Hujus

Hujus commonefacti prius,
 Qui primis belli ictibus expositi,
 Atrebatum & Hannonia ordines,
 His internunciis Ernesto Belgii praesidi,
 Per hunc idem Philippo nunciatum.

Bimestri post,
 Publico indictum feciali & caeptum est.
 Ordinibus Belgii belli sociis.

1595.
 17. Jan.

Hyemis asperrimo,
 Bullionius in agro Lucemburgico infeliciter bellat,
 Rex Lutetiam abit.

Lutetia,
 A Castello mercatoris infelici filio,
 Ex officina Iesuitarum prodito percussore,
 Ictus in maxilla inferiori,
 Deo avertente, non percussus fuit.
 Percussore IV. equis membratim discerpto.

Iesuitis,
 Tanquam juventutis corruptoribus,
 Pacis publicae obturbatoribus,
 Regis regniq. per duellibus,
 Intra triduum Lutetiâ, XV. dies regno,
 Excedere jussis,

Schola eorum omnibus Gallis, etiam extra regnum interdicta.

Damnata eorundem detestabili doctrina,
 Licere Reges Pontifici non approbatos occidere.

Chartas inter Guignardi ex illo sodalitia Sacerdotis,
 Laqueo postea strangulati,
 Repertis his in Reges famosis dieteriis,

An

Heinricum III. simulatum monachum,
 Neronem ac Sardanapalum Francia,

Vulpem

Vulpem Benearni, Leonem Lusitaniæ, Lupam Angliæ,
Griphem Sueciæ Regem, aut denique porcum Saxonix
Ducem,

Vocandum.

*Addita ex extraordinaria politica hac regicidali medicina,
Sanguinem venâ basilicâ mittendum.*

LVIII.

*Reiectis belli incendiariis togatis,
Sagatus supererat, & tum erat in Burgundia, Medvanicus,
Factionis Henotica caput,*

Iam nutans,

Qui,

*Rege post Divionis,posito,
Planè à castris Hispanorum discessit,
Sub Regis fide Cabillinum concessit.*

*Anno post Regi purè reconciliatus,
Ære alieno liberatus, regio donatus,
Pristinis dignitatibus restitutus,*

*Eidem, & Lotharingicis, suisq. qui vellent, gentilibus aliis,
Vt aliis oblivione præteritorum gratia facta.*

LIX.

*Sed & reliquus sacer belli concitor Pontifex
Rege indies prosperante, regni totius potente,*

Sua metuens autoritati,

Rege sine eâ confirmato,

In regno parùm valitura,

Mutatus in pœnitentiam, & cum Rege in gratiam.

Procurantibus Perronio & Ossato,

Vocati in ædes Quirinales Cardinales,

Ipse inde pedes, nudus, flens, ad S. Mariai vit,

Rediuit capite obstipio, figens lumine terram,

Benè-Nemine-dicto.

58.
Medva-
nius in
gratiam
receptus.

59.
1595.
Pontifex
priorior
in Regem,
durior
Cardina-
lium cœ-
tus.

Pòst

Papali & Hispana addicti factioni,

Rogari sententias,

Reddiderunt conditiones,

Rex

1. Revocet Pacificatorum c^o l^o LXXVII. edictum.
2. Nullis honoret honoribus hæreticos.
3. Solam ferat in regno religionem C. A. R.
4. Ne cogat Catholicos ad servanda hæreticorum in gratiam edicta.
5. Factionis residuo ignoscat.
6. Æquis cum Hispano pactis pangat indutias,
7. Restituat Iesuitas, bona ecclesiis adempta, aut det compensationem,
8. Inducat infertam SCTO contra Castellum clausulam, Regem, à Pontifice non absolutum, esse in Ecclesia.
9. Ne turbet à Medvanio collatas quibuscunque beneficiorum possessiones,
10. Exsequatur Placentinianas, Cajetanianas dispensationes,
11. Monachi in posterum commendent beneficiorum candidatos;
12. Ordines regni caveant de Rege in religione Cath. mansuro,
 Promissa exsoluturo.
 Rex fortè relapsurus,
13. Simul se clapsum jam dicat omnia regni jura,
 Subditorum obsequia.
14. Pœnitentiæ loco bellum Turco inferat.
15. Absolvendus in Gallia à Legato, non Romæ à Pontifice,
16. Ejuret denuò coram illo errores, consecrationem, insignia denuò capiat,
17. Impetret ab eodem gratiam habendo regno habilem.

18. Mittat oratorem Romam obediētiae more solito praestanda,
 19. Et unā ex regni ordinibus idoneos pro Regis in religione
 constantia fidei iustores.
 20. Coronam per procuratores ad Pontificis pedes deponat,

Hoc est,

Regnum Franciæ inter ejus manus consignet,
 Quasi privatus, aut falsus ejus usurpator,
 Post summissam hanc capiti procuratorum reponendam.

LX.

Ab hoc

Regii procuratores toto animo abhorruerunt,

In hoc

Cardines Ecclesiæ toto celo errarunt.

Quoniam,

Franciæ Reges in regni rebus nullum agnoscunt superiorem;
 Nec ut se ulli ut superiori submittant, patitur Franciæ Nobilitas.
Gratiā solius DEI, nullius alterius, regno habiles.

LXI.

Porro,

Professio fidei ad formam Episcoporum, praesulum, exacta.

Non facta:

Praestita ad formam Christianorum decessorum;

Expuncta regem adigendi clausula,

Vt religionem curaret Catholicam,

Ab omnibus suo regno subjectis,

Servandam, docendam, predicandam.

LXII.

Tandem,

Dicta conditiones hunc ad modum temperata, rata.

Frustra intercedente M. An. Columna Cardinale.

1. Procuratores solitum ac verus dicant Sacramentum,
 Parendi placitis S. Sedis & Ecclesiæ.

Coram

60.
 Leges istae
 rejectae:
 Rex tan-
 dem ad-
 missus.

61.
 Fidei
 forma.

62.
 Dictae ll.
 tempera-
 ue.

Coram Pontifice,

2. Calvinismum, & sectarum cetera, egerent, edant fidei profes-
3. Rex reddat Catholicam Bearnia religionem, (sionem.
Episcopis à se nominandis antiqua bona,
Interim duobus alimenta de suo.
4. Iatra annum ab hæreticis auferat, & inferat Catholicis
Condæum,
In religione catholicâ instituendum.
5. Servet pacta conventa in sacerdotiis aliisque sacrandis.
6. Curet publicandum, exsequendum Concilium Tridentinû,
Omissis tamen, citra turbamenta regni non exequendis.
7. Ne tribuat sectariis, sectarumve suspectis,
Episcopatus, monasteria, Sacerdotia,
8. Habeat Ecclesiasticos loco ac patrocínio præcipuo,
Expertes injuriarum militarium, contra rerum ablatarum
reddat compotes,
Protinus, sine causæ cognitione.
9. Restituat arces, bona ditionis sacræ,
Profani titulo beneficii cuicumque concessa,
Catholico, Hæreticovè.
10. Præferat dicto, facto, honoribus, prærogativis,
Catholicos, & C. A. R. Religionem in regno unicam.
11. Audiat cottidiè sacrum, festis solennibus missam,
Servet jejunia;
Recitet cottidiè coronam, & Rosarium B. virginis,
Suæ in cælo patronæ à se adoptandæ.
Singulis verò 5 diebus Litanias. (ni.
12. Confiteatur quater quotannis peccata, edatq; sanctû Domi-
13. Extruat monasterium mendicantium utriusque sexus,
Singulis in regni provinciis, & Benearni principatu.
14. Ejectionem, fidei professionem, aliaque à procuratoribus
promissa,

Coram Pontificis misso in Franciam legato,
Habeat rata, ratorum instrumentum habitorum,
Transmittat Pontifici Romam.

15. Nunciet Catholicis Principibus suum ad Ecclesiam redi-
tum,

Suum in eadem manendi constantem animum,
Sua inde & gratantium gaudia.

16. Constituat in toto regno solennes supplicationes,
Ob tanti beneficii magnitudinem.

LXIII.

His decreta legibus absolutio,

Duobus suffragantium Cardinalium trientibus,

Addito Pontificis suffragio.

Tunc,

Pontifice,

In excelsò D. Petri solio,

Cardinalibus infra sedentibus,

Decretum Pontificis, libellus Regis supplex, Conditiones,

Leeta, recitata.

Errores à procuratoribus ex præscripto ejurati,

Simul, tactis S.S. Evangelis, juratum,

Regem.

In religione C. A. R. permansurum, Conditiones servaturum.

Pòst,

Propius Pontificis solio genibus advolutos procuratores,

Pontifex,

Ad singulos Psalmi L. recitados versiculos,

Virgulâ, non fulte, le viter tetigit,

Quasi ut olim Romanor. servi vindictâ manumissi,

Sic nexi peccatus per absolutionem asserti.

In Christianam libertatem.

Tandem,

Quasi

63.
15. Kal.
2br.
1595.
Regis ab-
solutio
Romæ
peracta.

Quasi quidam iudex,
Sententia altius prolata,
Auctoritate.

D. O. M. B. B. AP. P. P. ac suâ ipsius,
Heinricum IV. Gallie Regem,
Dirarum sacrarum vinculo,
Quo veluti hereticus erat ligatus,
Absolvit.

Cuncta Religionis acta, antea in Francia Regi reconciliato impartita,
Probavit, approbavit, confirmavit,
Quasi præsens egisset, Regem absolvisset.
Hæc acta.

Magno concentu, solennibus lætitiæ signis.
Cardinalibus Arragonio, & M. A. Columna, absentibus.
Præcipuo verò assertore Toletæ Hispano,
Vnico ex infesta gente Regis amico,
Fatales inter felicitates Regis numerato.

LXIV.

Restituere,

Hoc Iove placato,

Placandus Mars Hispanicus,

Pacanda aut maculanda,

Utrumlibet,

Henotice factionis reliquia,

Belli interni fomites, externi comites,

Iam pro regione, non religione.

Rege religioni reddito,

Gliscentis.

Quorum primus,

Carolus Casalius Massiliæ consutus scelere consul,

Cædibus civium efferatus, veritus vindictam,

Proditor patriæ factus,

K. 3.

64.

1596.

Hispani

inhiant

Massiliæ.

Inclis-

*Inclinatus ad Hostem,
 (Massilia ad servitutem :)
 Perfidus ille,
 Rastro regia porta demisso,
 Intra porta repagula oclusus,
 Gladio Petri Corsi Libertati occubuit.
 Cujus ut olim majores meruerunt,
 Ob assertum in libertatem Calvium,
 In natali insula Corsica,
 Hoc praelarum, ac cunctis optabile nomen,*

LIBERTATI,

*Ita hic Petrus,
 Monitis Bauseti I. C. exulis excitatus;
 Guisii è proximo virtute firmatus,
 Novo hoc è veterem memoriâ facinore
 Verè libertatus
 Libertati Massiliam, Massilia civem,
 Civitatem Regi,
 Restituit.*

LXV.

*Savior belli turbo Hispanus,
 Nondum Gallorum sanguine satiatum,
 In Galliam ingruit Belgicam.*

Hinc,

*Alberti Austrii Cardinalis ductu,
 Anneburgi fortitudine,
 Belini ignaviâ,
 Caletum,
 Obsessum, defensum, deditum.*

Illinc

*Socordiâ Osorii Fara reddita Gallis;
 Isthinc,*

Cujus

*Cujus amissi Rex angore ambitus alto,
Ambianum,*

Fernandi Teilli astu interceptum,

Mox receptum

Regis celeritate, Bironii expeditâ operâ,

Ostendit,

Quantum sit momenti, in duce ad victoriam,

Quantum in victoriâ fortunæ ad reliqua:

Reliquis factiosarum urbium, & tota Armorica,

Duce simul Mercurio,

Tum in Regem cedentibus:

Accedentibus in belli societatem,

Elisabethâ Anglâ

Nimum orata tantum non adorata, tandem exorata,

Belgiâq; federati ordinibus;

Communem contra hostem,

Omnibus è proximo formidolosum:

Aliis Germania Principibus ab Ancello requisitis,

Ipsam ad fedus incitamentum,

In excusationem vertentibus,

Sumtum parcis,

Amicis tantum subsidiariis quam federatis,

Reverentiâ S. Imperii federis invidiam deprecantibus.

LXVI.

Hositer medios belli astus, magnosq; labores,

Affulget Gallia Medicus,

Medices,

Nomine Alexander, patria Florentinus, dignitate Cardinalis,

Affectu Gallus, officio legatus Pontificis.

Lutetiam missus,

Coram exigendis Romæ promissis conditionibus,

Componendis simul Regum discordiis:

1597.

66.

1596.

Pax Ver-
viniana
inter eos-
dem.

Exceptio

Exceptus

Omni honorum genere, omnibus à regni ordinibus,
Tanquam qui Dei pacem, non ut priores, belli facem,
Regno sit illaturus.

1598.

Pacis conventui indictus

Locus veruini in Veromanduis, dies Ianuarius mensis.
Convenerunt loco & die, diu de sedendi ratione non convenerunt,

Vtriusq; regni legati;
Prudentia tandem Medicis compositi,

Hunc in modum:

Se Pontificis legato sub cæli auleo medio in conclavi,
Ejusdem oratore Gonzaga longè infra se suam ad dextram,
Proximè hunc Hispanis, Richardoto, Taxi, Verricheno,
Ad levam è Gonzaga regione Gallis, Belleureo, Sillerio,
Vno gradu ante Richardotum prioribus,

Sedentibus;

Dextræ prærogativa ex civilitate Philippicis datâ hospitibus,
Penfatâ

Prioris ad levam gradus dignitate,
Gallis assignatâ

Iam colloquio in quadrimestre extracto,
Missus à Rege Messius,

Qui negotij rationes Elisabetha explicaret,
Belli sociæ, nunc cavillata,

Quasi minus constantem, Gallorum in federe fidem.

Missi itidem à Regina iis instructi mandatis,

Quibus sibi, Belgij ordinibus, carveri. Satisfieri cupiebat;
Exsolvendis à Rege belli impendiis.

Etiam,

Hispanorum patrocinio, ductu & astu,
Lullini Marchio, Sabandi Legatus,
Interjectis aliis atq; aliis ludificationibus,

*De non restituendo Regi Saluciarum principatu,
Pacis negotio negotium faceſſebat.*

At,

*Faceſſere hinc illas,
Ad pacem legato viſum, beneq; proviſum.*

Sic ſanè,

*Salvis utriusq; Partis juriſus,
Clementis VIII. arbitrio intra annum componendis,
Inter utriusq; regni Reges, veluti fratres,*

Pax

*Perpetua, firma, rura, ſecura, bona,
Adaufferenda, non differenda belli mala,
Sancita eſt.*

Eàdem

*Comprehenſus Sabandus,
Firmata pactionis Cameracensis capita,
Reddita hoc bello utring; erepta,
Diſtincti utriusq; regis regionum limites.*

Sic tandem,

*Philippus II. Chirager. podager,
Manibus, pectore, pedibus,
Malignè ulcerofus, pediculofus, verminofus,
Dyſſenteria, hydropiſi, tenefmo, paroxiſmo,
Infeſtatus,*

*Filio Philippo III. arcana monita, adamantem filia,
Clara Eugenia Iſabella, oculorum ſuorum ſpeculo ac lumini,
Sibi pœnitentiam Hiſpanicam,*

Impartitus,

Simul bellum & vitam finiit, ut iniit,

Pacè filio Veruſiniana relicta,

*Ætate minori, armorum, negotiorum curis impari,
Contra Regem,*

L

Kal. 7br.
XL. An
regni
LXXII.
etat;

Pruden-

Prudentissimum, fortissimum, invictissimum.

LXVII.

*Manente aliquamdiu in speciem concordia,
 Querela, suspiciones, emulationes simul utring, manebant;
 Causa non Martis aperta, sed artis aperta,
 Pacis in ipso durantis federe fada, veteratoria,
 Hispanis soluta,
 Toties porta Iani clausa, è recluso toties technarum scrinio,
 Promentibus
 Clandestinos actus, nictus, ictus,
 Apertas nunc calumnias, cavillationes, injurias,
 Operta iterum offensarum, molitionum, conjurationum,
 Intra, extra, contra, Gallia regnum,
 In Regem, regia viscera, regios proceres,
 Ministros, summos, imos, paludatos, togatos,
 Quoscumq;
 Ac primo
 Bironus,
 Praecipuum restaurati regni instrumentum,
 Bruxellis,
 Ipsa inter Pacis juramenta,
 Primus in Dominum corruptus.
 Mox,
 Sabando autore,
 Immensis Hispanorum promissis lactatus, an ludificatus,
 Lacinio conjurationis paravio ac proditore,
 Proditus ac carnificatus.
 Deinde
 Restitutio Saluciani principatus impedita,
 Injecto Pontifici arbitro religionis metu,
 Interjecto cause Imperatore Rudolfo,
 Cum sacco veterum imperialis feudi iurium.*

Ejusdem

67.
 Artes &
 molitio-
 nes hosti-
 les Phi-
 lippi III.
 Durante
 pace.

1602.

Eiusdem rei haecenus litigiosa, desinienda tandem,
 Interea ad Pontificem sequestratio,
 Heinricho probata, improbata Philippo;
 Ipsa simul Pontificis auctoritas suspecta, alioquin toties spectata,
 Alegato Sabandi Hispanico etiam irritata,
 Arbitrari plane supersevit.
 Tunc Sabandus,
 Suo in Galliam adventu rem cum Rege Salucianam confecturus,
 Hispanici consilio Bironi adversus,
 Ne pacem, ne Burgum & arcem S. Catharinae,
 Ne Sebusianos Regi promittat, ne tradat,
 Secus Hispanorum in Sequanos & Belgium iterum intercludi:
 Locum, ubi sit, periculum, in quo sit, reditum ad suos, cogitet.
 Sabandum reversum,
 Pacem inter & bellum nutantem,
 Fontanus, Mediolani prorex, capitalis Galliae pestis,
 Ad bellum, Hispanis gerendum opibus,
 Concitavit, simul & publicavit,
 Hoc bello,
 Sub specie Saluciani marchionatus repetendi,
 Peti à Rege Galliae
 Mediolanum, regnum Neapolitanum.
 Rex,
 Belli vulnera volenti Sabando indixit, & inflixit.
 Hispanicis deserto auxiliis & fortuna,
 Affectanti aliena, amittenti propria,
 Pacem ex placito Philippi,
 Summa legati Pontificij cura,
 Condidit,
 Receptis, loco Saluciani Principatus, Sebusianis,
 Hispano illac permissio transitu.
 Idem Fontanus,

3.

4.

1600.

3. Id. vitul.

4.

Turbare Regis cum Helvetiis negotia ausus,

Iis,

Mediolanensi prohibitis com meatu,

Vi à federe Gallico ad Hispanicum trahendis.

5.

Prorex Neapolitanus,

Sunica Philippico oratore autore,

Brunello ejusdem scriba parario,

1605.

Secreta cum Merargio proditore consilia consuit,

De tradenda suis in mari Mediterraneo copiis Massilia,

Eadem cum quodam partus in Amorica praefecto,

De intercipienda in Oceano insula Tristana,

Eadem Perpiniæ Praefectus cum Lugossis fratribus,

6.

De Narbona, & Biteris in Septimania,

Alibi alius cum alio,

De Dividoro in Mediomatricibus,

7.

Prodendis.

Eadem cum Birono & Bironianis inita,

De Gallia regno,

Turbando, aliter ordinando,

Plures in & minores dividendo regulos,

De Gallia rege,

Vel inter venandum, vel aliò intento,

Intercipiendo,

Sub custodia in Hispaniam mittendo;

Vel inter S. Catharinae munimentum lustrandum,

Certo inde directo ictu,

Sternendo:

De alio mox Rege constituendo,

1609.

Ad instar Romanorum in Imperio Imperatoris,

Regnoq; per Pares administrando.

Nunc

8.

Perduellem Bullionium

*Catholicus Herericum adversus Regem Catholicum,
Fovit, sustinuit, juvit.*

Nunc

*Hostam Villa-regii secretiorum scribam
Exuendam ad fidem, prodenda ad arcana,
Sonticus Sumica emercatus est.*

9.

Nunc

*Consanguineam conjurationis trigam,
Eutragium, Avernum Comitem, Heinricam Balsacam,
Patrem, Fratrem, Sororem,
Regis amicam, tantum non speratam,
Adversus Regem concitavit,
Thoma Morgano parario ac proditore,
Taxis orator in Gallia Philippicus;*

10.

1606.

Regia

*Taxator vita, fidei sigillator,
Scida inquisitor & cupitor.*

Annixus

*Filium Balsaca ex Rege sublatum,
Cum Scida sublatum tollere in Hispania,
Futurum inde Delphino offensionis scopulum,
Eodem post animo,*

*Gallia profugus cum uxore Condaus,
In tutelam receptus Hispanicam.*

11.

1609.

Petulanti libidine,

12.

Comes Rupi potius,

Regius in Hispania Legatus,

Violatus,

Francici mercatores crudeliter habiti,

Carcere, catenis, morte, multati.

Vicissim ab Hispanis sigillata,

Heinrici in sectarios occultus favor, odium in Catholicos;

Objecta
Heinri-
co IV.

L. 3

Adjuti

*Adjuti milite, pecunia, machinis, perduelles Batavi,
Maurisci in Hispaniam, ad partes Comites Bergenses,
Sollicitati;*

*Receptus in Gallia Antonius Perezinus,
Profecti Principes, Clivia successores.
Contrà à Gallis allegata,*

*Servata pacis & Gallicana signa amicitia,
Legati Hispani impendit in regno, regi aliàs non solitis, habitis,
Obsides Hispani, data sub fide, locis nondum redditus, redditi.
Rex à Sabando bis in Italiam, Mediolanum seditione turbatum,*

*Ab Angla ad sociale bellum,
Accitus, nec excitatus,*

*Indutis potius Hispanos inter & Batavos pactus;
Concessus Hispano militi,*

*Quiete publicâ suis etiam ante habitâ commodis,
Ex Italia in Flandriam, inde in Italiam,
Liber per Sebastianos itus, reditus.*

*Toties adpetitus, non ultus,
Perfidiam, injurias, insidias,
Regi, suis hinc inde illatas,*

*A Rege captra famam sui dissimulatas,
Toleratas,*

Servanda pacis amore,

*Ad vitam usq. suam in extremum deductam,
Ipsos inter belli apparatus, festos letosq. nuncupanda regine ritus,
Parricidali, Ravilliaci, dirâ conjuratione furiosi, cultro expunctam.
Hispanorum letitiâ, mœstitiâ Gallorum;*

Galliâ in arto salutis & exitii confiniò relicta!

LXVIII.

Animorum,

*De subitâ & funestâ Heinrichi Magni morte
Motus,*

1619.

14. May.
Cædes
Heinrici
IV.

68.
Motus a-
nimorum
de morte
Heinrici
IV.

*In Europa varij, præcipui in Gallia, maligni in Hispania,
Quorum fons Fontanus statim scaturit:*

Objectandum ratus

Turbandæ Regnatricis, & novennis pueri Regis potentia,

Nova condendæ,

Condæum Mediolani hospitem, exulem,

Turbulento, virulento oris sui flumine superfusum,

Nec tamen in Galliam effusum:

Gallia recordatione quam vis læsum melius afficiente,

Principem Sagacem,

Hispanorum gratia, tecto hinc latere,

Mox in patriam reducem,

Triumphanti similem.

Philippus III.

Voluit videri, nec fuit, tutor pupilli,

Noluit esse ultor, & fuit illator injuriarum:

Madriditano præcipue ministerio,

Alberii Archiducis.

Olim

Erga Heinricum reverentioris, metuentioris,

Nunc inflatoris, erga ejus successorem,

Binas ausiliteras,

Communi minorum, non majorum Dominorum titulo;

Hoc est,

A Monsieur, non, Monseigneur,

Ludovico XIII. Galliarum Regi,

Inscribere,

Inscriptus & ipse vicissim à Rege,

Vulgari Consanguinei, non regi erga hanc familiam solito,

Honore Fratris vocabulo;

Hoc est,

Mon Cousin, non, mon Frere.

Simul

Simulejus ab adpectu Regis arcitus legatus Borrivillius.

LXIX.

Regina Gallie Regnatricis

Inter initia sui statim regiminis,

Ne contemptu famæ, contemni Galliam pateretur,

Vnum principaliter præstandum curavit,

Auxilium federatis ab Heinrico Halle Promissum Principibus,

Brandenburgico, Neoburgico,

Ab excessu Ioannis Guilelmi,

Iuliaci, Clivia Montium Ducis,

Litigiosis ditionum harum successoribus, possessoribus,

Heinrici morte pavidis, irâ Imperatoris pressis,

Sub imperialium iurium, donationum specie,

In earum possessione turbatis.

Missis,

Ex Heinrici apparatu bellico,

Sub Duce Castrao,

Pio, forti, prudenti,

X. peditum, & I. equitum clo.

Et,

Negato per Archiducis plana transitu,

Per aspera montium, opaca saltuum,

Invisa & inaccessa in id tempus,

Transmissis,

Divodurum, Mediomatricorum oppidum, versus,

Propè Iuliacum tandem deductis.

Hic Hispani

Capta Regina in odium efferre,

Exercitum Gallicum rumoribus differre,

Tanquam ex hæreticis pro hæreticis contra coactum Catholicos,

Catholico-Helveticum militem à militia avertere,

Injecto Religionis metu.

69.
Auxilium
succes-
sibus Cli-
via mis-
sum à Gal-
lis, ab Hi-
spanis cul-
patum.

1609. M.
M.

*Ipse quoq; Iuliaci praefectus,
Rochembergius, modo Gallicus, nunc, morte Heinrici, Austriacus,
Austriaca, non Gallica spectare auxilia,
Citra spem Castræi, fidem Rochembergij, acta Kessellii:*

*Contrà, Castræus,
Quocumq; poterat modo,
Favori Catholicorum velificari,
Inde portas habere apertas conterminorum,
Trevirorum & Coloniensium cordium & urbium,
Interea Iuliaco incubare;
Obsessos premere,*

*Nuncium Pontificis orare,
Extrema expugnationis ostentare,
Velit, ab expugnantium injuria servet,
Urbem, cives, sacros ordines, altaria, religionem,
Suasa Rochembergio deditioe.*

*At nihil ille ausus,
Sen studio, seu metu Hispanico.*

*Tandem,
Solo Castræi ductu, urbs ad deditioem deducta,
Religione C. A. R. sacrorum ordinum dignitate, bonis privilegiis,*

1610.

*Salvis,
Brandenburgico, Neoburgico,
Illo Calviniano, hoc Lutherano
Consentientibus,*

LXX.

Post

*Æquata duos inter Principes ditionum possessio,
Et,*

*Mixtis utriusque juribus, mandatis,
Discordia quæ sita auctaque.
Vnde alia alitis circumspexit auxilia;*

M

Batavica

70.
Regina
arbitra ab
Hispanis
offensa.

*Batavica Brandenburgicus, Catholica Neoburgicus,
Postea ipse Catholicus,
Albertus Archidux Belgij Princeps
Inter partes Pacem.*

Interea

*Batavi Iuliacum, Neoburgici Dusseldorpium,
Occupant;*

Hispani Reginam suspectant,

Hoc in Batavorum ausu.

Iam antea testificatorum,

Regina inscia non resumptum iri arma;

Reginam Refugeius Legatus Gallicus,

Factum excusant Batavi;

Iuliacum à se non retentandi animo captum,

Sed praevertendi partium discordiam,

Eo ab alterutra à fortè in seffo.

Hispani,

Mediis partium, Regina & Angliæ Rege,

Iuliacum redintegrandum,

Coercendos volunt non parentes;

Non abnuunt Batavi,

Priorem in statum restituto itidem Dusseldorpio.

Anglus

Iuliacum ad neutrarum deponendum partium Principes,

Hassum, Anhaltinum, Aravoniensem,

Spinola

Vi vult recipiendum, obsidendum.

Batavi

Pracavent obsidium munimento, depositum predicto,

Ne exercitus retineatur.

Spinola suam exsequitur sententiam,

Ingruit in agrum Iuliacensium:

Redactio in ordinem Aquisgrano,
 Capta Orsoa; obfessa, dedita, Vesalia,
 Restituenda, restituto à Batavis Iuliaco.
 Hoc rerum successu turbata,
 Gallia, Anglia, Germania:
 Viriusq; regni Legati, nec aversus Archidux,
 Arma urgent dimittenda.
 Omnium colloquio partium destinatum Sautenium.
 Pacta in hoc ad priora relata;
 Bonorum, non titulorum, dissuasiva communio, discordia mater,
 Eorundem suasa divisio, aut per vices possessio.
 Iuliacum, dirutis munimentis, Batavi; Vesaliam, Archidux,
 Vti possident, possideant,
 Restituenda Principibus planè compositis.
 Placuit Neoburgico divisio, per vices possessio Brandenburgico.
 Quæ displicuit Archiduci, Hispanis.
 Divisio tandem prævaluit,
 Optione in eum, quem fors obferret, collata.
 His præcipuè aliisq; conditionibus.
 Neutri Principum libero,
 Quemquam permittere locum
 Alterius cuiusdam
 Possessioni, cura, custodia, presidio, sequestro.
 Absq; alterius consensu.
 Miles hinc inde metatus,
 Hispanicus Vesalia impositus, Iuliaco Batavicus,
 Dimittendus,
 Alius non amplius illis in locis metandus.
 His pactis,
 Comite de Zollern Imperatoris nomine Hispani Guadelafo,
 Multùm intercedentibus,
 Omnia in eodem, quo erant, staturelinquenda,

Concupiscentibus, sciscitentibus,
 Nec nisi summa Archiducis obtestatione,
 Consentientibus quasi,
 Exercitu verò nullatenus dimisso,
 Multa cum Galliarum Regnatricis offensa,
 Præcipue Partium arbitra;
 Iam antea ab Hispanicis multum irritata,
 In Causâ dissidentium Aquisgranensium,
 Aregiis legatis,
 Hotomanno, Veteri Villio, Selvio,
 A Principum Iuliacensium, Aquisgrani protectorum,
 Mandataris,
 Summocivium consensu,
 Præcipuo Catholicorum in curia & ecclesia commodo,
 Magno Protestantium in utrisq; incommodo,
 Salvo cuiusq; jure,
 Imperatoris, Imperij, Principum vicinorum,
 Compositâ, pactâ, conventâ;
 A legatis Hispano-Flandricis, & Coloniensibus,
 Turbatâ, rescisâ, irritâ redditâ,
 Interjecto imperiali mandato,
 Protestantibus IV. an. rerum in urbe summa permissa,
 Quasi sectaria, quàm Catholica religionis favori,
 Re ipsâ
 Propria ambitioni, dominationi, dissensionum fomiti,
 Velificatis,
 Simul,
 Quicquid hoc in regina & rege autoritatis fuerat,
 Hisce contradictionibus destruendum ratis.

LXXI.

71.
 Rex Gal-
 liae ab Hi-
 spano Phi-
 lipp. III.

Hæc hinc ad Rheni ripam offusa Gallis contemptio ex Hispanicis.
 Nunc illinc in Roncenvallibus, & Alduda montibus, Pyrenes tractibus,

Gallos

Gallo jam Hispani Genero generis præcipuum,
Et Navarrai sibi juris unicum reliquum,

offensus
in causâ
Navaræ.

Lacessita

A superioris Navarræ præfectis & subjectis,
Incolis præcipuè Vallis Rocidæ,

(Caroli M. clade, Rolandi sui cade famose,)

Sibi

Spatiosissimos in Aldudæ montibus pastus,

(Longâ antea, & cujus non extat contraria memoria,

A Baigorriis Gallo-Navarricis fundatos possessione,)

Depescentibus, depascentibus,

Exustis Baigorriorum tuguriis, horreis, abactis armentis,

Monticolis crudeliter trucidatis.

Rex decennis,

Galliâ, Principibus jam commotis, nutante,

Ex Regina consilio,

Summa hæc summi sui in illa Navarræ parte juris turbamenta.

Primò, agrè quidem, dissimulare,

Mox excusata audire,

Tandem, ut utring, conventum, adversum hæc providere.

Missis,

Qui partium, quam Regis nomine,

Ne hoc iterum dehonestaretur,

Possessionem, quàm proprietatem,

Nec in ambiguum intempestivè implicaretur,

Cernerent.

Inferioribus pariter interdicta Navarræis,

Navarræos contra superiores.

Omni vi ac injuria etiam mutua.

Gallis jam coràm, & diu expectantibus.

Hispani

Diem ex die prolatabant

M 3,

1611.
27. 8br.

Eludenda:

*Eludenda multis comperendinationibus liti:
Quam suo deinde arbitrato diffinierunt,
Reiecta Gallorum æquissima sententia,
Laso etiam Regis honore à Scriba Hispanico.*

Qui,

*Nescio quã ex Politicorum scientia,
Contendebat,*

*Hispania regem, regis Gallia jam socerum ac patrem,
Rege Gallia, tanquam filio suo, esse superiorem;*

Quia,

Pater major est filio.

LXXII.

Pari contemtionem ac contentione,

Ad Alpes & ad Padum,

Cum Gallis actum.

Mortuo Francisco III. Mantua Duce,

Relicta ex Margarita Sabaudica unica filia Maria,

Majori Sabaudus vi quàm jure Montisferratum invaserat;

Vnde bellum,

Quod inter eundem & Mantuanum Ferdinandum exortum,

Vtrumq; simul Regem pro Mantuano conciverat,

Acrius Hispanum, segniùs Gallum.

Mox expunctum,

Hispanica emulatione,

Mendozae in primis Mediolani Proregis.

Hic,

Quasi solus ad cohibendum Sabaudum, tuendum Mantuanum potens,

Auxilii non indigus Gallici, amuli impatiens,

Ægrè tolerare

Nivernij, alia quanquam ex causa, ingressum in Italiam,

Ægrius,

Casale ab eodem, ejusq; satellitibus infessum,

Ægerrimè

72.

1612.

Inter eandem
causa
Montis-
ferrati.

1613.

22. April.

Aegerrimè

Vndiq; in Italia conglobari militem Gallicum,

Specie defendenda provincie,

Alpium claustra insidentem;

Neutiquam tolerare

Gallicas in Lombardia copias,

Potius retentare

Gallicas undiq; oris in Italicis naves,

Pratexto,

Nivernium aduersus Hispanum cogere exercitum;

Minari internicionem

Brugi cohorti Montisferratam usq; progressæ.

Tandem,

Italia in visis Gallis citius purganda

Dictatoria regis sui autoritate

Iniquam inter partes pacem cauponari

Loca Montisferrati restituta in fide Imperatoris, regisq; sui, deponere,

Principem Mariam, usurpandi Montisferrati materiam

Tutelæ Regis sui deposcere,

Gallia Rege & Regnatrice, Mantua tutrice, Nivernio,

Insciis, inconsultis, multum offensis.

Ipsè porro Hispanus

Sabaudò dicere legem armorum sine conditione ponendorum,

Repetere Comitatum Astensem, Mediolani appendicem,

Subaudò multum quiritante,

Hispanum publico diplomate iniquitatis incusante.

LXXIII.

Hic,

Interventu Iulij Savelli, Marchionis Rambulleti,

Pontificis & Gallia Legatorum,

Pactum Astense, Sabaudum inter & Mediolani regulum initum;

Cujus ille vi,

73.
Hispanus
improbat
pactum
Astense,
&c.

Quod

Quod in tali re difficillimum erat,
 Copias Hispanicas è Pedemontio deduxit;
 Hispano actis legatorum obstrepente,
 Mediolani praefectum acerrimè increpante,
 Quasi nimis obsecutum Sanctitati Pontificis,
 Voluntati Galliae Regis,
 Copiis suis in Pedemontium reduci iussis,
 Castigando Sabaudo.
 Sibi obstinarum,
 Nullam subeundi pactionem,
 Nisi prius, ut par est,
 Sabaudo redierit votum imperata faciendi.
 Hic iterum legati,

Qui ad omnia, quae agenda erant, quietacùm industria aderant,
 Has partibus reddiderunt conditiones.
 Sabaudus intra mensem arma ponat;
 Controversiam iudicio tradat imperatorio;
 Hispanus pactis stet, Sabaudum nullo pacto ledat,
 Secus à Galliae Rege defensum iri.
 Idem minitantibus Venetorum & Angliae legatis.
 Hoc Hispanus nodo substrictus,
 Cognito praeterea,
 Sabaudi vires undiq; augeri, suas ad Aflam imminui,
 Annuit pactis.
 Marchione Inoisæ, Mediolani praefecto,
 Suum interim militem non exauctorante,
 Indices auctitante,
 Limites Sabaudicos infensante:
 Sabaudo contra ad pactorum obsequia prompto:
 Hic Pontificis & Galliae legati,
 Cardinalis Ludovisius, & Bethunius,
 Mediolanensem monuere

Pactorum

17
 18
 19
 20
 21
 22
 23

Paſtorum, dimittendi in primis exercitus,
 Reſtituendorum occupatorum,
 Sabaudi ipſius iſdem faciendis paratiſſimi.
 At ſua huic praefectura,
 Vt moris eſt Hiſpanici,
 Ipſa inter negotia abrogata,
 Suffectus in ejus locum novus in Italia legatus,
 Dom. Petrus Toletanus,
 Paſta omniarenuir.

LXXIV.

Mantua interim Carpetanorum conſultatum fuit,
 An expediat pacem cum Sabaudis pacifci,
 Sub fide Sanctitatis ſuae,
 Sabaudum, ubi metus Hiſpanicus abſceſſerit, quietum,
 Filium quoque ſuum ſecundo genitum, promiſſorum obſidem,
 In Hiſpaniam miſſurum,
 Firmiſſime aſſeverantis.
 Nec expedire viſum.
 Nulla in Sabaudis ſolida haec tenus fide viſa,
 Nimum Gallico, nimum Leſdig veri amico,
 Mediolani, dictionum undique Hiſpanicarum janua,
 Nimum contermino.
 Utendum potius occasione,
 Gallia a femina regnata,
 Diſſidiis internis turbata,
 Minore Regis aetate,
 Nondum ſuarum, nondum Hiſpanicarum intelligentis virium.
 Sabaudum,
 Conſulenda Mediolani ſecuritati,
 Aut bello, aut praefidiis onerandum, coarctandum.

LXXV.

Rex Gallia,

N

Cognito

74.
 Demum
 conſulitur,
 an pacificendum
 cum Sabaudis.

75.
 Gallus in-
 ſtat, Hi-
 ſpanus ob-
 ſtat, tan-
 dem coar-
 ctus annu-
 it pactis.

Cognito,
 Nec Hispanum flectere ad pacem,
 Nec Mediolanensem ad implendam pactorum fidem,
 Nec pacem publicam, nisi positis armis fore securam,
 Novo Bethunii ministerio.

1616.
 24. Jul.

Toletanum admonere extremum voluit,
 Ut exercitum dimittat;
 Iam Sabaudum, in quantum debuit, pactis obsecuto.

Hic demum,
 Ex secreto Madriiti consilio,
 Pactum Astense nullo sui Regis consensu acceptum,
 Pleraq; illius nullo suo jussu à Mediolanensi concessa,
 Pleraq; jam à Sabaudum violata,
 Quo regem ipso suum omni fide exsolutum,

Pronunciat,
 Sabaudum securum esse jubet,
 Sola regis sui libera sponte, nullo pactorum vinculo:
 Exercitum verò à rege suo retineri,
 Servanda regis sui & Austrij dignitati,
 Contra Venetorum & Sabaudi ausa.

Adeo Hispanus non destitit,
 (Qui Polypi instar, quidquid tetigit, tenet,)
 Pedemontio inhiare & inharere,
 Occupare Vercellas, tentare Astum,
 Viribus Sabaudi & Lesdiguerij prima vice adversus illum invalidis,
 Plurimum altera valescentibus,
 Ducibus Lesdiguerio, Rohanio, Scombergio,

1617.
 7. Octob.

Quorum virtute,
 Asta ab obsidione liberata,
 Interfectis V. Hispanorum cis.
 Coactus tandem Don Petrus Toletanus,
 Implere pactorum religionem,

Restituere occupata.

LXXVI.

*Circa Bohemia, Hungaria motum, Germaniæ Principum unionem,
Diversa tunc Regum studia,
Ody inter se irritamenta majoris.*

Gallus,

Diu sibi præviso,

*Nisi venienti malo tempestivè occurratur,
Ejus contagium per singulos Europæ status iturum;*

Impensiori nixus curâ,

Diversos secta & federe; Principes Germaniæ,

Ad justum pacis modum reducendi;

Friderico Electori Palatino

Ostentatis ex regno malè suscepto periculis,

Ferdinando Imperatori Romano

Prudenter negatis ex regno suo auxiliis,

Sibi,

Omnibus jam in partes distractis,

Sumto neutrius partis, & inter partes pacis arbitrio;

Germaniæ Principibus

Celeberrimam legationem expediri jussu:

In quam delecti, legationis dux Dux Angulemius,

Bethunius, Preausius, adjutores & ministri;

Hî,

Vt Ulmam venère, ubi partium congressus,

Præsentia pericula, pacis bona,

Dulcedinem quietæ rerum cujusq; suarum possessionis,

Preces Regis sui, par in omnes studium,

Partibus allegant.

Qua suadendi autoritate permotæ,

Consentientibus earum Ducibus,

Bavaro & Onolsbacensi,

1618.
mense Ju-
lio.

76.
1619. 20.
Regum
studia cir-
ca motus
Bohem.

1.
Galli,

1620.
23. Junij
3. Julij.

2.
Hispani.

Causam suam legatorum arbitrio permiserunt,
 Isto tandem compositam pacto.
 Ne se invicem partes ulla in re, sacrâ aut profanâ, ledant.
 Ne contra sacra ac profana pacis decreta mutuas ditiones invadant,
 Vllâ sub specie, clamvè, palamvè, obliquè, aut secus.
 Transiit sibi mutuuum per sua quisq; loca permittant,
 Sed petitum, necessarium, & innoxium.
 Electore etiam Palatino, ejusq; hereditariis in Imperio provinciis,
 Hoc pacto inclusis, seclusis Bohemicis,
 Cunctis acta approbantibus, orantibus,
 Anglo, Bavarò, reliquis Catholicis,
 Ipso etiam Imperatore,
 Ferè tunc desolato, & intercidente,
 Obsequio subjeetorum undiq; pereunte,
 Exercitu viribus valdè elanguescente;
 Solus Ognati Comes, Hispaniarum Regis in Germania legatus,
 Obturbabat:
 Ausus,
 Ab Imp. Vlmensi imputatâ pacto, partâ post ad Pragam victoriâ,
 Nullâ de decoris curâ,
 Obloqui;
 Invidiosâ malignitate,
 Negare,
 Gallis eam deberi gratiam, aut gloriam,
 Quasi Protestantium rogatu, non jussu Gallie Regis,
 Pactio illa facta sit;
 Ingratè id ferente Imperatore,
 Iam tum,
 Ex meliorum consilio, Gallorum suasu,
 Paci etiam cum Bethlem-Gabore proniori;
 Ognati nisi Comes,
 Qui in aula & consilio Casareo erat prapotens,

Aliter

Aliter censuisset ;

Cujus obviam ira sententia nemo audebat.

Cetera,
Gallorum impatiens, presentium & amulus,

Testatus,

Æquiore se animo laturum,

Hungaria & Bohemia excidium,

Operâ quàm Gallorum,

Autoritatem Ferdinandi redintegratam.

Vnde Galli

In primâ Imperatoris admissione,

Expositis Regis sui desideriis,

Missi ad Consilium :

Inde Imperatoris nomine à Procancellario relatum ;

Imperatorem cum Palatino nunquam pacturum,

Vi firmatarum suam contra illum autoritatem,

In secundo auditi aditu,

Vultu imperatoris minus bono ;

Obtestati quanquam,

Summam legationis hujus esse Regis Gallie votum,

Motus in Imperio componendi,

Subiectos Imperatoris ad obsequium.

Ad avitum patrimonium Palatinum,

Retrahendi,

Se Vlmâ-Viennam venisse,

Tanquam quos Imperator honoraturus sit munere,

Verius onere,

Placandorum ac pacandorum tumentium in regnis animorum,

Nunc verò,

Audito frigido Procancellarii responso ;

Tacito quasi hinc discedendi jussu,

Et se spe dejectos ;

Præterea,
 Ognati Comitum operâ,
 Operam Regis Christianissimi Christianissimam quotidie sperni,
 Ejusdem nutu
 Nutus, consilia, responsa, decreta,
 Imperatoris, quasi obnoxii,
 Regi, capi, dari, expediri.
 Ejusdem primam in deliberationibus & ultimam vocem esse,
 Esto quiero, esto non quiero;
 Hoc volo, illud nolo.

LXXVII.

77.
 Gallorum
 ministere-
 rium in
 Hunga-
 ria.

Hæc ipsa inter,
 Ipso ab Imperatore,
 Mirari eum convenit,
 Ipsis delegatum fuit ministerium,
 Regio tamen permissu,
 Eundi in Pannoniam inferiorem,
 Rimandi,

Hispani
 contra-
 rium arti-
 ficium.

Num Transylvanus, & Hungaria ordines,
 Inclinent ad aliquam partionem.
 Mox artificio Comitum,
 Gloria Regis rerum arbitri invidentis,

Vetitum,
 Ne ullo populum illum, qui obsequium debet pacto,
 Transylvania verò Principem,
 Iam, ut compererant, à Colalto, Imperatoris legato,
 Promissis tentatum largioribus,
 Conditionibus ipsi occuparent iniquioribus;
 Vt sic quoque per deridiculum audirentur.
 Itaque iter hoc recusatum; post susceptum,
 Multa Imperatoris adseveratione,
 Certo suos quoque missuri,

Qui

Qui,
Loco dieq; pacto,
Cum Transylvano, & Hungaria primoribus,
De conditionibus agant,
Modò equioribus contenti, causam suam dissociare velint à federatis;
Legati Gallia,
Vt eò venère,
Benignè à Principe, & Proceribus regni,
Excepti & auditi sunt;
Pronis prorsus Regis Gallia sequi consilia,
Sed carventis,
Ne,
Qui ipsius interventu Ferdinandi fidem secuti,
Periclitentur.

Hoc cauto,
Demitisq; suspicionibus,
Quibus Regem, Hispani generum, partium Imperatoris arguerant,
Non abnuère congressum, nec quandam in commune pactionem.
Hoc ad Imperatorem relato,
Vt Viennam redière,
Ille negare,
Absq; suorum agnatorum, imperij Principum consensu,
Se posse pacisci;
Re ipsa speculari instantis ad Pragam pralii eventum,
Inde sumturus consilium.
Illo deinde prospero,
Friderico Palatino fuso, Bohemia pulso,
Omnes partibus ejus faventes cæperunt nutare, laborare;
Transylvanus ipse obstupefactus,
Duobus ex Hungaria primoribus liberum comœatum,
Viennam veniendi, & conveniendi, ubi conveniendum,
Ab Imperatore petiit & obtinuit,

Gallis hujus negotii paratis, nesciis :
 Eodem rogatis momento,
 Urgerent Transylvanum,
 Conditiones ut postularet, & reciperet.
 Ipso etiam Preauso, rogante Cesare, in Hungariam reverse,
 Mox eidem succedente Croisillio,
 Tollendis obstaculis;
 Transylvanus in commune volebat indutias,
 Imperator nullas, tanquam sibi inhonoras,
 Refovendis viribus, quam terminandis controversiis
 opportuniores;
 Iamq; Bohemis ultrò,
 Hungaris Gallorum suasu & autoritate,
 Obsequium cum securitate, quam contumaciam pernicie,
 Malentibus,
 Legatus en Hispanicus,
 Et, qui ex eo pendebant, reliqui Imperatoris ministri,
 Locum congressus disputabant;
 Status partium, obtentui sumptus :
 Subjectis convenire, venire Viennam,
 Petere in præteritum veniam, non conventionem.
 Rupto & isto à Gallis repagulo;
 Iamq; indutiis ex composito publicatis,
 Legatisq; ex aula Cesaris Altenburgum versus, locum congressus, digressis ;
 En,
 Contra Transylvanum & Hungaros,
 Emissum imperiali consilio diploma, & ad regni Palatinum missum ;
 Id, tanquam nimis famosum, egrè tolerantibus Hungaris,
 Propè novam seditionem, non conciliationem ventum.
 Gallie quoq; legatos, veluti ejus conscios,
 Congressus simul auctores, sponsores, fidei publicæ sequestros,
 Graviter incusantibus, obtestantibus,

Nisi honore cuiq; suo reposito,
 Non ultra habituros congressus,
 Difficile fuit Gallis,
 Secus persuadere pertinaciter persuasis,
 Decretum illud,
 Ipsis, tanta dignationis viris, aut nesciis, aut summe scretis,
 Non fuisse publicatum.
 Ignarum scilicet Hungaris ingenium ac potentia Comit'is,
 Clam Gallos, qua fieri vellet, censentis, exsequentis,
 Ne obniterentur impedire;
 Præcipue verò,
 Omnes circumspicientis occasiones,
 Hinc eos amolendi contemptos & offensos.
 Compositi iteratâ Gallorum curâ Hungari
 Largiri injurias bono voluerunt publico,
 Amplius,
 In regnum religionem Catholicam, Catholicos in sua bona restituere,
 Denuò jurare in obsequium;
 Transylvanus quoq;
 Imperatori regni titulo cedere,
 Certis tamen conditionibus.
 Sed & horum nihil effectum;
 Detectâ in Transylvanum conjuratione;
 Buquoyum inter & Regni Palatinum cæpta.
 Legati,
 Cognitis partium animis,
 Novâ subinde offensarum acerbitatibus efferatis,
 Nec nisi seffis bello coalituris,
 Rupto colloquio,
 Petito ab Imperatore commeatu,
 Ad Regem redière suum,
 Nec quidquam medium in Hungaria agentem,

Rege Hispaniæ bonis ejus conatibus adverso.

LXXVIII.

78.
Causa mo-
zum in
Bohem.
præcipua
Hispanica
pactio
successo-
ria.

Idem Rex,
Ministerio Ognati Comitum,
Cum Ferdinando Archiduce, mox Imperatore,
Masculis ejus descendantibus deficientibus,
Fratre Leopoldo, ejusq. filiis,
Et toto utriusq. sexu muliebri,
Exclusis,

Contracta sibi pactis successione Bohemia & Hungaria,
Præcipua fuit causa simul ac violenta medicina,
Bohemia commota, & moti regno Ferdinandi,
Horrore Hispanicæ dominationis.

Idem Rex,
Eodem instrumento,
Interna, ut semper, exstimulator, & altor discordia,
Catholicos inter & Protestantes Imperii Principes,
Tum verò ut cum maximè.

Idem Rex,
Auspicio Alberti Archiducis generi sui,
Ductu Marchionis Spinota Genuensi,
Exercitum è Belgio Hispanico deductum,
Palatinis intulit inferioribus.
Hic summus ille Dux,
Curantibus Moguntino & Putzio Archiducis legato,
Objecta securitatis spe metus, calamitatis,
Mauritium Hasso-Cassellanum, Ludovicum Hasso-Darmstadianum,
Suas statim in partes traxit.

1620.
M. Aug.

1620.
21. Mart.
III.
1621.
12. Aprilis.

Mox,
Ex consilio congressus Mulhusiani jam nutantem,
Reliquorum Protestantium unionem dissociavit:
Unionis Caput lethargia an argentangina sopivit.

Transi-

*Transitus Rheni praesidiis munivit ;
 Federatos Galliae Principes ejus ope seclusit,
 Palatinatum omnem, imperiales ibidem civitates,
 Deditione, obsidio, praesidio, tributis,
 Accepit, cepit, firmavit, oneravit.*

Protestantium questus

*De malis suis gravescentibus, vulgò, Gravaminibus,
 Quae sine cade, & sanguine non levanda visa,
 Hispanico ille terrore in praesens elevavit.*

*Ferdinandi auctoritatem, utramq; electionem, Regis sui successionem,
 Solidavit.*

Haec fuit Hispani longè alia ac opera Galli,

(Bavari, Buquoi, Tilli, Verdugonis,

Militares eodem in opere operæ, operæ nunc non sunt nostræ:)

Causa diversitatis est, diversa utriusq; intentio.

Illius, pro salute, hujus in ruinam Protestantium dimicandi.

Illius, sibi pacis belliq; arbitrium asserendi,

Eminentia Imperiorum capita in equilibrio retinendi ;

Hujus, discordias publicas in occasionem sua potentiae trahendi,

Ex moriente aliorum libertate omne in omnes adipiscendi Imperium.

LXXIX.

Belli Regem inter utrumq; in Valletelina conciti,

Nisi absurdè repetita ex veteri memoriâ memorem,

Auctorum vetustissimus fuit Ludovicus XII. Mediolani potens,

Valle illa,

Germania, Rhetia, Venetia, Insubria obseptâ metis,

Quondam Mediolano innexa,

Post Rhetis,

Gentibus locorum situ tutissimis, aditu difficillimis,

Numero frequentibus, feritate trucibus,

Pignori data, planè subdita,

Pro non solutis navata illo in bello operæ stipendiis.

1620.

79.

1620.

Causæ
 Regum
 interve-
 nientium
 bello
 Rhetico-
 Valle Te-
 lin.

I.

Causa.

2.
Causa.

Pacto servata sibi Regibusq; Gallia potestate,
Quibus ipsi velint,

Permittendi Rhatia per angusta transitus.

Alia deinde, qua illis seculi fato accidit, caussa fuit,
Religionis carimoniarumq; ut loquuntur, vetus,
In Rhatia mutatum, in Valletelina retentum,
Novo paulatim misto.

Alia inde in speciem adornata,
Valletelina ab illo sectæ genere vindicanda;
Instinctoribus,

S. Borromæo, Mediolani Archiepiscô,
Et Camerino Cardinale,

Præcipuis;

Illo Philippi II. isto Philippi III.

Quantum quisque religionis æmelatu, impendio, ratio-
nibus, poterat,

Ne quid irreligiosi è Valletelina conterminam afflet Italiam,
Tenere & subtilis Italorum sensus inde sectam trahat,

Quæ postmodò latenter in religionem abeat,
Partesque sanas Italix in ejus assensum rapiat.

Clemente VIII. & Paulo V.

Quæ Principibus suadebantur,

Summè laudantibus.

Vera verò ac istis potior,

Viriusq; Philippi fuit invidia in Gallos,

Ex dicto pacto, ab Heinrico IV. & Ludov. XIII. iterato,

Rhaticarum angustiarum arbitros,

Et ex invidia cupido,

Vallem illam, jure quasi eminenti, recipiendi,

Angusta Alpium Rhaticarum jure simul aptitudinis occupandi.

Concepta antea à Carolo V. aucta à Gonzagua, firmata à Marignano,

Provinciis Italicis & Austriacis per illam vallem iungendis.

3.
Causa, &
venior.
1602.
1612.

Specie

Specie itaq; defendendi Mediolani,
 Consilio Helvetios, Rhatos, Valletelinianos à federe Gallico avertendi,
 Ad Austriacos, priores Dominos, retrahendi
 Fedus Philippum II. inter & pagos Helvetiorum Catholicos ictum. 1387.
 A Fuentis Comite, Mediolani prorege,
 Castellum, libertatis Helvetica & Rhatica veluti frenum,
 In confinio excitatum, suo à nomine nominatum.
 Reliquis Mediolanensium regulis,
 Marchioni Inoyosa, Petro Toletano, & his infestiori Ferie Duci,
 Edem cupitum,
 Nulla, nisi Religionis, habita ratione.
 Fuere & motus, & belli in Rhatia inter Reges Causa, 4.
 Ipsa Rhatiorum federa in factiones scissa, Causa.
 Plantanam & Hispanicam, Delianam & Venetam.
 Pompejo Planta Hispanico,
 Conjuratiōnis in Rhatia religionem ac libertatem,
 Altam, ut vocant, Ligam inter & Hispanum, quinqueq; Helvetiorum pa-
 Duabus Ligis insciis, (gos,
 Autore,
 Curatore Hispania legato Scaramuccio,
 Mediolani regulo suatore,
 Securam fore Rhatiam,
 Recusatis Gallorum & Venetorum amicitiiis,
 Solo Hispano protectore;
 Re inhiante ipsa ejus angustiis,
 Cavillante verba pacti.
 Quibus Gallo, & suis amicis liber per Rhatiam datus est transitus;
 Inducenda,
 Tanquam Rhatica libertati adversa:
 Quae tamò contra ipsum positis,
 Quanto pro Italia Principibus, Gallia amicis.
 Nec minor offense ratio fuit,

*Edicto jussus conjuratorum Guefferius, Gallia legatus,
Curiâ Rhatorum excedere.*

*Severâ interdictum subditis pœnâ,
Ne cum, ne quem alium reciperent.*

*Reliquis interim duobus Rhatorum federibus fidis,
Veteres amicos, Gallos & Venetos,
Requirentibus,*

*Summo Ducis Ferie furore,
Hoc ad sui contemptum trahentis.*

*Nec ultima Belli inter Reges caussa,
Vallistelina ad Hispanos defectio,*

*Prætextu quidem periclitantis religionis Catholicae,
Tædio potius regiminis Rhatici,*

Imò arte magis & impulsu Ducis Ferie facta.

*Quam ille ultra mortale gaudium accepit,
Vallem milite, munimentis obsepsit,*

Incolas,

Trucidatis ibi Rhatica fidei omnibus,

*Metu ultionis ad se transfugas,
Suam in fidem recepit,*

Contra Rhatos, & quoscung, tuiturus.

Hic,

Obscurus quidam, nec benè notus Eques,

Robustellius nominatim dicendus,

Incendiarius motuum insignis;

Insignibus ille Pontificis in Vallistelina erectis,

Hâc inscriptis tessera.

Viva sancta Chiesa, & la libertà,

Valle simul violentia militum expositâ,

Fidos duorum federum Rhatos summè exasperavit;

Qui etiam soli,

Federato Gallia Rege cunctatore,

5.
Caussa.

6.
Caussa.

*Sua hostium impetum virtute sustinuerunt,
Fregerunt,*

Conjuracionis capite Planta, in conflictu terræ illiso, mortuo.

*Hinc & Gallia Regem quædam fortè pars culpe tenet,
Nimum turbat & bello Rhatia.*

7.
Causa.

Qui,

Morte parentis, & gemino regnum inter utrumq; matrimonio

Quasi mutatis repente consiliis,

Minori cum cura ab initio visus habere,

Rhetos, pacta, angustias.

Etiã,

Plerisq; id mirantibus,

Nomina tabulis donativorum radenda curavit

Faventium sibi in Rhatia alumnorum,

Inscriptis Plantanis, Hispanicis:

Nisi factione implexus domesticã,

Multa in præsens simulare, dissimulare,

Religione Pacis Veruiniã,

1619.

Queri de Hispano apud Imp. per Angulemium,

Apud Fargium Hispania in Gallia legatum,

Mittere Bassompetrã ea de re in Hispaniam,

Quã ferro vallem repetere maluerit;

1621.

Suo ipsius consilio, Italia Principibus, Sabaudis, Venetis,

Aliter censentibus, prædicentibus,

Hispanum, vi nisi intentatã, Vallem Telinã non restitutum.

Nec restituit.

Bassompetrã, quamvis intentius instantem,

Vario reliquit responso,

Nunc perichitantis religionis,

Quam regis ille sui nomine incolumem spondebat.

Nunc repetendorum belli impendiorum,

Quod rege ille magno indignum ferebat,

Tandem

Tandem reddenda quidem vallis,
 Sed pagis Helvetiorum caventibus,
 De promissâ hac amplissima Catholicorum in Valle libertate,
 Et de Rhetorum hæreticorum fide.
 His simul ab ipso Hispano corruptis,
 Ne caverent.

Sic vis pacti Madritiani cecidit.

Hispano res Vallis Telina ex belli in Gallia eventu ordinaturo,
 Absentem rogante legatum,
 Moneret Regem suum,
 Expugnaret, exturbaret regno suo sectarios;
 Sic turbatâ scilicet intus Gallia,
 Ne ipse Imperatoris in Germania, Bohemia, Hungaria,
 Ne Hispanites in Rhetia turbaret.

Legatus,

Astu Hispani cognito,

Regi consuluit,

Valle nondum restitutâ,

Sectarios in regno non esse laceffendos.

LXXX.

Interea,

Hispanus Vallis Telina usus occasione,

Rhetis plura eripuit,

Viribus unâ junctis cum federato Archiduce Leopoldo,

Qui & ipse,

Obtentu læsi in Rhetia juris sui,

Ex Iesuitarum consilio

Variis eam affecit casibus,

Locorum incendio, commerciorum interdicto, servitutis iugo,

Hispanus quoque,

Subactâ Clavanâ,

Longè durioribus;

Mortuus
 inter hæc
 Philip. III.
 pridie Kal.
 April.

80.

Hispani &
 Archiducis
 vis &
 jus in
 Rhetia.
 1621.
 16. 9br.

*Arma incolis demta, abolita religio Evangelica, intrusa Romana,
Occupata pacto in perpetuum angustia.*

Mox,

*Vitanda infensorum invidia,
Munimenta Pontificis sequestro posita.
Rege Gallia invito, fidem pacti urgente prioris,
Reverentiae vero velificato Pontificis,
Ea permissum lege sequestrum,
Re nisi trimestre intra composita,
Munimenta subruerentur.*

*Viri usq; regni legati, Sillerio Gallo, Pastranio Hispano,
Roma diversa volentibus,
Durissima Pontifice Gregorio XV.
Pacem si Rhati velint,*

Contra,

Omnia volente

*Pro Valle-Telinianis, pro Religione Catholica,
Ipsas etiam pro Hispano angustias,
Quofato obeunte,
Successor Urbanus VIII. urbaniora voluit,
Ecclesiae utilia & Catholicis, Galliae grata,
Ingrata Hispano, angustiis cedendo;
Mutata mox quasi minus providi sententia,
Easdem eidem cessit,*

*Pro belli impendiis, & ad bellum contra haereticos:
Nec Sillerio, salva Regis sui sententia, dissentiente,
Calliditate circumvento Hispanica.*

LXXXI.

Rex,

*Repudiato hoc colludio,
Bethunio Romam misso,
Exsequendis pactis Madritianis pertinaciter institit,*

P

sr.

*Rex pacto
priori in-
stat: repe-
tit Rha-
tiam ar-
mis;*

Et

Et obstitit faciendis novis.

Hic

Pontifex prorsus dubius, simul ac prasagus,
Munimentis Hispano cessis, bellâ,
Rhatis, religionis periculi,
Valle Telinianis, privati damni,
Nemine sequestri sumptus rependente;
Tandem reputans,
In commune pro meliore esse,
Ea subruere,
Sed suâ, non alterius sponte,
Moram inde facturus negotio.
Cujus intelligens Rex,
Richelio suafore,

Quæ pactis non poterat, repetere armis statuit.
Misso cum mandatis ad Helverios cum sacco adeundos Cauris,

Qui,

Catholicis de sua religionis libertate,
Rhatis de sua in Valle Tolina potestate,
Omnibus de sua deniq; securitate,
Servandâ, consequendâ, fruendâ.
Cauto, demonstrato,
Valle Telinâ Rhatorum corpori abruptâ.
Angustis Hispano, ceteris Leopoldo relictis,
Ipsam Rhatia, Helvetia, Germania corpus,
Nec vires stare posse;
Suis his rationibus, additis numariis,
Omnes, Bernenses præcipue & Tigurinos,
In Regis partes traxit.
Tripartito deinde agmine, suo, Sabaudico, Veneto,
Vallem irrumpit,
Angustias occupat,

*Tria Rhetorum federa reconciliat,
Rhetis Vallem Telinam, omnibus libertatem restituit,*

*Hispanis ubiq; expulsis,
Strenua, Harcurtj, Laudj, Salisj opera.
Pontifice multum quiritante, indignante,
Munimenta suo posita sequestro attentari,
Religionem temerari.*

*Nec quidquam;
Exacto jam sequestri tempore,
Et ipsa inter arma religioni consulto.
Pontificem questus intra stantem & iras,
Ad diras contra Regem sacras propellere nisus Borgias,
Regem ad profanas contra Caurium Nayrus,
Vicerq; Hispaniae legatus, Romae ille, iste Lutetia.*

*Frustrà
Rege Hispani iniquitate id ad bellum concito,
Caurio, ut gestum est, à Rege jusso.*

*Tandem,
Federatis his oppositi federati alij,
Totius Italia, Hispanie Principes,
Rumore, quàm terrore, majori;
Quin imò nullo.*

*Vulgatum quoq; ab Hispanis ad horum invidiam,
Ipsos se inter totam Italiam dissipituros.
Infamatum eorum fedus, velut haeticum,
Laudatum suum, tanquam Catholicum:
Rhetorum rumoribus dilati, quasi obturbatores Catholicorum,
Valleteliniani miserandi, magistratui haetico subditi.*

*Et,
Quae vulgo pronis auribus accipiuntur,
Talia alia.*

Et hoc inter Reges pro sociis quisq; suis bellum,

Primum quasi fuit Pacis Veruviniana dehoneftamentum.

LXXXII.

*Geminum fuit illud pro Sabaudo Gallicum, Hispanicum pro Genuenfibus.
Cujus Gallo alie, alie Sabaudo erant cauffe.*

Illi,

*Nifi hoc bello à bello fuo in teftino auxiliarium diftrahendi Hispanicum,
Provida nimis cura fuit,
Servandarum in Valle Telina portarum.*

*Absq; occlufa Appennini portâ Genuâ vix tutò servandarum,
Plerumq; effufa illac Hispania
In Germaniam, Rhetiam, Helvetiam, Sabaudiam, Galliam.*

Sed & hac una occasione,

Fortuna fortè ferente,

Antiquum regie in illa clientelæ jus,

Priorum incuria Regum hætenus omiffum,

Repetendi,

Hispaniam aureis Genuenfium commodis exuendi,

Nudandi.

Hic proferebat

Motos à Genuenfibus Pedemontii terminos,

Fendum Zuccareliæ in feffum,

Dehoneftatam effigiem.

Idem,

Qui ex Regis Imperio exercitum fummo cum Imperio ducebat,

Ducebatur à gloria,

Simul ac ab occasione,

Quam quasi de cælo lapsam reputabat,

Sua vindicandi,

Alieno ferox præfidio, sub Gallico latitans clypeo,

Sagittas mittendi in hostem,

Sua in simul ultor injuria.

Cujus initia belli fat is sanè prospera fuerunt,

82.

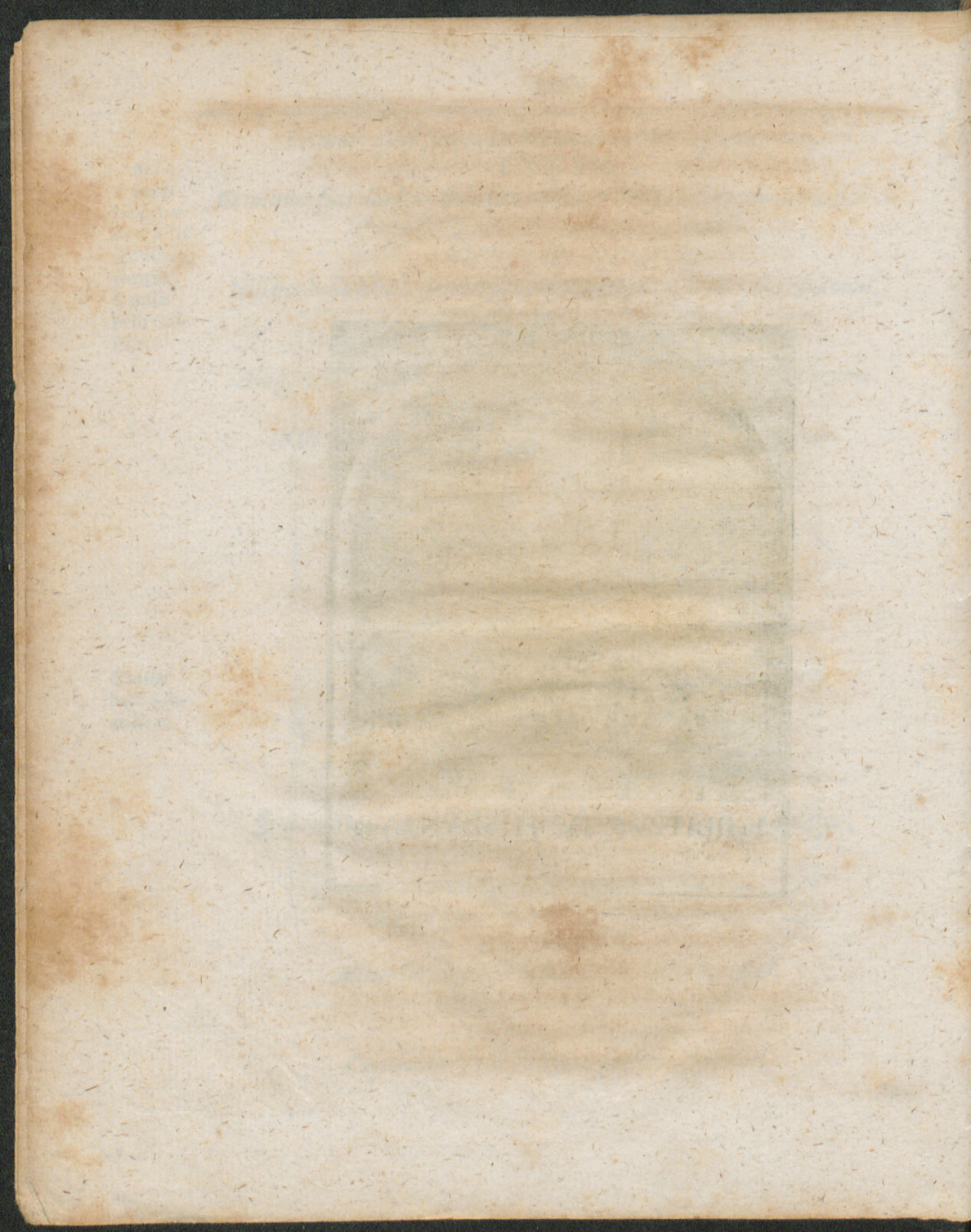
1625.

Inter Ludov. XIII.
& Philippum IV.
Cauffæ belli Gallicæ.

Cauffæ belli Sabaudicæ.

PHILIPPVS. IV. HISPANIAR^{um}
et Indiarum Rex, Catholicus etc.

*Sua, Principis Pedemontii, Lesdiguerij, Crequij, fortitudine,
Properè multis militibus caesis, locis, signis, ducibus captis,*

Properè iterum amissis,

Exercitu tabe infecto, nec tempestivè resecto;

Contrà

Moto Germania in Italiam valido milite Austriaco,

Ductu Ducis Ferie.

Alio è Sicilia Genuam advecto,

Duce Sancto Crocio.

*Adeò hic est perpetuus ordo Gallicarum in Italia ex-
peditionum;*

Neque,

Vt ibi initia belli proveniunt,

Fama est in cetera.

LXXXIII.

Eadem tempestate,

Tempestativè vi naves quaedam Hispanicæ litori Massiliæ appulsæ,

A Gussio retentæ,

Hispano,

Hoc jam bello, questibusq; Genuensium,

Irritato,

Irritamenta alionis fuerunt,

Ad Gallorum in Hispania mercimonia extent. usq; ;

In vicem Gallus,

Non quidem belli, sed clarigationis edicto,

Commercia Gallos inter & Hispanos sustulit;

Manus injicere jussit cunctis suo in regno puppibus,

Hispanis, Lusitanis, Neapolitanis, Siculis.

Hec inter,

Sabando belli prolatandi avidiori, quàm cautiore;

Fargisius Gallia in Hispania legatus,

Pacem,

83.

Naves re-
tentæ a-
cerbita-
tum inter
Reges
causæ.

1625.

16.

*Quam Barberinus Pontificis in Gallia legatus non poterat,
Cum primo Hispania ministro, Olivaria Comite,
Regina matris, quam Regis sui jussu,
Bonam non bene inuit;*

Qua,

*Nulla Sabaudi, Venetorum, habita ratione,
Rhetis summum vallis Telina, Valli suum religionis Impe-
rium datum,*

Hispano angustiis secluso.

*Hanc tanquam improbam Rex rescire jussit,
Sed nec hanc, meliorem quamquam, à Fargisio rite resectam,*

Rex, qualem voluit, perperam & eam quidem,

Cum Mirabellio Hispania in Gallia oratore pactam,

Fargisio Monsonium misit,

Mox cum Olivaria Comite conclusam, firmatam;

Qua

Federatis iterum omissis,

Res Rhetorum & Vennonetum in eum restituta statum,

Quo bellum ante fuerant,

Munimenta Pontifici, sed quamprimum demolienda tradita,

Quibus deinde dirutis,

Bellici ibi apparatus Hispano redditi;

Copiis utriusq; Regis inde deductis.

Grandi Pontificis honore & gaudio,

Summa Sabaudi aegritudine, Venetorum indignatione,

Susq; deq; habitorum,

Mox per Bullionium, Castelnovanum lenitorum,

Rationibus, artificiiis, desideriiis, promissis, titulis,

Regiis, egregiis, gratis, largis, Cypriis.

Ita minus potentiores, potentiores ludificari solent.

Quos pila instar mittunt, remittunt, ut commodum est:

Suam quisque ut homo, ita Rex quoque rem meminit.

LXXXIV.

*Nostri Reges,**Qui quiescendo commune crimen facere videntur,**Vix in unâ sociorum causâ compositi;**Ex aliâ iterum inter se commissi,**Nivernij Gallus, Gastalij Hispanus,**Pro Mantua jure successorio inter utrosq; consanguineos controverso;**Postquam,**Nullis relictis liberis,**Vincentius II. Mantuae & Montisferrati Dux**Mortem turpi vitâ potiore obierat.**Carolus Nivernius,**Gonzaga Friderici II. primi Mantua Ducis, ex Ludovico nepos,**Misso ad Imperatorem Archiepiscopo Mantuano,**Summa reverentia, solito obsequio,**Beneficiariam utriusq; Ducatus petiit possessionem,**Aut;**Interea dum cognitio de jure Gastale Principis tractatur,**Vtriusq; sequestrationem.**Quem contra statim Imperator, Hispanus, Sabaudus;**Quos contra unus pro Nivernio Gallus, longè post, Veneti;**Controversia ferro dijudicata:**Quò quemq; alia atq; alia propalit causâ;**Specie juris Imperialis,**Imperatorem Hispanus, Hispanum emulatio, Sabaudum avara spes;**Gallum sibi subiecti jus & vis Nivernij, Venetos metus ex vicinia.**Imperator,**Catholicus à Catholico Nivernio jam averfior,**(Quia Gallus, quia absens beneficium petierat,**Absens se in fidem clientelarem, conferre voluerat)**Sibi asserebat apertum jus injiciendi manus beneficio,**Ejusdem familiae Principi Gastale conferendo.*34.
1627.
28.
29.
30.Nivernij
jus.Causa &
ris Impe-
ratoris.

Armis;

Armis, quàm jure:

*Naffovio, qui utrumq; Ducatum occupet, in Italiam misso,
Submisso post in vicinam Rhetiam Merodio,
Iuris Rheto-Gallici & legati violatore;
Ipsò deinde belli terrore Duce Spinola, accito,*

Qui,

*Milite suo obviam in itinere quæq; sacra ac profana depopulato,
Mantuae muros usq; successit, suburbium intravit,
Non diu retinuit,*

Tandem,

*Superventu copiarum Altringer I & Gallas I,
Ipsam Mantuam,
Proditione incolarum, quàm deditioe,
Acceptam diripuit.*

Hispanus,

*Qui Principem in Italia Gallum ferre nolebat, nec quibat,
Intercedebat,*

*Ne ipsi Imperator Mantuani beneficij possessionem darce
Neg; clientelarem fidem acciperet,*

Iam antea,

*Nondum functo, sed fato vicino Vincentio,
Cum Sabaudis,*

*Curâ Consalvi Cordubensis, Mediolani reguli,
Pactus,*

*Consalvus ut Casale, Montisferrati caput, reliqua Sabaudis,
Montenigrius Mantuam tentaret.*

Et tentarunt:

Vsi quisq; tempore:

*Gallia Rege tum circa Rupellam pendente;
Plurima undiq; ceperunt appida,
Casale quoq; urbem munitissimam, obsidio,
Fame tamen magis, quàm ferro presserunt.*

Sabaudus,

2.
Causa, &
vis Hi-
spani.

3.
Causa &
impetus
Sabaudi.

Sabaudus,
Reliquis Italia Principibus quietis,
Inquietus solus,
 Ingenio tumens & studio suo :
 Montisferratum, pretium periculi, non periculum, spectans,
 Inhians alienis, tuorum incuriosus,
 Fide erga Regem pessimus, nec erga se consilio bonus.
 Impetu erga utrumq; primus ;
 Exercitus Gallici obex, fames, tabes, nex.
 Diu tergiversatus, non diu ludificatus,
 Et nequidquam,
 Cautior ipso Richelius fraude capit, non capitur.
 Totâ ipse Gallici belli mole obrutus ;
 Tandem perplexus, nutans, tota exutus Sabaudia,
 Mox & ipsa vita,
 Lege quidem communi omnium.

3.
 Causa &
 impetus
 Sabaudi,

Veneti,
 Quilla in vicinia nolebant Austriacum, nec Hispanium,
 Sicut Hispani nolebant in Italia Gallum,
 Soli tùm nihil contra ausi :
 Vicino attoniti periculo ;
 Tantùm respiciebant Gallum, Gallum,
 Gallum verò obsidio Rupella incubantem,
 Nec nisi tardius huc venturum, subventurum :
 Super venientibus deinde ejus auxiliis & sua junxerunt,
 Verùm ab Estræo Gallie legato implorata,
 Liberanda valida Mantua.

4.
 Causa &
 auxilia
 Venetorum.

Gallus,
 Qui magnum inter hos ipsos virtuti suæ fecit locum,
 Solus afflictorum Liberator Principum,
 Rupella, Languedocia ad obsequium redactis,
 Bis asperrimo hyemis Pedemontium, Italiam profectus

5.
 Causa &
 virtus
 Galli.

Obstantes Sabaudi copias, claustra nivibus operata,
Nihil ejus, nihil Pedemontii Principis colloquia & artes,

Neg, partes moratus, aversatus,
Vtrumq; ab iis dehortatus, frustra quanquam,
Tandem perrupit, penetravit, Susam occupavit,
Sabaudum suas iterum in partes quasi reduxit.

Pactose ferè invito, & infido.

Consalvus,

Hoc, ita ut ferebatur, comperto,
Ne Galli gloriam adverso Casalis augetet obsidio,

Obsidio Casalis decessit,
Quod vix obsessum in Gallum cecidit,
Tantum non & Mediolanum,

Pinerola cum castello & arce dedita,

Apertis in Pedemontium portis,
Chamberiaco, Momeliano, Anniso, Romyllo,
Vniuersa deniq; Sabaudia occupatis:

Mantua Nivernio restituta,
Immortali Gallie Regis gloria,

Felicissimo Richelii ductu,

Strenua Ducum fortitudine,

Crequii, Scombergii, Auriaci, Thorasii, Fequerii,
Momorantii, Effiati, Forzei, Castillionai, Bassomperrii,

Egregia togatorum opera,

Serventii, Esmerii.

Tandem,

— — — — sola futuri

Mazarinus erat belli medius mora, ---

Gallum inter & Sabaudum,

Et

Indutiarum,

Hispanum inter & Gallum,

6.
Mazarini;
inter par-
tes Medii
dexteri-
as.

Legib.

Legibus quanquam dubiis,
 Pacis deniq; conciliator,
 Imperatorem, Reges inter & Mantuanum,
 Multò melioribus,
 Hispano Casalà & Montisferratò decedente,
 Imperatore Mantuam Carolo Nivernio,
 Proximo Vincentii agnato,
 Iure Imperiali concedente.
 Pace Gallum inter & Sabaudum, Sabaudum & Mantuanum,
 Querasii inita, ab Hispanis impedita, post Mireslorij resecta.

LXXXV.

Hactenus Reges foràs pro sociis, & exteris quasi,
 Nunc discordes intus in Gallie visceribus,
 Pro aule proceribus, pro subditis regni,
 Pro Matre & Fratre,
 Summis regni sustentaculis;
 Sociari quidem arctius inter se vise Francia & Hispania,
 Liberis utring; in matrimonium sociatis;
 Ludovico XIII. & Anna Philippi III. filia,
 Filio ejusdem Philippo IV. & Elisabetha Heinrici IV. filia.
 Tabulis nuptialibus à Toletano promisso diversis,
 Minus utring; locupletioribus,
 Opulentioribus tamen donativis Parariis utring; datis,
 Captivis libertate, reditu in patriam extorribus concesso;
 At verò,
 Magna inde simul suspicio à Reformatis concepta,
 A Principibus regni presentium pertesis aucta,
 Mox in cœtum, post in bellum contra Regem evalescentibus.
 Hispano flagrantibus clam faces addente,
 Inde, unde debuerat nasci quies, iniquies nata:
 Quæque apud concordēs vincula charitatis,
 Irritamenta irarum apud infensos erant.

1631.

85.

Connubia
 belli inter
 eosdem
 irritamca-
 ta.

1632.

85.

*Scilicet ea est perpetua Gallorum & Hispanorum conditio,
Inter ut eos,
Adversa ex secundis, secunda ex adversis nascantur.*
LXXXVI.

86.
Causa
turbata
aulæ &
Regni Hi-
spanus.

*Commune Gallia turbamentum,
Turbo ventorum ab occidente Iberus,
Occulto quoties hûc afflat anhelus,
Aut Rex, aut aula, aut proceres, aut subditi turbant;
Suo quanquam quisq; prætextu,
Enerci secundi, superbi, tandem calamitosi,
Condæus, & partium ceteri;*

1619.

*Ecclesiasticorum in Bearnia restitutorum sua in sacra, bona,
Religionarij, horumq; antesignani, Rohanius, & Subisus;
Religionis suæ periculo ex Bearnia presumto,
Solis tuta armis, non regionum Edictorum fide,
Catholicâ, non fervendâ Hæreticis.*

1620.

*Condæi furor suo carcere, & Enerci fato miserabili compressus.
Religionariorum tempestas longius, & atrocius,
Per Pictaviam, Languedociam, Aquitaniam, Picardiam, Cham-
paniam, Briam,
Intra Galliam detonuit.*

Hispano,

*Suis heic præcipue velificato rebus,
Regem adversus religionarios per Bassompétram,
Religionarios adversus Regem per Rohanium & Subisum,
Hos per Clauserum exstimulante,
Largis stipendiis, belli impendiis, certis pactis,
Bellum in Gallia fovendi, finiendi,
Suo ex consilio, libitu, commodo.*

1626.

*Religionis partio parum per hic deposito,
Non favendis, sed fovendis in præsens sectariis.
Iusto quasi talionis æquilibrio,*

Gallo

Gallo sectarios Batarvos, se sectarios Gallos iuvante,
 Ipsum imò & Regem;
 Per Toletanum ad Rupellæ obsidium,
 Adversus Angliæ auxiliariam classem
 Classe missa, at tardè; & parè instructa, mox reversa;
 Non iuvando, à se adjuncta, obsidio Rupellæ,
 Sed bello Gallum inter & Anglum acriùs conciendo,
 Ipsos & inter Gallos;
 Ne verti queant foràs,
 Vbi ipse vult progredi,
 Versa domi mutua in viscera vives.
 Sed has mira Rex celeritate, felicitate, intrà vertit & extrà,
 Victrices in Gallia, Rhetia, Volturena Provincia, Sabaudia, Italia,
 Incredibili quoq; Richelins industria,
 Pulsis Rhaa Anglis auxiliariis,
 Domito aggere Oceano,
 Rupellâ,
 Tot olim quoq; Regibus obnixa, quàm obnoxia,
 Ludovico XI. Carolo VIII. Ludovico XII.
 Francisco I. Francisco II. Carolo IX.
 Heinricho III. Heinricho IV. Ludovico XIII.
 Contra Montacuty, Lotharingi, Sabaudi artes,
 Arte, obsidio, ferro, fame pressa,
 Tandem dedita,
 Recepto Monte Albano,
 Factionum ducibus exilio, carcere, venia, dissociatis,
 Reliquias belli religionarij facile superabiles,
 Supplices in pristinum Regis obsequium,
 Summa suscepit clementia;
 Tanta Regis sui gloria ac fama,
 Vno ut omnium ore fuerit nuncupatus, celebratus,
 LVDOVICVS IVSTVS,

1629.

PUBLICÆ QUIETIS ASSERTOR, REGNI LIBERATOR,
 BELLII CIVILIS VINDEX, PIETATIS RESTAURATOR,
 ORBIS ARBITER.

LXXXVII.

Simultatum semina,

*Quæ postea Hispani, & Lotharingi cultura in motas adoleverunt,
 Inter prima aula capita, Regem, Matrem, Fratrem,*

Hæc fuerunt.

*Regina mater, domina impotens, sueta imperare,
 Non citra Regis æmulationem, nec absq. injuria,
 Morari diutius in Imperio voluit,*

Quod filio nascendi ordo, & leges regni dederant.

Suo Frater impetu idem ambire visus;

Vt solent principes illo ordine nati,

Ab iis præsertim, qui circa eos sunt, exstimulati.

Reliqui conjurationis aulicæ proceres,

Odio præsentis status,

Licentiæ suæ aula prioris,

Adductius regnari volebant à Richelio, quàm à Rege.

Illum aula, hunc regno movendum,

illum trucidandum, hunc lacinia circumdandum Monastica,

Aut

Occupatis regni circumjectis locis melioribus,

Ita coercendum censebant,

Vt ad nutum sit.

Fratrem in quo niterentur, ad hoc requirebant,

Luxui, ac voluptati jam assuefactum,

Factionibus aptum.

Præcipuum ad eò offendiculum erat Eminens Richelij virtus & fortuna.

A quo tamen

Triga illa regia quantumcumq. in concordiam juncta,

Et,

87.

Causæ
 motuum
 in Gallia,
 Regis Ma-
 ter, Frater,
 aula pro-
 ceres, Hi-
 spanus,
 Lotharin-
 gus.

1630.

31.

Et,

*Antequam crederet invalida adhuc,
Conjuratio ab ipso capite prodita ac per dita,*

LXXXVIII.

*Alia en à feminis in aula Matris potentibus orta, trica;
Quanam uxor Aureliano deligeretur;
Cœlibi vitæ in tonanti, & uxorum dulci nimis obnoxio;
Mater Principem Florentinam, Aurelianus Mantuanam,
Fœmina illa neutram harum fovebant,
Suadebant Mantuanam mandandam custodia,
Specie Florentina, eâ, oculis subtrahâ, primas habituræ;
Imò,*

Desiderio quandam immittendi per adfinitatem ipsis annexam.

Nova hinc turbæ;

Aurelianus,

*Cui concepti ex Mantuanæ custodia doloris unicum in secessu levamentum,
Profectus in Lotharingiam, perniciosorum officinam consiliorum,
Supervenientium fontem motuam.*

LXXXIX.

Rex,

Animo utriusq; leniendo,

Neutrius causa palam damnata,

*Rogat per literas Fratrem, ut se Gallia, Matrem, ut Mantuanam li-
bertati reddat.*

*Hoc Domina illa malignius interpretata,
Quasi Rex Regina factum obliquè suggillaret,*

Richelii monito permetteret,

Eratrem Mantuana conjungendum,

Mariliacus quoq;

A Rege rogatum Aureliani reditum missus,

Aureliano faces emulationis contra Richelium,

Eisdem contra eundem Regina matri indidit.

Aurelianus demum, aucto suo reditu, rediit in Galliam;

88.

*Causa
Aureliani
secedentis
in Lothar-
ringiam.*

1632.

89.

*Regis stu-
dium ma-
lignè ver-
sum à fe-
minis il-
lis.*

Et

Et cum Rege in concordiam,
 Richelio jam Alpes transgresso.
 Idem Marillacus Hispano-Gallicus,
 Ingratissimus adversus merita Cardinalis,
 Exsequendi Regis Imperij incuriosus,
 Ducendum in Italiam moratus in Champania militem,
 Quà millenis in Pedemontio Gallis approperata morà mortis,
 Extorsit ad Casalem satis arctam indutiae,
 Tandem cum fratre suo carceris (post & gladii) supplicio subjectus.

XC.

99.
 1632.
 Reginae
 odium in
 Cardina-
 lem;
 Aureliani
 secessus ad
 Reginae
 partes;
 contra
 eundem.

Regina Mater,
 Fato suorum Marillacorum, odio Cardinalis Richelii,
 Iam agrescens,
 A tribus prima admissionis foemina Principibus,
 Hispani clientulis, suis intimis,
 Contià, Elbervià, Ornanà,

Quasi

Obsidetur, circumdatur, occupatur,
 Ad Cardinalis necem irritatur,
 Autoritati suae, suis liberis, regni munimentis,
 Extremo hoc remedio servandis integris.

Exin illa,

Hoc semper firma odii proposita.
 Adversus ipsius Cardinalis satisfactionem,
 Suffreni, conscientiae arbitri, sancta oracula,
 Bannii legati papalia desideria,
 Schombergii validissimas rationes,
 Regis ipsius denique intercessionem, supplicem pro Cardinale veniam.
 Cardinalis ad spectum avertata magis ac magis rogata,
 Obstupefacta,
 Aurelianum, speratum partium suarum precipuum adiutorem,
 Ad Regem reversum, sequius de se apud illum opinatum,

Cardi-

Cardinali adulatum,

Ejus intimos, Coniacum, Puy laurentium, Monfigotum,
Summis à Rege donativis, honorum promissis ornatos,
Regi jam obnoxios, & rite obligatos,
Aureliano per eos subinde demerendo;

Molita,

Eundem per eosdem trium viros, à Rege ad se retrahere,

Per præcipuum Coniacum,

Quem illa sibi obnoxium, noxium Cardinali sperabat,

Prolato,

Dilatam hæcenus à Pontifice purpuram à Rege ipsi promissam,

Arte Cardinalis, non bullâ Sixti V.

Nec defuit ille,

Aurelianum in vicem,

Modo ad Regem, Cardinalem, Mantuanam versus,

Aversum reddere,

Efferatiorem in dies,

Injecta nunc suorum carcere & supplicio deformatorum,

Nunc matris mentione, amore, ac metu proprio,

Custodia Sylvarum Vincennarum.

Vnde postea ille, ut erat in partes flexilis,

Concitando in Cardinalem odio populi,

Palam ei renunciatâ domi suæ amicitia,

Clam Rege,

Statim inde Aureliam, & Matris in partes transgressus:

Summa Matris, suarumq; sectarum lætitia,

Maximè Hispanorum,

Pro quibus præcipue iste secessus & motus.

XCI.

Porro Aurelianus,

Sparsa captivitatis metu,

Aureliâ-Burgundiam, inde Vesontium petiit,

R

91.
Aureliani
secessus in
Burgun-
diam, Re-
ginæ in
Flandriam

Agmine

Agmine Equestrum, & sui satellij lectus..
Mater vero Regina,
Toties frustra à tricis ad concordiam vocata,
Provido Regis jussu à stabellis seditionis seposita,
Tam ab illà seminarum trigà, intra domum queq. suam coercita,
Quàm ab ejusdem farine principibus in-custodiam datis,
Bassompetra, Faxæo, V auterio medico;
Post sociata contra Regem, cum Aureliano, contra regnum cum extero,
Tanquàm per duellis,
Aulà per SCTVM mota, compendium abiit,
Inde latenter, unicà pedissequà comite, ad Flandria fines,
Dehinc Bruxellas regio more.
Sic quidem Mater & Frater regno extorres,
Intus inquietes.
Aurelianus Vesontio causas sui abitus Regi per literas allegat;
Rex publico Divioduni diplomate contrarias:
Lesæ simul majestatis crimine notatis,
Moreto, Elbævio, Bellegardo, Ruannio,
Coniæo, Puylaurentio, Monsigato, Chantalupo:
Vt metu coerceantur, quos beneficia non mutavissent:
Curia Parisorum, ut erat rogata ab Aureliano, intercedente,
Frustrà;
Neccitra Regis iram, & cum sua autoritatis detrimento.

XCII.

92.
 1632.
 Consilia
 Flandrica
 contra
 Gardin.
 & Gal-
 liam.

Regina mater Bruxellis in Galliam nomine Infantis Carondeletum missa;
Specie conciliandæ concordia,
Factionis re ipsa consiliis cautiùs tegendis.
Vnà mox ambo vice, quasi ex compacto,
Libello quisq. suo,
Diffamationis, quàm accusationis,
Additis causis,

Nimai

*Nimia potentia, opulentia,
 Injuria in Regem, regnum, papulum,
 Contra Cardinalem prolato,
 Curiam Parisiorum rogat, Cardinalem in jus vocet.
 Necquidquam.
 Suis ille meritis, ac patrocinio Regis, tutus,
 Immotus,
 - - ut pelago rupes exposita patenti
 Ventorum furias, undarumque irrita temens
 Murmura, - - -*

*Mox factiosi,
 In Lotharingia, suo veluti asylo receptati,
 Non ignari,
 Iura minui, ubi gliscit potestas,
 Armisque utendum, ubi legibus agi non potest,
 Censuerunt,
 Exercitu XV. armatorum c. 10 à Lotharingo coacto,
 Velut aliquo flumine torrente,
 Accessione Galli in dies populi aucto,
 Totam submergere atq. obruere Galliam.
 Incassum & hoc consilium;
 Cardinalis consilio
 Suecorum Imperatoris exercitum premente,
 Copias illas auxilio accitas,
 Lotharingus in Germaniam duxit, ipsum ambitio,
 Apiscendi Summi Austriacum in exercitum Imperij:
 Studio Aureliani in prasens posthabito.
 Mox miserè inde reversus, & animi aeger,
 Erigit Aurelianum spem in magnam & malam,
 Contrahendi per Germaniam, Lotharingiam, Belgium, militis,
 Adversus Regem redigendum in ordinem,
 Pessimus turbanda Gallia vicinus,*

1632.

Obvius faëliorum receptor,
 Galliaë studioforum corruptor,
 Paëtorum facilis assertor & ruptor,
 Matrimonij Aurelianum inter & sororem suam cupitor,
 Pfalsburgica ejusdem Pararia,
 Hispanis eidem summo opere operantibus,
 Miscendis Regem inter & Fratrem majoribus dissidiis,
 In Gallia,
 Nullis alioquin casibus superabilis,
 Ruinam :
 XCIII.

93.
 Aurelia-
 nus contra
 II. regni
 Margaritæ
 conjunctus,
 armatus
 introiit
 Burgun-
 diam.

Nec cunctatus Aurelianus,
 Tam potentibus amoris simul ac odij instinctoribus,
 Matrimonium illud,
 Rege ignaro, contrahere,
 Eodem invito, consummare,
 Flandrico-Hispanicas expedire copias,
 Quis Burgundorum fines ultrò introiit.
 Nudatus à tergo suppetiis,
 Consalvi, Lotharingi, Divioduni.
 Illo ad Mosam trajectum à Batarvis dissenso,
 Isto ad Musonii pontem à regis territorio,
 Ad orandam pacem coercito,
 Hoc à perduelle exercitu hostilia passo,
 Et adversus eundem eadem auso.
 Idem.
 Expeditis simul pressus cohortibus
 Forcæ, Scombergij,
 Hinc Burgundiâ totam Galliam pervasit,
 Pervasit, inquam, non invasit,
 Eundem iidem insecuti, vestigiis ejus quasi insistentes,
 In Septimaniam usq;

Vbi Aurelianum Momorantius, Momorantium Aurelianus,

*Vterq; Provincia perduellionem,
Expectabat, excitabat, effovebat,
In Cardinalis exitium;*

*Ille quoq; presentium, iste Electorum fastidio,
In se ipsum exitiabili.*

XCIV.

*Commotahis motoribus tota provincia,
Tolosa sola non fuit dolosa;*

Cetera omnis ab obsequio Regis ad Fratris partes digressa:

*Gressag; propè Narbonam auxilia Hispanica,
Suggressura propius,*

Regio Picardie exercitu in Artesiam & Flandriam progressuro.

Hac inter,

Summi omnium viri ordinum, per duelles,

Crimine læsæ majestatis sædati,

Tales à Rege omnibus expositi.

Præcipuè

Perduellionis autor Momorantius,

Acuria Tolosana,

Rege jubente,

Absens.

In jus vocatus, accusatus, damnatus,

Ducatu ejus extincto, coronæ annexo.

XCV.

Aureliani verò exercitus,

A Forcao & Scombergio,

Quibus nihil tùm præstare fortuna majus potuit,

Quàm hostium discordiam,

Momorantii, Pnylaurentii, Elbævii,

Hinc ad Privasiam, Baukeriam, illinc ad Tolosam,

Et ad Albyum artus,

94.

*Deficit
Languedocia: ad-
sunt His-
pani ad
Narbo-
nam: per-
duelles
læsæ ma-
jestatis rei
declaratis;
Momo-
rantius
præcipuè.*

95.

*Aureliani
exercitus
casus, ca-
ptus Mo-
morantius
& securi
percutillus.*

Demum ad Audomari Castellum obrutus, caesus;
 Memorantius post magna praelia saucius, captus,
 Magnâ Aureliani, Reginae matris, Hispanorum aegritudine,
 Ex Chantalupi consilio vel raptu Combaletâ afferendus,
 Culpam,

Quæ ipsis exitiosa esse solet auctoribus,
 Nullo Aureliani conatu, nullo Magnatum rogatu, nullis amicorum
 desideriis,

Nec suis ipsius humillimis precibus supplicis,
 Supplicio sed expiavit suo.

Quo capite defecto
 Ceteri Nobilium,

Vt inconulto contracti imperu, paulatim dilapsi,
 Civitates in Septimania desertrices,
 Archiepiscopo Narbonensi medium agente Regem inter & ipsos,
 Reversa ad obsequium, recepta in gratiam.

Contumaces Episcopi beneficiis & dignitatibus de moti.
 Comiaus, Delandæus, Monfigotus,
 Curia Parisiensis,

Præses, Senator, rationum magister,
 Resecti corpore, & dehonestati,
 Provinciarum, munimentorum præfecti, suspecti, dejecti,
 Alphestonus, Chavaniacus,

Duo ex Belgio Hispanico percussores,
 Curâ Reginae matris, crudeli Chantalupi Theologiâ,
 In Cardinalis necem immissi,
 Suis à comitibus proditi.

Damnati Meti,
 Alter ad rotam, cruentam vitæ metam,
 Alter,

Qui Cardinalem necare conatus in litis veneno literis,
 Literam ad longam in furca faciendam.

1632.
 4. 8b1.

1632.

*Ipsè Regina mysta Chantalupus,
Sacer sceleris instinator.*

Absens

*Ab eadem Curia in jus vocatus, contumacia damnatus,
Virus membratim discerpendus.*

XCVI.

Aurelianus;

Horum omnium caput;

Ex Puylaurentiano in presens consilio;

Bellum pace, pacem obsequio redemit;

*Non qualem ipse per Chaudebonum, sed qualem Rex per Æg-
bonum voluit,*

Per Bullionium & Fosseum dedit.

Aureliano minus gratam,

Mox ruptam

Suo in Lotharingiam repetito secessu;

Prono dehinc in Flandriam transitu.

Subsidio utrobique,

Vt erat ipsi suis ab intimis inditum;

Periclitantis quasi in Gallia liberratis suæ, & autoritatis in Europâ;

Nimis apud Regem vilis,

Et invalide paciscendi salutem Momorantio;

Tanto partium Duci;

Vtrumque inde majoribus remediis integrum servandum;

XCVII.

Eadem Hispanus tempestate;

Qui nunquam non est in partibus;

Cum Bataris, tunc vocatis rebellibus;

Belli de feriis in presens agendis satagit;

Commodius inde iuvando;

Vna sui parte exercitus;

Aureliano & Lotharigo adversus Galliam;

96.

Aurelianus pacem
ingratam
subit &
rumpit
suo in Lo-
tharingiam se-
cessu.

1632.

M. Nov.

97.

1633.

Indutiæ
ab Hispano oblatae
Bataris,
Aureliani
causa.

Alteræ

*Altera Imperatori adversus Suecos in Germania.**Verum,**Provida Regis cura, Cardinalis consilio, Charnassæi eloquio,**Batavi ab indutiis aversi,**Magno ipsorum, Gallorum, Germanorum, bono;**XCVIII.**Iam quoq; Lotharingus,**Citra pactam quidem fidem,**Audax Corrumperere**Regias Effiatio in Germaniam missas copias,**Mox à suis ad Imperatoris in Alsatia aquilas transfugas,**A Suecis obruitas;**Tradere,**Alias, quasi exauctoratas, Comiti Solmensi contra Hagenoam,**Cogere**Alias, pro Ajace Italo inferendas Brisaco,**Permittere**Alias sua in provincia conscribendas,**Montecuculio, Bentivoglio, Nassovio,**Pro Suecorum in Alsatia hostibus.**Ducere deniq;**Suas è ipsis, palam dictas Imperatorias.**Manifestus Imperatoris amicus, Regis hostis & Calumniator,**Ejus quasi jussu.**Hactenus hostilia contra Suecos ausus,**Vnde paria Sueci contra Lotharingiam, Regis clientelarem,**Rex nisi intercessisset,**Misso ad eos, & ad Lotharingum legato Gurono,**Fluxa fidei Ducem, ter jam perfidum,**A malè captis ènixè avertendum.**Ille,**Quasi ex contempta,*

98.
Lotharingi
ausa
contra
Galliam.

Adspe-

Adspectum legati diu aversatus,

Post,

Colendi quasi regis studio,

Fictio prorsus animo,

Admisit, audiuit, sprevit;

Adversus Regem, legati Dominum,

Coactio exercitu, munito Nanceio.

XCIX.

Rex demum,

Ob non prestitam, in decennium dilatam fidem,

Ex justitie sententia,

Gnava Navvæi opera,

Iure, non ferro,

Ducem Ducatu Batriensi exiit, se eodem induit,

Recepto simul suam in fidem Cardinale Lotharingia;

Qui Regi rationes de asserenda Fratris fide exposuit.

At quas pro eo, qui toties imposuit?

Solum Nanceium in Regis fide depositum,

Donec ille boni officium Ducis præstet,

Vnica erat ratio, & sola fides;

Nam,

Major est securitas in re, quam in verbis,

Fluxi præsertim Hominis.

Hoc fidei depositum,

Munimentum totius Europæ unicum,

Vi an miraculo obsidij,

Tandem tergi versanter deditum,

Suis quidem legibus;

Suo reddendum tempore, iis expletis.

Ingreditur Rex, excipitur à civium multitudine,

Festivis, quam festinis lætitiæ signis,

A Lotharingæ Duce, Cardinale fratre, sorore Pfalsburgica,

99.
Lotharingus à Rege castigatur, exutus Barryo; dedito Nanceio.

1633.
6. 7br.

1633.
24. 7br.

Comitate, quàm gaudio, majori,
 Obsequio, quàm voluntario, necessario.
 Dehinc jam antea egressa Bruxellas media per hostium castra
 Margarita, sexum & statum mentita,
 Vno Davisæo comite,
 Adumbrata ab Aureliano resumta festivitate,
 Nova onerandi Belgij materia,
 Belgio jam obligati onus mariti,
 Venustissima extorrium appendix.

C.

Inter ista,
 Communes Gallie hostes,
 Austriaco Hispani,
 Frustrâ obnitente Constantia obsessore Hornio,
 Iunctis ad dictam Constantiam copiis
 Altringerij, & Feriani,
 Alsatiam & Lotharingiam irrumpunt,
 Rebus Lotharingi afflictis sospitandis.
 Verum ambo,
 Magno Regis, Lotharingia possessoris, commodo,
 Hinc à Vinaria Duce Bernharde,
 Obsessa Ratisbona,
 Isthinc ab Hornio, Palatino Birckenfeldio, Ottone Rbingravio,
 Trajecto ad Argentoraturn Rheno,
 Fortiter ex Alsatia statim,
 Retracti, repulsi, Brisaco intrusi,
 Inde Suevia imminentes,
 Agros Wirtenbergicos infestaturi, vastaturi,
 Suecorum fortitudine inhibiti,
 Forca Lotharingiam, Hannoviam, Borbonio Montisbelgardiam,
 Defensantibus;
 Lotharingo auxiliis desolato omnibus.

100.
 Auxilia
 Hispano-
 Austriaca
 pro Lo-
 tharingo
 contra
 Galliam:
 & in eam
 reditus
 Aureliani.
 1633.

Tum

Reginae Matri, & Regis Fratri Aureliano,
 Parum spei in Hispani hospitio, plurimum in reditu ad Regem,
 Sed vaframento Chantalupi, & similium tardato,
 Sua ipsorum commodis antehabentium compendia,
 Disspendia in Gallia reformidantium & suspendia.
 Tandem tamen Aurelianus,
 Aeris Flandrici & Hispanici fastus fastidio,
 Sponte prorsus sua,
 Suam refugus in Galliam,
 Pro no fratris in Regem obsequio,
 Prono Regis in fratrem amore,
 Effusi in lacrymas simul & in gaudia.

CI.

Eodem temporis tractu,
 Orator in Gallia Hispanicus,
 Res & preces extorrium tractaturus,
 Tracturus ad Regis Clementiam,
 Ad belli resurrecturi initium quasi traxit,

Petitâ

Reginae Matri priori dignitate
 Aureliano matrimonij firmitudine
 Lotharingo ademptorum restitutione,
 Hispano suorum recuperatione.

A Rege

Reginae revertenti oblatis honores,
 Negatum Fratri matrimonium,
 Lotharingiae restitutio suspensa
 Hispaniae sua reddenda, redditâ Navarrâ.
 En Regum ad bellum prousiones!

Alie Bruxellis meditata,

Inde allatae in Galliam, & ad Galliae redditum Aurelianum,

ver.
 Hispania
 tacita pro-
 fusio ad
 bellum.

102.
Causæ
Regnum
in bello
Imperiali.

*Areducibus,
Aureliani & Regina matris intimis,
Puylaurentio, Fargisio, Gudrao, Mompenserio,
Et Abbavillæ profecto simulac proditore,
Artè statim coercitis.
Ne iterum fratrem, frater regnum turbet.*

CII.

*Nullus in orbe Christiano existit motus bellicus,
Cujus in partibus non sit Gallus & Hispanus,
In discordante præcipuè Germanorum Imperio;
Sed ex diversa planè causa.*

Hispanus,

Iam ultra seculum concepta, & acrius indies rapta,

SPE

*Facile habendi, subactis Germaniæ Principibus, Imperium in Gallos,
Horum obice subverso,
Universam in Europam,
Faventibus plerorumq; diffidiis.*

Gallus,

A majoribus accepta, & felicius indies adhibita,

CYRA

*Amplissimas tuendi Germaniæ Principum clientelas,
Sospitandi se ipsum, sospitatis suis in Europa fœderatis;
Se sospite,*

*Universum orbem Christianum rectè valiturum,
Omnium potentia in æquilibrio subsistente.*

Sic Franciscus I. asseruit olim,

Carolum V. contra & ejus fratrem Ferdinandum I.

Afflictos Germaniæ Principes,

(Rupto contra eos septungenario Sueviæ federe)

Vlricum præsertim Wirtenbergiæ Ducem,

Ter ducatu exutum suo in Ferdinandum translato,

<i>Annis XIV. exulem,</i>	1519.
<i>Gallicis pecuniarum copiarumq; reducem suppetiis.</i>	20.
<i>Quarum beneficio, pactiq; cum Carolo iniii,</i>	22.
<i>Wirtenbergiæ successores,</i>	1530.
<i>Ab an: c1o 1o XLVII. ad An. c1o 1o XXXIV.,</i>	31.
<i>Pacatâ usi fretiq; possessione.</i>	1546.
<i>Francisci filius Henricus II.</i>	
<i>Germaniæ Principes ad Albim caesos,</i>	
<i>Saxonem & Hassum captos.</i>	
<i>Ludovicus XIII.</i>	
<i>Ejusdem libertatem & eosdem,</i>	
<i>Pactis post Vlmensibus, parta ad Pragmâ victoria,</i>	1550.
<i>Ab Austriacis obrutos;</i>	
<i>Austriacis,</i>	
<i>Concitore Picardero legato,</i>	
<i>Objectos.</i>	1621.
<i>Regem Dania, inferioris Germaniæ Magnates,</i>	
<i>Civitates, primò ambiguas, post indubias, Anseaticas,</i>	
<i>Copiis, pecunia, aliisq; juvit auxiliis;</i>	
<i>Majori tamen Rhatia, quàm Germaniæ bono;</i>	1626.
<i>Post,</i>	
<i>Adversa Dani & Saxonum pugna,</i>	
<i>Marchevillanum,</i>	
<i>Bono ejusdem Germaniæ labantis,</i>	
<i>Ad Bavarum & Treverum misit,</i>	
<i>Curandis in Imperio indutiis,</i>	
<i>Sistendis Austriacorum victoriis,</i>	
<i>Electorum pro Rege Rom. suffragiis;</i>	
<i>Spe illius dignitatis Bavarum, Trevero aureis catenis injiciendis,</i>	
<i>Ex usu rerum ac temporis.</i>	
<i>Tandem & Leonium,</i>	1627.
<i>Summa sumtuum & Nobilium pompa,</i>	

*Ad Imperialia Ratisbonæ comitia,
 Penetrandis Imperatoris ac Principum animis,
 Opem inprimis regiam implorantium,
 Quivè,
 Vel occulto metu, vel amore Caesaris,
 Vel odio presentium, rerumvè novarum cupidinè,
 Bellum & auxilia decernant,
 Adversus Gustavum Adolphum, Sueciæ regem,
 Modica, ita vocatum, potentia principem,
 Spreto Imperij fastigio,
 Cum exercitu trajectum,
 In Rugia insulam, inde Stralsundam, dehinc in Pomeraniam,
 Pulsis ubiq; Casareanis,
 Stettini receptum,
 Germaniâ exturbandum, Baltico mari versandum,
 Murem aquaticum.*

CIII.

Rex Sueciæ,

*A suis cognatis, adstrictis Germaniæ Principibus,
 Palatino, Brandenburgico, Pomerano, Megapolitano,
 Rebusq; aliis publicis,
 Auxilio simul ac accitus injuria,
 Suis literis,
 Quæ ad Transylvaniæ principem ferebantur,
 Ab Imp. interceptis, relictis, sequius relatis, in versis,
 Suis subditis,
 Qui in conterminis mari Baltico civitatibus mercabantur,
 Captis, mercimonio nudatis, commercio prohibitis;
 Suis pactis,
 Quæ cum Polonorum Rege initurus erat,
 Impeditis.
 Suis copiis,*

Quas

103.
 1631.
 Causæ
 belli Sue-
 co-Gal-
 lici.

*Quas in Polonica Borussia sub pellibus habebat,
Hostiliter laceffitis,
Ab auxilario Caesaris milite, affini Polono quasi debito.
Suis legatis*

*Qui ad Pacis erant negotia missi,
Inauditis, rejectis, Germaniâ excedere jussis;
Has contra offensas, vimq; Romanam,
Quam ipsi Imperator in Comitibus minitatus,
Ille Heros,*

*Quasi solus viribus impar, auxilio vocavit
Galliæ Regem,*

Communem calamitatorum Principum adiutorem.

*Sociavit Gallum amor rei Germanicæ
Petiti æquitas, facti gloria:*

*Sed sacris Romanis utring; præcautis,
Sartis, teclis, intemeratis, u big; servandis.*

*Intertrimento eorum fortuito,
Ad armorum culpam quàm ad suam trahendo.
Cetera,*

Sueco pecuniis, copiis promissis, missis.

CIV.

Hispaniæ Rex,

*Cui solitum, ut ceteris mortalium pronum,
Sacra prætexere suis desideris,*

*Pactum hoc Sueco- Gallicum
Obtrectavit.*

*Hæreticum, cum Hæretico, pro Hæreticis, consertum:
Pervertendis populorum animis, conscientiæ inligandis;
Dehonestandæ Gallorum gloriæ, potentiæ coarctandæ.
Infami contra idem post protruso Armacam partu;
Subditis quoq;*

Communi Austriacorum consilio,

Bavaro,

2637

104.
Hispanica
obrectatio
illius
pacti.

Bavaro, Colonienſi, Herbiſpolenſi,

Qui,

Obtentu malorum ſibi ſuis ſacris à Sueco illatorum,
 Veletiam ſpe aperiendi ſuis ſuffragiis Imperij,
 Vel deniq; vinculo defendendi Eccleſiam,
 Gallicam ſollicitarent fidem,
 Partibus à Suecicis diſtrahendam.

Fruſtrâ.

Nolente Gallo ſacrum ex profano facere bellum;
 Nec Sueco Eccleſiam, ſed Imperatorem laceſcente;
 Nec iſſis Imperatoris ac Iberi partes deſerentibus.
 Vnicum verò malorum peculiarium effugium,
 Media reſtabat via inter partes mediis,
 Sed implorantibus.

Rogatus itaq; Suecia Rex à Rege,
 Oratore Marchione Braſeo,
 Liceret iſſis neutrarum eſſe partium.

Addit à ratione,
 Imperatorem,
 His validis artibus corpori abruptis,
 Facilius iri debellatum.

Se verò,
 Sacris horum intemeratis, bonis illaſis,
 Volentiores habiturum reliquos.

Ad hæc Suecus,
 Cui gnara, Gallo incomperta, acta Ingolſtadiana;
 Ab his temporariis
 Tempora reſcindiſis peti viribus.

Præſulum vota illorum,
 Quibus nimium eſt charus Iberus,
 Nunquam obſutura Auſtriacis, nec profutura Suecicis,
 Quæcunq; belli ſorte;

Calamitosam eos hætenus propria ex contumacia passos ;

*A se ad meliorem invitatos,
Partium desertione, tributog, tolerabili,
Cetera suis uti frui rebus & Imperio jussos.
Non obsecutos.*

*Instanti verò Rex regio legato,
In honorem federati Gallia Regis,
XV. Dr. annuit indutias,
Tentandi pacturorum fidem.
Scripta sunt à Sueco pacta,
Æqua, Patriæ, Ecclesie, Clericis, utilia,
A Bavaro, & reliquis proscripita,
Tanquam ipsorum contraria studiis in Austriacos,
Multum obnitente Charnassæo Regis ad eos legato.*

Verum

*Charior ipsis Imperatoris, quàm Ecclesia salus ;
Et una vox, unum votum,
Ruant sacra ac profana, stet, valeat Imperator.
Solut, Trevir,*

*Sueco jam ad portas, Hispano ad Confluentes,
Necessitate, quàm integrâ voluntate,
Præsenti veluti deprensus naufragio,
In tabula neutrius partis, in fide Gallia Regis,
Quasi servari voluit,
Hermensteinio in Regis custodiam deposito ;
Seposito Treviris ipso
A suâ Clericæ potestatis consortione,
Recepto contra Comite Isenburgico,
Præsidiog, ibidem ac Confluentibus imposito:
Mox inde, & ubicunq, erant nidulati Hispani,*

Virtute

Hornij, Estrai, Sanchaumontij, Susani,

T

Ejectis

105.
Imperato-
ris de Sue-
co & Gal-
lo querela.

Ejectis,
Restituto in sua Tre viro.
CV.

Imperator Ferdinandus II.
Sucessu rerum apud Tre veros Gallo-Suecicarum trepidus,
Cardinalem Pasmannum ire Romam,
Pontificemq; obtundere jussit,
Longa calamitatum inexplicabilium & inexpliabilium serie,
Germaniæ Ecclesiam inundante, pessumdante,
Demonstrare coram,
Vt est,
Suecum alterum Attilam, tandem Romæ incubiturum,
Cruciata nisi acies quàm maturrimè obsistat.
Increpare,
Nunc ut cum maximè,
Gallum Gothicum socium, Ecclesia perniciabilem,
Dissociandum, atterendum.
Succenturiatos quoq; subdidit,
Savellium & Borgiam,
Hispaniæ clientes,
Qui,
In publico Cardinalium confesso,
Ipsius patientiam & segnitiam Pontificis juxta insultarent,
Veluti deserentis
Muniæ publicæ, Ecclesiam, Austriacos.
Pontifex,
Cui res Germano-Gallo-Suecicæ non ignaræ,
Ignaros eorundem Cardinales reddidit gnarures,
Bellum Germanicum profanum, non sacrum dictitans,
Ejusdem, malorumq; autorem Imperatorem,
Vsurpatis aliorum Principum juribus;
Contra,

Viribus

Viribus suis in Suecos vertendis in Italiam versis,
 In Mantuae perniciem, S. sedis terrorem;
 Unde sua Italia bona, fortunas, in Caesaris tributum,
 S. Sedes aurum omne pro sua tutela egeffit;
 In praesens tamen visum est,
 Hispanorum calumnias venia,
 Imperatorem certa in bellum pecunia,
 Cladem turbata in Germania Ecclesiae,
 Indictis Roma supplicationibus,
 Expiare.

Legatis Austriaco Hispanis parum ista habentibus,
 Longè plura sperantibus,
 Praecipuè
 Fulmina, diras, censuras in Gallum,
 Regnum manibus exponendum praeatoris.

CVI.

Rex Gallie,

Nec Hispani contumelias, nec falsis Imperatoris criminationibus,
 Nec praemature Gustavi Adolphi exitu,
 Nec partium inde nutantium labefactata fide,
 A studio libertatis Germanicae aversus,
 Conversus ad Sueciae heredem Christinam Reginam,
 Oxenstirnum, ceteros Lipsiani federis Principes,
 Illud ipsum,
 Misso suo ad conventum Heilbronna legato Fequerio,
 Coram singulis pariter ac universis,
 Redintegravit.

Animis omnium adversus praesentia firmatis,
 Auxiliis in praeteritum memoratis, in futurum promissis,
 Obtestatus,
 Summam Reipublicae verti,
 In concordia omnium studio, arto, immoto;

*Suum cuiusq; commodum,
In communi omnium pace, unico mali remedio,
Pacem in commune, aut nullam, aut minus utilem ac honestam,
Nisi libertate Germania, suisq; cuiq; Principi restituitis;
Libertatem non sperandam,
Viribus nisi artissimè junctis,
Nullo Austriaco-Hispanorum impetu perrumpendis.*

CVII.

*Pactum denuò fedus regnum inter utrumq;
De tuendâ communi sociorum causâ,
Marisq; Baltici & Oceani securitate,
De pace Imperio reddendâ,
Redditis cuiq; suis.*

*Dandis à Rege singulis in annos,
Millies mille ₧,*

*Gerundo sustentandog; in Germania bello,
Cogendis à Regina ac federatis passim per provincias,
XXX. peditum, VI. equitum c10 perpetuis.*

*Concedendo libero Religionis Catholicae exercitio,
Locis in occupatis,
Concessa simul Bavaro, aliisq; ejus seclâ libertate
Concedendi vel in pacta, vel in partes neutras,
Si qui velint.*

*Omnibus ex omnium federatorum sententia agendis,
Federe, non nisi pace in Germania sancita, solvendo,
Non ritè secuta pacis executione,
Repetendo.*

*Federatis regnis accedebant Protestantium Principum opera,
Ejusdem belli appendices,
Eousq; pollicitæ,
Donec
Germania in libertatem,*

Leges

107.
1633.
Causa
belli con-
tinuati
novum
fedus.

1633.

*Leges Imperij veterem in vigorem,
Principes ac Status statum in priorem,
Sint restituti;*

*Succiæ regno belli impendia,
Omnibus pax secunda,
Reddita.*

*Omnia hæc frustra præparassent,
Nisi, qui illa regeret, fuisset.*

Ex in consensu summo summa rerum permissa

Oxenstirnio

*Ministeriis virorum fortissimorum ac prudentissimorum
Circundato.*

CVIII.

Verùm,

Optimè constituta, pessimè cadebant ;

Vel,

Quia Mars est communis ;

Vel,

*Quia consultando consumebantur tempora agendi,
Inutili Francofurti contatione ;*

Vel,

(Ad ipsum referri verius sit)

Quia Vinariensis audentior, quàm prudentior,

Omne aspernatus consilium,

Nimum ausus, minimum providit,

Præcipiti impetu,

Rem perdidit omnem,

Malâ ad Nordlingam pugna :

Post quam,

Omnia prona victori, eadem ad versa victo.

Prima sub ictum data Wirtembergia,

Cui etiamnum indolet,

108,
1634.
Causæ
malorum
in Germ.

Ejus maximè creditores innumeri, queruli;
 Tota à Rege Rom. infessa; IV. penè AN. possessa, pressa.
 Duce apud Treboccos extorri, precario post vix in semissem reduce.
 Plurima cis & ultra Rhenum recepta urbes,
 Ipsiq; Treveri,
 Archiepiscopo Electore, Gallia cliente,
 Cujus vix vita, non libertas, auro redemptata,
 Capto Gandarum abducto,
 Prospero Ducum successu
 Gallasii, Hatisfeldii, Lambol, Meternechii, Embdani Comitiss,
 Improspere
 Turanii, Fequerii, Vinariensis.
 Quorum iste cum male pugna reliquiis ad Rhenum,
 Ad Albim Bannerius,
 Labantes res sustentare conati,
 Sed nec limes Gallie tutus,
 Gallasio per Alsatiã in Burgundiam rapinis grassante,
 At magna LXXX. suorum c. Id. ruinã,
 Quorum reliquie in Sueviam agrè regressæ
 Famelicæ, macilentæ, exanima.
 Irrumpentibus in ipsam quoq; Galliam X. Polonor. c. Id.
 Caesaris auxiliariorum;
 Sed Forcai fortitudine,
 Nullis inde non erumpentibus, vili quanquam tumulto tectis.
 Multum querente Polono de Casare, Casare de Gallasio,
 Gallo de Rege Rom. quasi contra ll. Imperii electo.
 Cumula verat mala
 Pax Pragensis Panegyris malorum,
 Bello peior pessimo,
 Tota in Victoris libidine,
 Quã federati Germania Principes distracti,
 Retracti ad Caesaris fidem.

1635.

1636.

CIX.

Hic Gallia Rex,

*Qui quidem post cladem Nordlingensem,
Qua Sueco-Germani de sua dubitabant Germania,
Victis adsuerat, parum profuerat,
Ipso etiam suppetiarum pretio, munimento Eudaneo,
Imperita belli perditio Arnoldi Galli incuria,
In cura Smidbergi antea securiori.*

Nunc,

Cesare Rubiconem, ut ajunt, transgresso, rem factam habente,

Lignitem infensante

Lotharingo in vicinia turbante,

Necessitudine quasi coactus ad bellum,

Aut ferendum, aut inferendum,

Minimè pro se securior, nunquam pro nobis sollicitior,

Statuit

Majori vi adesse,

Suecos animare, armare Vinariensem,

Colligere disiectos,

Federatos in spem, Germaniam in libertatem,

Omnem in pristinum pacis statum,

Erigere, asserere, reducere.

Statim indicta, exacta, soluta, tributa,

Habiti dilectus,

Supplendis Vinariae Ducis copiis,

Qui tot contra hostes,

Austriacos, Bavaros, Lotharingos,

Diversis ad Lauffenburgum, Rheinsfeldiam, Neoburgum praeliis,

Tot prospere & supra fidem profligatis,

Tot captis Ducibus, summis, imis; tribunis, legatis, vexillis, urbibus,

Cesis tot militibus,

Ipse ubique Imperator, dux, miles,

Hostibus

Hostibus insignis, conspicuus suis,
Pugnae famam prioris posteriori istâ longè supergressus,

Mox,

Citra Austriacorum spem, non sine Helvetiorum ope, operâ Erlachi,
Brisaco naturâ & arte munito,

Quidam veluti Gigas Olympo,

Circumcisis forâs ferrò, intùs fame confectis hostibus,

Accepto,

(Reinacheri deditione, deditionis extrema passî,

Ne famam everteret, cum famem averteret,)

OMNEM RESTITVIT REM,

Gallo potissimum,

Vltimam SIBI gloriam,

Non diu post vita concedenti,

Proximo in victoriæ loco, veluti honore belli lecto.

Gallo postea,

Qui, aurâ suspensâ hederâ, Vinariensium sibi vinum fidemq.,

Fecerat vendibilem,

(Carolo Ludovico Palatino,

Eorundem sibi favorem novis factis nominibus emercaturo,

Expuncto, Sylvis Vincennarum impacto,)

Eodem victoriæ loco, imposito Brisgarvia jugo,

In jugum uso,

Brisgarvia, Suntgarvia, Alsatia, totius Rheni tractus,

Omniumq. cis & ultra Urbium,

(Solo non summissò Francodalio, semper Hispanico,

Gallorum armis, & meæ tum libertati corporis adverso)

Prima Gebriani, contra Lamboium, Anguini deinde & Turanij

contra Bavaram,

Gemina Ducum fortitudine,

Vna Gallo-Vinariensium copiarum opera;

Gallo-Suecis

1639.

1644.

Longe-

Longevillano, Bannerio, Torstenfonio,
 Vrangelio, Königsmarkio, Wittenbergio,
 Per Holsatiam, Misniam, Silesiam Bohemiam
 Mox iterum junctis Gallo-Sueco Hasso-Vinariensibus,
 Per Wetteraviam, Franconiam, Sueviam, Bavariam,
 Victoribus,
 Tandem,
 Bavaro tergiversante, Hispano obturbante,
 Armatis Pacis hodiernæ Parariis,
 Ex fide pacti, sine belli, voto populi.

1640.

1645.

46.

47.

CX.

Reverentia Pacis Veruiniana,
 Quæ,
 Ex quo inter Reges est inita,
 Varia hæctenus & honora specie
 Legationum, tractatum, federum, connubiorum,

1648.

110.

1635.

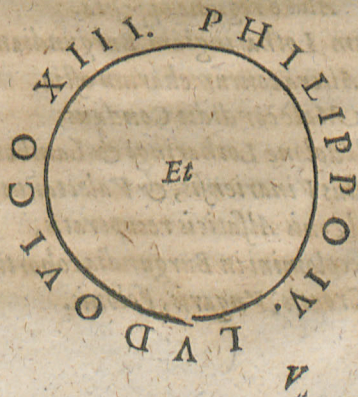
M. Mai.
 Causæ
 belli Hi-
 spano in-
 dicti.

Quasi culta,
 Occulta quanquam genti insita utriq; emulatione,
 Offensis operis, apertis pro sociis bellis,
 Demùm

Anno cIdo lxx XXXV. M. Ma.

A

Regni Regibus utriusq;

Rupla,

Rupta,
 Bello per Fecialem ad Flandria fines indicto,
 Interdicto Oratorum, mercatorum commercio.
 Cujus causa erant gravissima injurie,
 Per latera
 Rhatia, Alsatia, Lotharingia,
 Artesia, Hannonia, Provincia Narbonensis,
 Hactenus Gallis
 Ferociter illata, segniter lata, nunc armis ultiscenda,
 Coercenda simul spes Hispani,
 Gallia, & universa Europa inhabitantis Imperio,
 Nec non
 Asserendi clientes, & horum precipuus Trevir.
 Castigandi etiam post beneficia contumaces:
 Repetenda deniq, iniquè erepta & retenta.
 Valida quoq, ad hoc bellum erant preces Bataavorum.
 Alpes Rhaticas,
 Prima injuriarum claustra,
 Per qua Hispani Gallos, Suecos, Germanos lacefferant usq,
 Clausit Rohanius Helvetiorum manu,
 Exacto Fernamuntio,
 Munimentis ad Steigam, & in valle Eugaddinâ excitatis,
 Subrutâ Fuent ei munimenti turri,
 Aliâ è regione oppositâ.
 Alsatiam, Lotharingiam, Burgundiam,
 Altera contumeliarum ostia,
 Malè condidit Condaus,
 Ab obsidio Dolæ dolone Lotharingi & Lamboi excussus,
 Meliùs Vinariensis, & Valettanus,
 Tabernis Alsaticis recuperatis,
 Stratis Piccolamini in Burgundia cohortibus,
 Croatis, Vngaris, Polonis.

Gallis contra in Champania prostratis

A

Coloredo, Isolano, Isenburgico, Lotharingo.

Artesiam & Flandriam,

Tertios laceffentium agros,

Chenius, Castilliona, Spinus,

Infensant,

Ipsam verò Galliam Galli,

Santones, Augulemii, Lemovices,

Ex tributorum continuatione rebellionis caussa.

Provinciam Viennensem II.

Quartum hostium accessum,

Sustinuit hilariter Halerinus;

Qui suis cum provincialibus,

Hispanis vallo Leucatum obsidentibus,

Vallum obsedit, & insedit.

Vtrumq; quoq; mare opertum navibus,

Mobilibus mortis, hic nobilibus victoriae, domiciliis,

Ex quibus Hircurtius Heros,

Cujus virtuti & fortuna nihil erat invium,

Insulas Honorati, Margaritæ, inaccessas,

Vi Incessit & accessit;

Secus & sequius in Cantabria Condeus Fuentarabiam,

Dives & parcus opum

Militabat malè, qui Parcum habebat commilitonem,

Stuporem ducem, optimum imprudentiæ comitem.

Quas ipse in terrestri perdidit opes,

Victor Gallus reperit in navali ad Genuam pralio:

Rhatia, Vercella, Pomara abière ad Hispanos,

Vbi Rohanius, Crequiùs, abière ad plures.

Surgit interea Hesdinum, & caput inter lilia condit,

Cum cadit ad Thionis villam Fequerius saucius,

V 2

Dux,

3.

4.
1637.

1638.

1639.

Dux, quàm Imperator, melior :

Qui capere voluit oppidulum, hunc capit oppidulum,
 Efflat intus animam, difflat foras Piccolaminus ejus copiam,
 Salsa salsorem reddidit in agro Russiliano Condeum,
 Biscaja Burdigalensem admirabiliorem.
 Atrebatum captum mures felum victores.

CXI.

Accclerarat,

(Quamquam non annis vivunt Principes, sed factis :)

Natura culpa Mantuano & Sabauda mortem,

Mors ista Regibus novam belli causam,

Defendenda pupillorum provincia,

Ambobus eandem specie, jure & facto diversam.

Hispanus neutrius, utriusq; Gallus honoratus supremis tabulis :

Iste Sabaudi pupilli provinciam defendit,

Ille capit caput, & quadam provincia membra,

Aut proditioe rebus studentium novis.

Aut operâ præteritorum fratrum, judicio fratris ultimo,

Thomæ Principis, & Maurity Cardinalis Sabaudia,

Comitis vè Leganesii succenturiati.

Princeps Hispani, Cardinalis Pontificis cliens,

Hostilia ausi,

Ille Pedemontium exercitu, iste vitam regnatricis veneno tentare,

Ambobus eandem valide premere,

Vt ipsis partem tutela,

Illa Gallum fratrem,

Vt sibi clientelarem opem,

Gallus ipsam,

Vt sibi liberos & quadam munimenta concedat :

Quis sine in valida adversus hostes clientela.

Multum hinc sudatum est,

Cardinali Valettano, Chaviniò, Emerio.

IV.
 Causæ
 novi belli
 in Sabau-
 dia inter
 eosdem
 Reges.

Te giversatur illa ac periclitatur periclitante inclusa Turino.

Tandem Comes Harcourtius,

Ad quem constituendum Imperatorem militarem,

Virtus & fortuna contendisse videntur,

Adfuit liberator Casale, liberator Turini,

Hispanis cis pulsus,

Turanii, Plessis Pralinii, Mothani, Fortitudine.

CXII.

Hispanus semper ambidexter,

Nunc viribus, nunc artibus fatigat Galliam;

Semper industrius,

Nova bello semina ministrare,

Nunc Suesfanum & Bullionium,

Illum Condæi amulum, & procul negotiis habitum,

Hunc presentium pertasum, meliorum avidum;

Hæ Aurelianum,

Aurelianus copias contra Parisios Hispano-Austriacas;

Sed hæc ipsa in herba disjecta,

Suesfanus ferocior, quàm felicior Princeps,

Primo statim in pralio, ubi occidit, occidit,

Virtute Castillionæi Galli vincentis Gallum,

Hactenus victoris, cetera victi.

Superante desertoris perfidia Lotharingi,

Fiduciam Galli, & strenuam Degenfeldiaciem

Aurelianus, prodito Nobilium numero, secessit in Sabaudiam.

Bullionius ad Regis gratiam,

Cui & Nobilibus placuit ignoscere,

CXIII.

Nova belli accessio, Lusitanorum, Cataloniorum, & Monaconij secessio,

A fluctibus Hispaniæ ad portum Gallia.

Causa secessionis

Monacomianæ, fuit ereptum Principi illud in Principatu

beatissimum,

Quod

112.
1641.
Semina
belli in
Gallia Hi-
spanica.

1641.

113.
Defectio-
nes belli
causæ.

Quod nihil cogitur;

Cataloniana, onerum & Teloniarum injuria;
Lusitaniana, regnata Hispanicè Lusitania
Nunc suo regenda Rege, Bragantia modo Duce,
Aliero illo ope Gallicâ inhibito:

Quia geminum folium unum non capit solum.

Fuit hoc Gallia gloriosum, Hispania periculosum,
Antè & retro & illinc redundare Gallicis clientelis telis.
Missis Lusitania XX. irremib. CC. Equitib. VI. peditum c15:
Catalonia IX. pedit. III. Equit. c15 Monaconis munimento 15
praesidiariis.

Gravius longè,

Perpinianum, ipsam Hispania clavem,
Tradere

Regi praesenti, & Hercule majori,
Herculis columnam,

Cui inscriptum, plus ultra,
Expeditâ Scombergij, Meilleræi, Mothani manu,
Et

Ægro altero Cardinalis brachio;

Alterò totam commoventis Hispaniam omnia morventem,
Sylvam navium, solitudinem Hominum:
Vt, quid posset, & quod parum posset, ostenderet.

Evanuit Classis Hispani,

Quia ventus & aer erat:

Enituit illa Bresci ad Barcelonam,

Quia virtus & robur erat.

Afflavit tamen Gallicam illa Hispanica aulaam,
Aula Spiritu languescente;

Praecipua aula ornamenta ac delicias,

Aurelianum, Santmarcum, Bullionium, Thuanum,
Milite, auro, Hispanico conductos, & seductos.

Veris

ROYAL EXHIBITION
LONDON 1862

LOUIS XIV. PAR LA GRACE
De Dieu Roij de France, et de Na
uarre. etc.

pag.
159

*Vertit in aule turbamenta, maligna contra Galliam consilia,
 Regiorum gestorum insectationes, Cardinalis invidiam;
 Sed simul ferè convertit.*

Quippè,

*Sagacior, languidior quanquam, & jam procul aulâ,
 Cardinalis protraxit abditos,*

Aurelianum implorati ad gratiam Regis,

Ad supplicium capitis

Caput conjurationis Santmarcum,

Et infausæ amicitie reum Thuanum,

Quàm Regi, quàm sibi, amico amiciorem:

In carcerem deniq;

Bullionium, crimen Sedanò luentem, ne crimen lueret.

Fati verò lex ineluctabilis,

Tandem

Vltimam ad quietem

Inquietes,

Reginam Matrem, ac Cardinalem Richelium;

Illam extorrem, hunc extortum:

Cetera,

Fluxa & fluctuantis aula miraculum constantissimum,

Gallia ornamentum, Hispania tormentum,

Crucem vulgo publicam.

Nec diu post,

Ministri secutus fatum Dominus, ministerij Mazarinus,

Ille,

Quasi sine eo qui regere non potuit, vivere noluit,

REX LVDOVICVS IVSTVS;

Isse,

Quasi solus ex ejus arte regere nossset,

Ferè alter, & quem ipse formasset,

Tanto oneri parem, adversis firmum,

Iulium Mazarinum.

CXIV.

*Mortes tantorum caussa majoris belli vise,
Bavaro quasi prae vise,
Gallia,*

*Aliam mox rerum formam inditura
Futura exitiabiles,*

*Laceranda ab exteris, qua exteros laceravit.
Nec plane vanus Bavarus, nec plane verus aruspex.
Bellum externum,*

*Quod defecto uno Galliae capite, Galliae prae dixerat,
Non Gallia, sed Bavaria, illa tamen internum,
Experta est,*

*Penè quoq. diversum rerum ordinem.
Principibus aliis revocatis, aliis ablegatis,
Condao, Longevillano, Elævio, Beaufortio, Bullionio, Haudincurtio,
Neglectim habitis, captis, exspoliatis, commotis.
Populo,*

*Belli prolatione, tributis, oneribus, efferato, seditioso.
Curiâ Lutetiae,*

*Injuriis Mazarini laceratâ, decretis lacerante eundem;
Arma ipsi, ipso illi intentante:*

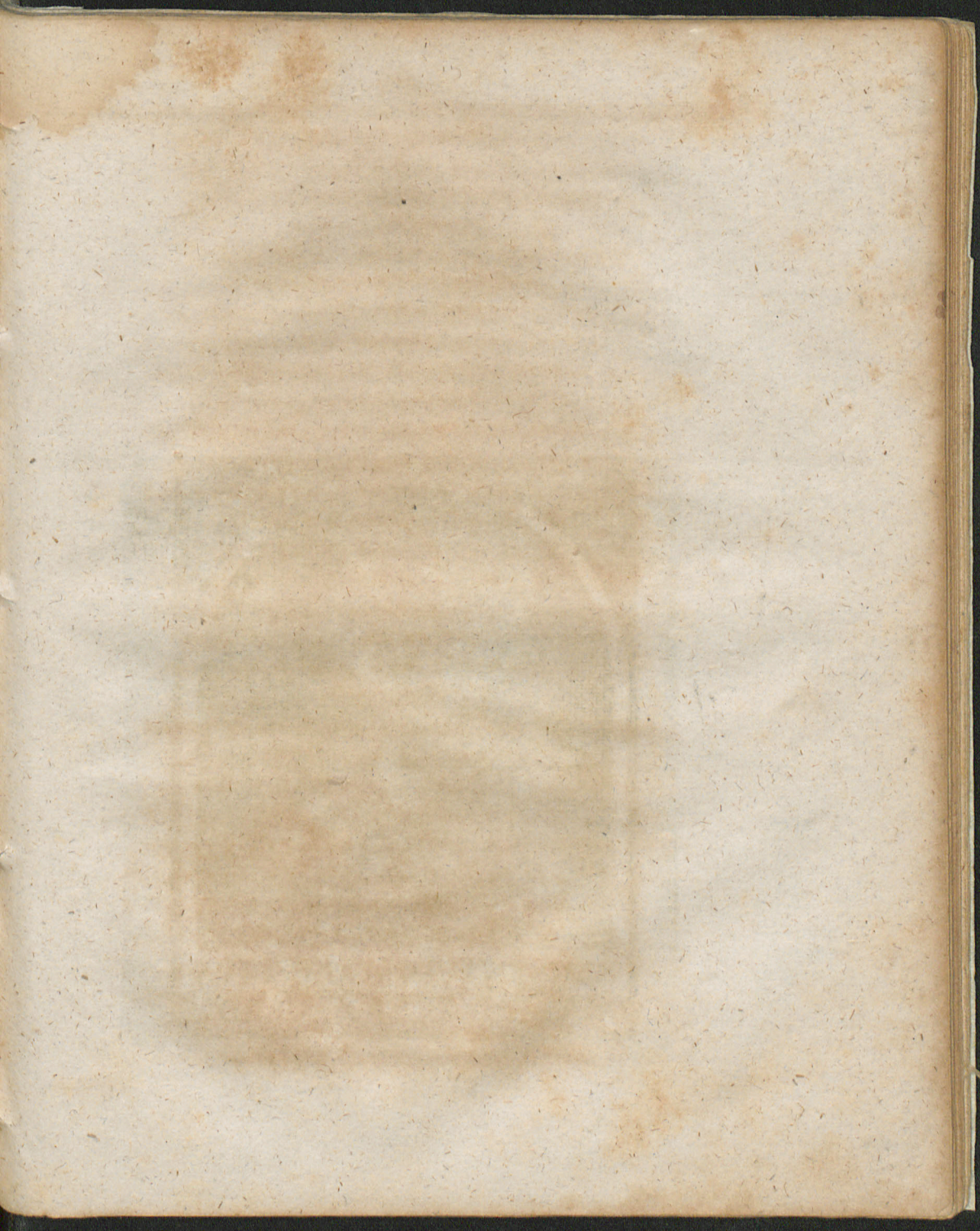
*Plebe in urbe, in se ipsam contumeliosâ, licentiùs agente;
Probrosa adversus Reginam & Cardinalem carmina factitante,
In Compitiis, triviis, conviviis vulgante:
Summo regis indecoro, regni detrimento, exterorum deridiculo.*

*Quamquam Mazarinus Richelianus,
Quem adversa magnum probarant,
Per illa ad usum secundorum, propria per experimenta ad cla-
vum Reipublica venit,*

*Federatos in fide, Gallos ipsos sibi hostes in obsequio,
Novercantem sibi fortunam sua in potestate,*

Exteros

114.
1642.
Bavarica
Prædictio
belli Gal-
lici.

pag.
161

EMINENTISSIMVS IVLIVS
MASARINIS S.R.E. CARD. etc

Exteros in metu retinuit :

*Experta in Sabaudia, Pedemontio, Montisferrato, virtuti,
Regina Regnatricis voto,
Spei tandem omnium,
Felicissimè hætenus respondit ;*

*Tàm asperis quàm prosperis ministerij initiis ac progressibus,
In Flandriâ, Lotharingiâ, Sabaudiâ, Italiâ, Cataloniâ,
Internis Gallie motibus, externis Germania cladibus,
Duthlinganâ, Marienthalianâ,
Longinquo Suecorum in Holsatiam secessu,*

Contra

*Victoriâ Rocroyanâ, expugnatione Thio-villanâ, expeditione Fridburgicâ, 1644.
Deditione Philippburgicâ, & reliquarum ad Rhenum civitatum,*

Ductu & auspicio

Anguini, Turany, Gramontij :

Præcipuè.

Principe Sabaudie, Duce Modena in partes tractis : 1645.

Binaq, illa Gallo-Suecorum consociatione ; 46.

Vnaulma inita, mox diremta, malo dirimentium, 47.

Qui penè jugulati, quia non jugati.

Alterâ in Hassia repetita magno sociorum commodo.

Qua, Austriaco-Bavari:

Antea obruituri alios ipsi obruti & attriti sunt.

Ipsè coactus Bavarus sua sede excedere, cedere Gallo-Suecis. 1648.

Quo solo ictu icta pax Imperij, non Regum.

CXV.

*Si non compositi licet causas querere belli,
Pacis ait ministerium, mysterium esse Regum ;*

Quod exquirere illicitum, & anceps.

Negant Reges ; allegant translationis invicem statum.

Hispanus totus hic est speciosus ;

Flandris pacem sperantibus promisit largam,

*IIr.
Causæ
belli inter
Reges non
compo-
siti.*

Vel pura oblatam Gallo charta:

A Gallo non scriptam,

Scriptu utilem, gloriosam, priorum primam.

Flandria pertusa belli alumna,

Vicinam incescit Galliam, quasi belli facem,

Dum simulat pacem,

Gravi ista exprobratione,

Gallia da pacem, vel dare velle, nega.

Satius est spem præcidi, quàm trahi,

Semel cadere, quàm semper pendere.

Ipsam Gallie caput Parisium, & ejus potior pars, Curia,

Ejus culpam confert in Mazarinum,

Professum,

Manu se sua pacem complexum, non amplexum;

Testibus idoneis,

Longevillano, Avauxio.

Ergo omnis furis surrexit Gallia justis,

Iulium ad exitium præsentem morte reposcunt,

Ille voluntario exitium & Condæ invidiam exilio,

Exilium forti mox consilio mutavit;

Solum contra suum exilio & auxilio Hispanico Condæus,

Mazarini amicus & inimicus,

Ejusdem fortuna fautor & osor,

Regie obturbator, suæ subversor,

Cujus ambitiosa virtus plus Gallie nocuit, quàm profuit.

Hi quidem rem suam, aut communem, non uni versam,

Pacem vocabant.

Rex verò uterq;

Studio dispari, coactiori Hispanus, liberiori Gallus,

Causis quisq; diversis, & aliam voto, aliam jactatione cupiebant.

Voto,

Gallia clientibus Hispanus desertis, Gallus iisdem assertis;

Hispa

*Hispanus ablati ubiq; redditis, Gallus retentis,
Tanquam restituenda Navarræ pignoribus:*

Iactatione,

*Cessis Hispanus Catalonia XXX. annor. indutiis,
Gallo locis omnibus extra Italiam occupatis,
Sed restituenti Casalem, & Mantuani juris cetera.
Gallus neg, his, neg, aliis restituitis, aliis quoq; petitis,
Fortuna tum ebrius, parum pronus ad pacem,*

Nisi univ' salem;

*Paci quoq; Hispano-Batavica adversus,
Tam promissis, quam opera opipara Serventi,
Sed serò venientis, ventosque ferentis.
Lusitanus, paratus Hispani æmulus, bellig; fomes,
Vring; sepositus,*

*Ille clam à Gallo, ab Hispano palam Lotharingus,
(Qui à Gallo rejectus, tanquam Lutetianis inligatus pactis,)
Sustenti,*

*Pacis inter Reges non coalita obices quasi.
Gallus tandem,*

*Pace Hispano-Batavica rata,
Pacis conditiones non abnuere visus,
Misso ad Pignerandam, qui exquireret,
Num auctas, num imminutas velit.*

Hæc Hispanus,

*Pace jam cum Batavis facta, prona debellando, quam pacando,
Gallo jam dissociato,
A pacis consiliis planè aversus:*

Aversior,

*Audit in Gallia motu, & Pignerandæ oraculo,
Rebus Gallix mutatis, mutandum pacis negotium,
Principum præterea custodia, nova belli spe, nulla pacis,
Iis nisi liberatis, vi sua liberandis,*

Conditione Gallo prorſus indigna.

1651.

Averſiſſimus,

Pacto cum Domina Longa villana & Turanio federe,

De trahendo bello,

Coacta donec Gallia cuncta reddat ablata.

1652.

Et talis etiamnum eſt,

Condao recepto, Duinkircha, Gravelinga, recuperatis,

Valencianis liberatis.

1656.

Sic adeò præſentia quiſque, quàm pacem ſpeculatus.

Cùm ſit Principi sæpè decorum, pacem non abnuere,

Etiam cum victoriam in manibus habeat.

Niſi forte nunc æquior Hiſpanus,

Tot hoſtium mole, terra marique, cinctus :

Imò ſolito more,

Paci verba, dextræ telum aptat :

Adverſas ditiones ſeditionibus agit,

Sociorum quietem mover,

Semper inquires,

Et hi ſunt illi vicini Reges orbe in occiduo,

Qui,

Mutuo Orbem bello, cadibus campos, montes caſtellis, freta claſſibus,

Exaſperant :

Rebus in minimis ac maximis,

Natura, vita, morum, ſæculi, regni, ſtatus,

Discordantes hætenus, ac porro tenus ;

Animis & armis feroces ac feraces,

Gallus & Hiſpanus.

Non aliter olim Syriae & Iudææ præpoſiti,

Vicinis provinciarum adminiſtrationibus invidiâ diſcordes,

Veſpaſianus & Mucianus.

Parthi & Scythæ vicinalibus bellis affiduè vexati

Inter Alexandri ſucceſſores æqualitas diſcordiam augebat :

Inter

Conclu-
ſo.

Inter Lyfimachum & Pyrrhum pares,
Affiduum discordiæ malum, bellum moverat.

Scilicet

Ita rebus in humanis comparatum est,
Vt nullus ferè sit populus,
Cui non æmulum aliquem & adversarium excitarit DEUS,

Vicinum plerung.:

Semper aliquid mali propter vicinum malum.

Sed & illud boni;

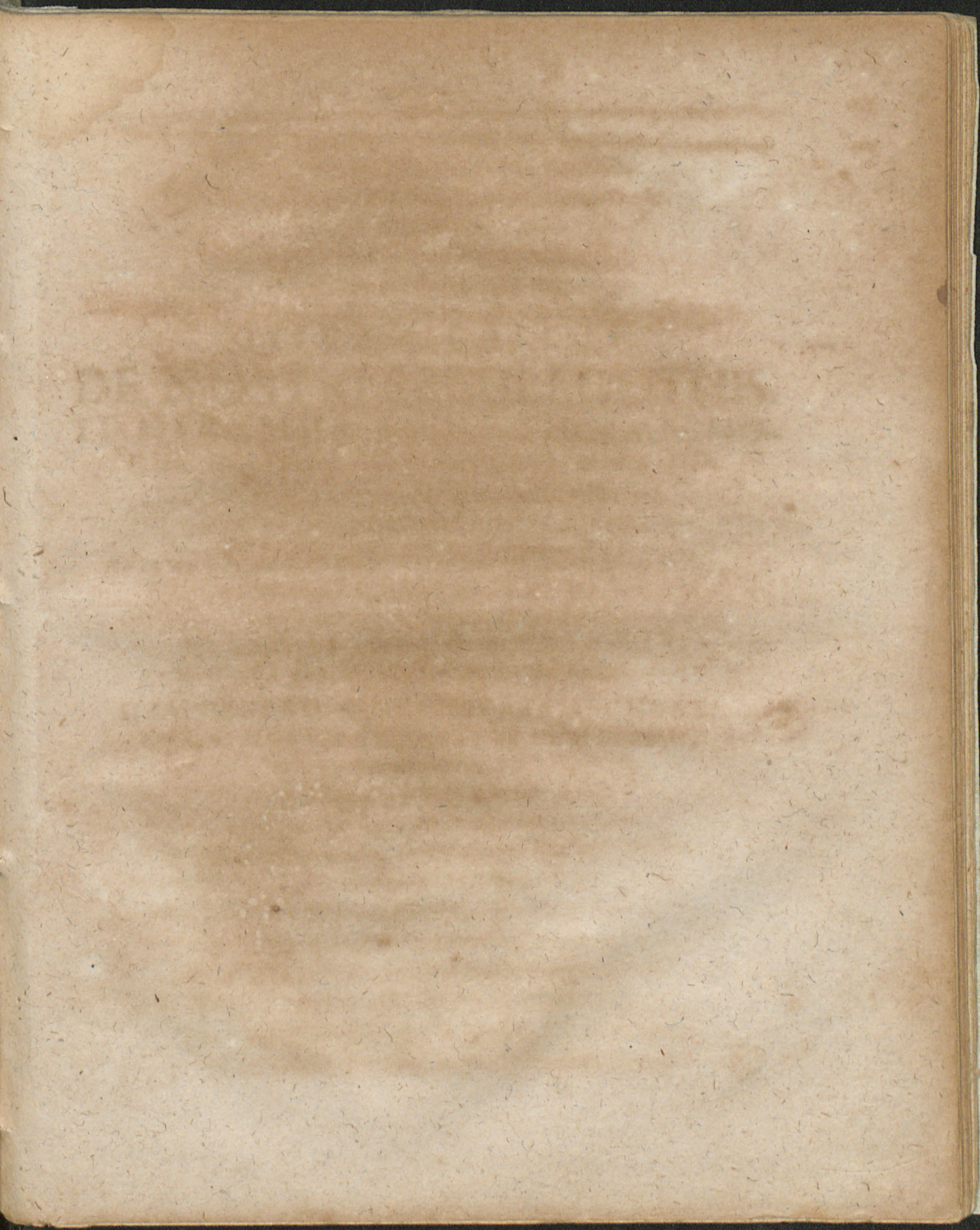
Vicina & inimica quisq. gente, quasi Cote,

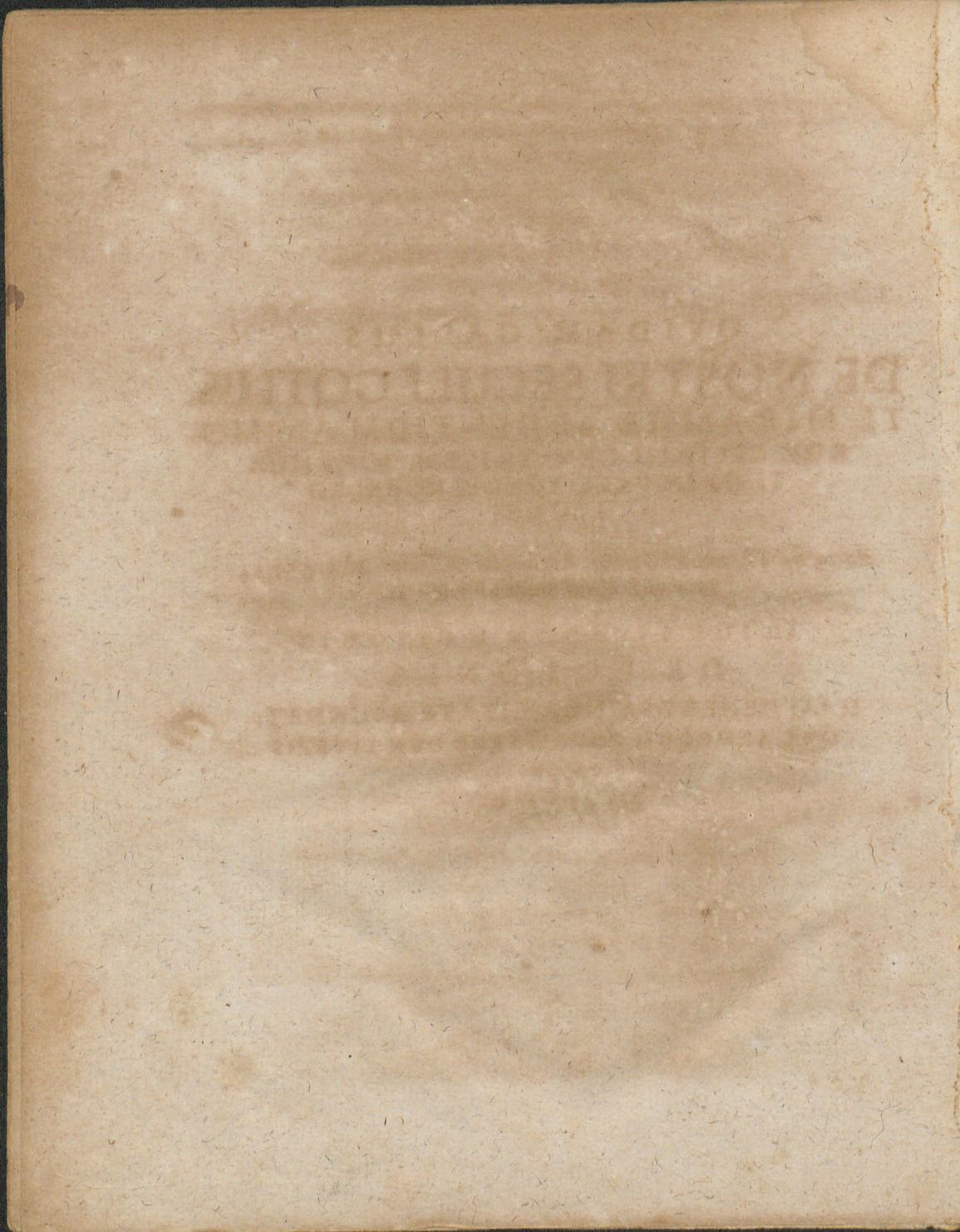
Ferrum suæ acuit virtutis;

Ne rubiginem & situm sentiat.

STRVCTVRÆ PRIMÆ META.

QVIDAM GALLUS
 DE NOSTRI SEculi GOTHIS.
 TE MIRAMUR ARDENTIUM ANIMO-
 RUM GELIDAM GENETRICEM, MIRAMUR
 TUOS IN PACE AGNOS, IN BELLO
 LEONES.

*Ex verbis Theodorici Gothor. Regis apud Cassiodor. lib. 3. epist. 24.
 lib. 7. epist. 25. Ioh. Magn. lib. 7. H. c. 41.*

ALIUS EJUSDEM NATIONIS
 DE POLONIA.
 HÆC GENEROSA NOBILITATE ABUNDAT;
 QUÆ ARMORUM CURAM FERRE CUM LITERIS
 CONJUNGIT.
Lib. LVI. Histor.

107

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

ORBIS CHRISTIANE,
Animadvertite nunc REGVM caussas Septentrionalium,
SVECIAE ET POLONIAE.

Qui

Arma militum, pra hominum, motus animorum,
In se hodie vertunt.

QVORVM

Antiquitate discreta dispar est prerogativa.
Populus Suionum,

Hoc est,

Virorum juvenum, viribus, armis, equis, navibus insignium,
Originis è Scandia Gothica Gothus,

Belligera semper vagina gentium quondam ingruentium
In Europam, Tauricam, Chersonesum, Africam

Ante
Christ.
post
800.

Indigenis primò ac diu ante Christum numero ac virtute magnis,
ERICO III. nato tum Christo, BIORNONI III. primo Christiano;
Quibusdam dein exteris, sed suis proregibus interjectis, illis rejectis,
Semper tamen paruit Regibus;

ALBERTO MEGAPOLITANO,

1363.

Suis quàm indigenis Sueonibus studiosiori,

Chariori, quàm sua ornamenta, virginibus,

MARGARETÆ trium regnorum REGINÆ,

1395.

Magnanima, absque braccis quanquam; & monachorum amicæ;

In qua deerraverat Natura,

Productâ, cum destinasset virum, feminâ.

1396.

ERICO POMERANO,

Cui à sorore Margareta invidiosius, quam feliciter acclamatum,

Suecia te nutriet, Norvegia te vestiet, Dania te defender.

CHRISTOPHORO PALATINO

1441.

Quo de levirumore vulgi vulgatum ipsas inter acclamationes;
Carolus Canuti, quàm Christophorum, sceptro, videri
digniore.

Y 2

CAROLO

1448.

CAROLO CANYTI,

In viso nomine Regis Proregi;

*Non vulgaribus antè experimentis Imperio dignis cognito.
Exuli postea, sed temporario; Casimiri III. Poloniae Regis hospiti:
Linguae inter Polonos Latinae primo auctori.*

1457.

CHRISTIerno I. DANO.

*Opum belluoni, bulgæ fundo carenti,**Exacto, Carolo revocato.*

1471.

STENONI STVRIO SENIORI,

*Danorum obici, Russorum terrori, patriæ jubari ingrata salutari,
Academiae in Septentrione Bonnoniensis firmatori;*

Cetera,

*Ovium Colonorum aequè ac vitæ suæ custodi,
Plebicola, favore amulorum, quàm furore digniori.*

1497.

IOANNI II. DANO.

*Suspicionibus proniori, an leniori suspectis,
Cujus convivio non defuit pocillator, spiculator defuit,
Et pacto Calmariensi fides;*

In quem,

*Danis, quàm Suionibus favorabiliorem,
Russis, Suionum hostibus, amicum,
Iterum invaluit, sed non diu valuit, Steno,
Veneno peremptus;*

1504.

SVANTONI STVRIO,

*Vitæ integro, popularibus caro, Russicis victoriis claro;
Immittenti*

*In Ioannis piraticum bellum socios Lubecenses,**In reliquias belli Danici aculeum Gaddum,**Antistitem pugnare & prædicare paratum.*

1512.

STENONI STVRIO IUNIORI,

*Patriæ amanti, civibus grato, nec gravi Imperio;**Erico Trollio seniori ante-habito;*

Cultavi

*Gustavi Trollii, filii ex patris repudio Suedia turbatoris,
Victori;*

*Ab ejusdem regni minus candido Candidato, Christierno II. Dano,
Victo,*

In campo maris & Martis congelato ardentem resol-
venti animum,

Pro patriæ caritate, civium libertate.

CHRISTIerno II. DANO.

1520.

Immanissimæ bellæ plurimo horrore munitæ,
Manu editæ cruentâ, humani sanguinis prodigæ prodigio;

Sex nobilium obsidum raptori, eminentium capitum excussori,

Hospitum hosti, convivarum confectori, plebis spiculatori;

Mortuum exactori, mordenti mortuos:

Truci Suedia & Finnonia lanioni,

Optimi cujusq; spoliatori, ac carnifici;

Russicorum mutilatori, omnium Terrori;

Seçtori,

Regno tandem ejecto, XXVII. Annor. Exuli,

Cui quantò longior vita, tantò plus supplicii erat,

In solitudine, qui solitudinem fecerat.

Tandem,

Gustavo I. Erici F.

1523.

Equestri fastigio, & veteri Regum Suecicorum sanguine orto,

Nato galeâ caput, pectus rubrâ cruce insignito,

Pulcherrimo virtutis bellicæ, & veræ religionis augurio.

Obsidi Gustavi Trollii, & Christierni II. mox ex Obside in Dania captivo,

Elapso post custodiam, Brøms I Lubecensium consulis ope servato,

Eluctato sexcenta pericula,

Primo Cuprimontanorum, Morensium, Dalecarliorum Ducu,

Mox Copiis undiq; & Lubecensium classe aucto;

Favore popularium adjuto,

Plurimorum potito locorum, Calmarie, Holmie, deniq; regni,

*Canuti, Nobilium plebejorum votis, fatis factis,
Sueciæ Regi indigenæ,
Pio, justo, prudenti, magnanimo,
Patriæ liberatori, Libertatis assertori,
Relinquenti,*

*Regnum Sueciæ, ut etiamnum est, benè ordinatum,
Suis successoribus, militari famâ celebratissimis;*

550.

Populus Sarmatarum,

*Ductu LESCI cujuscumque, cujatis nulla memoria,
Illam in planitiem à Vandalis desertam, ductus diæus Polonus,
(Hodie, tam literis, quam armis valdè Nobilis)
Rectus ab eodem nulla nisi sui genij lege.*

750.

Post à XII. viris, certa lege, lecta in moribus, non tabulis.

Deinde à III. Principibus, diverso facinore notis.

760.

Iterum à XII. Palatinis, Pannonum & Moravorum strage,

Premisli præcipuè aurifabri, mox Principis fabrica claris.

999.

Rursus à IX. Principibus varia vita successoris,

Quorum ultimus MIECISLAVS I. primus fuit Christianus.

Denig, à IV. Regibus,

1059.

*Quorum primus, Imp. Ottonis III. nuncupatione, BOLESLAVS
CHROBRI.*

Hic,

1082.

Interdicta à Pontifice ob utriusq; sexus licentiam Regis creandi licentia,

1285.

Iterum à XII. Principibus, militia & discordia inquietis.

Tandem,

1289.

Premislo regium resumente nomen, solstitiale quanquam,

Iterum à XII. Regibus continuis,

1548.

Virtute, & fortuna variis.

QVIBVS HIS

Nullum utriusq; belli commercium;

SVECIA

Danicis excidiis, internis dissidiis, bellis Russicis dissidente,

POLO-

POLONIA.

*Intestinis aut discordiis, aut bellis finitimis,
Caroli M. Vngarorum, Germanorum, Pomeranorum, Cruciferorum,
Russorum, Prussorum, Lithuanorum, Moscorum, Tatarorum,
Bohemorum, Moravorum, Silesiorum, Massoviorum,
Valachorum, Moldavorum, Turcorum.*

Demum,

Bella capere inter utriusq. regni Reges,

SVECIÆ,

ERICVM, IOANNEM, CAROLVM, GVSTAVVM ADOLPHVM,

1561.

ET nunc CAROLVM GVSTAVVM,

62.

POLONIÆ,

1576.

*SIGISMVNDVM II. AVGVSTVM; STEPHANVM BATHO-
RIVM, SIGISMVNDVM III.*

1604.

1627.

1655.

(Reginam Christinam inter & VLADISLAVM Indutia)

56.

Et jam IOANNE M CASIMIRVM.

57.

Quos,

Primo

LIVONIA scissa,

E. T. Mag. dissidiis, Mosci irruptione, diversa Regum clientela,

1561.

Dein conjugium Sueci cum Polona,

62.

Pòst Regni Sueco-Polonici titulus ac cupido,

1569.

(Duo illa regna in Sigismundo III. unienda visa, & sunt divisa)

87.

Deniq. religionis diversitas, inde & aliunde nata injuria,

1604.

Vndiq. Livonia litigiosa,

Tandem

Violata quoq. indutia,

Commiserunt.

A QUIBUS HIS,

Per C. ferè Annor. interjectum,

Non quidem continuè, sed per indutiarum interstitia,

Bellum utriusq. tractum est hætenus.

Quod

Quod tandem,
 CHRISTIANVS ID ORBIS communi voto velit,
 D. O. M. trahat,
 Ad pacem, & concordiam,
 Victis utilia, victoribus pulchra.

Summa Structuræ II.

Cacumina.

- 1 *Diversa afflictæ Livonia clientela, & Christophorus Dux Megapolitanus, principium & origo belli inter Ericum Suecia, & Sigismundum Augustum Polonia Regem.*
- 2 *Connubium Ioannis Finlandia Ducis cum Catharina Polona Sigismurdi Aug. sorore præcipuum belli inter utriusq. regni Reges incubulum.*
- 3 *Gedani portus piratarum Polonorum receptaculum, belli inter Reges incilium.*
- 4 *Stephani Bathorij bellum Moscicum, Ioannis occasio ingruendi in Livoniam.*
- 5 *Magna Livonia pars ab eodem occupata causa litigij & belli inter eosdem.*
- 6 *Calendaria Gregorii Rige à Bathorio obtrusa causa armorum regionum.*
- 7 *Domina matrona Iagellonica, ac Iesuitæ primi incentores durantis adhuc inter utriusq. regni Reges belli.*
- 8 *Coniunctio utriusq. in Sigismundo regni, causa belli præsentis.*
- 9 *Romana in Suecia Religionis exortus, mutua Caroli Proregis & Regis Sigismundi exprobrationes, belli inter utrosq. incendia.*
- 10 *Religio Regia ac Proregiarebus regni mixta, habitus Arbogia conventus, stimulus ad bellum inter Suecia Regem ac Proregem.*
- 11 *Expostulatio Lasci legati Poloni coram Prorege Carolo, belli inter utrosq. concitatio.*

- 12 *Armatus in Sueciam adventus Sigismundi, causa belli, & fœdi è Suecia excessus ejusdem. Idem Rex Sigismundus in Sueciam revocatus; quo non reverso, Vladislavus F. petitus.*
- 13 *Polonorum in Livonia contra Protestantes furor, mutua Caroli Proregis & Zamoscij injuria, fides Livonia à Rege Sigismundo sollicitata, causa belli inter eosdem.*
- 14 *Regnum Sueciae Sigismundo ablatum, Carolo oblatum, præcipua ejusdem belli causa.*
- 15 *Spes recipienda à Sigismundo Livonia causa belli inter Carolum & Sigismundum.*
- 16 *Diploma Suecicum, complementum causarum rejecti Sigismundi, & assumti Caroli.*
- 17 *Titulus Sueciae & Lapponia à Carolo sumtus causa belli inter eundem, Sigismundum, & Danum Christianum IV.*
- 18 *Idem Sueciae regni titulus, Riga præcipuè, causa belli inter Gustavum Adolphum Sueciae, & Sigismundum Polonia Regem; varia utriusq; indutia;*
- 19 *Utriusq; Regis mors: ultima inter Reginam Christianam & Vladislavum indutia in XXVI. annos, hoc est ad annum 1661. prolata; ejus conditiones.*
- 20 *Mutua de læsis indutiis querela, presentis belli irritamenta.*
- 21 *Sueciae titulus à Ioanne Casimiro Polonia Rege usurpatus, aliq; injuria veteres & nova, causa belli hodie gliscentis inter Carolum Gustavum Sueciae, & Ioannem Casimirum Polonia Regem.*
- 22 *Conclusio structura secunda, & Tertia preparatio.*

I.

SVECIÆ inter & POLONIÆ Reges,
ERICVM GYSTAVI I. & SIGISMVNDVM Augustum
Sigismundi I. F.

Primi causa belli fuit LIVONIA.

Regio Rigã, Revaliã, Torpatõ &c. Duinã, Narvã, sinu Venedico notabilis,

Z

Nemo-

Causa
belli Li-
vonia.

Nemorosa, plana, longa XC. lata L. milliar. Germanica.
 Dispartita in Esthiam, Lettiam, Curlandiam.
 Turbata jam olim.

Murâ Imperii ordinis Livonici inter & Teutonici Magistros amulatione,
 Frustrâ diremtâ

1426.

A Carolo IV. Clemente VI. ipso E. M. Plettenbergo,
 Relabente

95.

1535.

Wilhelmum Brandenburgicum Rigensem Archiepiscopum,
 Ejus coadjutorem Christophorum Ducem Megapolitanum,
 Inter &

1555.

Wilhelmum Furstenbergium E. T. M. à sacris illius alienum,
 Eadem tum quoq. divisa
 Religione, cerimoniis, ritibus, bello inter eosdem intestino,
 Quo Brandenburgicus à Furstenburgio captus, à Sigismundo II. restitutus.
 Tandem à Mosco hujus occasionis aucupe,
 IO ANNE III. Baselij IV. F.

Injuria veluti ac contumelia ultore,
 Partî à Livonis violati, fani apud Torpatenses sui in foricam versi,
 Immaniter adorta, torta:

1560.

Ipso Furstenbergio capto, in Moscoviam abducto, nec reducto.
 Hic LIVONIÆ STATUS,
 Sive externâ contra Moscum ope impotens & nutans,
 Desertus ab Imp. Ferdinando I. Danie Rege Christiano III.
 Frustrâ prasente ejus filio Magno Holsaria Duce, Mosci generos,
 Ditianis vindice Revaliensis & Osiliensis,
 Regi ab Episcopo Monchauseno vendita,
 Sibi à fratre Friderico II. pro quadrante Holsaria cesso, cessa.
 Tandem
 Refugus ad Polonia Regem Sigisfaundum Augustum,
 Datis pro belli impendiis pignori IX. prasecturis,
 Imperii Rom. & relevationis jure salvo.
 At Revalienses,

Livonia

Livonia tripartito iterum Mosci agmine obruta,
 Separatæ se Sueciæ Regis ERICI clientelæ,
 Omnium obsequio,
 Ejurato Livonia Magistro,
 Dederunt, acceperunt
 Pecuniam, com meatum, militem, tormenta, & inducias cum Mosco bimæ,
 Captam statim Parnoviam commerciis opportunam:
 Multum fremente priori patrono, patrocinium recusante, Polono;
 Donec,
 Vlim quasi necessitatis telo coacti,
 Archiepiscopus Rigenfis Brandenburgicus, & ordinis M. Kælerus
 Trans duinanam Provinciam, totam Rigie dittonem, juris dictionem,
 Et ipsi se,
 Iuris prorsus fecerint Polonici,
 Ille Borussia, hic Curlandia, Semigallia Ducis, Livonia Prore-
 gis titulo,
 Religione, privilegiis, legibus antiquis, integris.
 A Polono contra quosq. promissis vicissim auxiliis, alienatis recipendis.
 Ordine Livonico, ut antea ab ejus Patre Borussico, abolito.
 Ille olim ab Innocentio III. iste à Friderico Ænobarbo,
 Ordinatus, adornatus, adunatus,
 Paganis finitimis debellandis,
 Post ipse se suasq. debellavit Provincias,
 Tandem exolevit,
 Lato Polonorum, tristi Teutonicorum omine,
 Christophori præcipuè Ducis Megapolitani,
 Nullum, nisi Imperatorem, professi Dominum,
 Sed liberanda tum Livonia minus pronom,
 Liberatorem eundem requirentis Ericum,
 Hujus, focerî postea sui, ope Rigensem occupaturi diacesin,
 In qua ipse Brandenburgico erat succenturiatus.
 En principia belli Reges inter Septentrionales,

1528.

1561.

1158.

1190.

1561.

1562.

*Quasi, quod speciosius erat, pro clientibus capti,
ANNO, ante seculum occidentalibus quoq; fatali, c10 10 LXII;
Quod Megapolitano clienti improspere, Erico patrono onerosum fuit.
In illo ille,*

*Qui dictam ditionem ausus capere, captus est,
Conditus in quinquennalem in Polonia custodiam.*

Hic,

*Qui durioribus commerciorum ll. Lubecam coercebat,
Coercitâ inprimis Narvicâ navigatione,
Imperio Rom. Livonia detrimentosa, periculosa;
Præterea subegerat,
Hapsilem Ossiensis Episcopi sedem, Lealem, Lodam,
Ceteris Provinciâ direptis,
Lubecensium, Holsati, Dani, Mosci, Poloni arma in se,
Ipse sua prior in fratrem, Ioannem Finlandiæ Ducem,
Malum veluti domesticum,*

Vertit.

*Ipsam verò Ericum inter & Danum, Polonum, Lubecenses,
Variâ certatum fortunâ,*

Bagius Classis Suevicæ Imperator,

1563. *Qui ad Bornholmiam classem Danicam, ejusq; præfectum Bru-
chusium cepit,*

*Captis militibus, ludibriter & crudeliter habitis, Dano remissis;
Altero ibidem pralio à Danis captus est;*

Alter verò navi Suevicæ præpositus Andreas Benonis F;

Quam ab hoste capi, rapî maluit à flammâ navi à se injectâ.

1564. *Danicus porrò miles in Sueciâ immissus fines, finium objectu repulsus est.
Perditum Elseburgum, unicum regni Suecici in Oceanum occi-
dentalem Ostium,*

Sueci quoq; ad Helme stadium virtute Suartzenburgici fusi;

1565. *Dano contra erepta Varberga, Lickovia, Overfa, Sundebum;
Sueco à Polono Parnovia,*

Prodi-

Proditorio Germanorum accolarum convivio,
 Senatorisq; clavigeri urbis vino-somno-q; lentiâ.
 Poloni vicissim vicino in Revalie querceto profligati;
 Dani ac Lubecensium classis bis à Suecicâ dissipata,
 Semel ad Suadensem portum, iterum ad Hafniam & Elbogiam,
 Terrestri quoq; obsidio arx Hallandia à Succis capta,
 Ipsi contrâ à Rantzovio ad Suarteram fluvium fugati,
 Fugantium magno quidem malo:

At Dani ad Gothlandiam absumpti,
 Incruentâ Sueci victoriâ tempestate maritimâ;
 Sueci vicissim à Polono ad Vicchia fines casti,
 Eorum interiora à Rantzovio direpta, discerpta.

1566.

1567.

1568.

II.

Matrimonium utriusq; regni Marticinium.
 IO ANNES FINNLANDIÆ PRINCEPS,
 Patre Gustavo I. Hldo-ex Loholmia-genitus,

Causa
belli Joan-
nis matri-
monium.

Regius sine regno filius,
 Regnum sibi posterisq; quod non poterat nascendi sorte nubendi
 quarere nisus;

Incensus,

Patre vivo, nec invito, invito Erico consanguineo fratre,
 Se inter & Catharinam sororem Sigismundi II. Augusti,
 Poloniae sine liberis Regis ex masculis Jagellonidis ultimi,
 Tædis jugalibus,

1559.

Præcipuas utriq; regno belli tædas,
 Sibi quanquam consortium rerum secundarum, adversarumque,
 Prætulit.

Ericus verò frater, postea Rex melior pessimo,
 Affinitatem fratris Polonicam suspectans & uxorias opes,
 Brevis manu conversas ad opem contra se sororij,
 Sui bello in Livonico hostis,

1560.

Ipsi bellum, mox cum conjugæ capto captivitatis quadriennis contumelias,

1561.

1562.

*Nato ibidem Sigismundo, bimo puero ac patri presentem mortis metum,
Vxori novas cum Moscorum Duce spes,
Domesticis deniq; ipsius gravia supplicia,
Intulit;*

1563.

*Qui tot foris habebat hostes, intus quoq; sibi facere ausus,
Præcipuis regni ministris, & qui suæ olim spei admotus erat,
In se veluti conjurationis reis, indefensis, inauditis,
Incentore suo ab Epistolis Petro,
Manu sui satelliti Vpsaliae confectis.
Post flagitii sibi conscius,
Ut ab insecratione ejus averteret famam, (ret,
Et tristes hominum mœstosq; sermones lætiore materia detine-*

IOANNEM FRATREM carcere emisit.

1567.

Ipse contra versis postea vicibus,

Hactenus

*Crudelis & imprudens Rex, infamis maritus,
Sua antea concubina, victoris filia, post uxoris,
Mox Regina, tum duam liberum matris,*

CATHARINÆ,

*Exteris ac domesticis invisus, parricidaliter adversus fratres odio ardescens
Injustus bellator, pacis osor, perfidus promissor,
Raptor bonorum, sacrorum, profanorum,*

Tandem,

*Egregio in posterum exemplo,
Ne Principes suo in alios Imperio male utantur,
Et Deum ultorem scelerum ritè revercantur,*

A folio ad carcerem cum conjuge raptus,

IOANNES verò,

*Qui ope Caroli fratris, Sudermannia Ducis, & Magni Saxonis,
Regnum fratris dedecore, terrore, servitute solverat,*

Ipse solutus vinculis,

Magno Procerum consensu, omnium ordinum applausu,

A car-

A carcere ad solium euectus.

1568.

*Hic jam presentibus contentus,
Rex melior bonis, literatus literatis faventior,
At maritus indulgentior, pater negligentior,
Suis uxori sacris liberè in regno,
Intolerantiùs,
Iisdem filio Sigismundo permissis,
Regionem alienam ob religionem habituro, propriam amissuro,
Belli mala utriq; regno in vecturo,
Parùm providit;
Quia is benè prospicit malis, qui benè prospicit mala;
Ea quanquam post melius dispexit, filius despexit.*

III.

*Gedanum tum Polonorum piratarum receptaculum,
Qui,
Veluti communes omnium mortalium hostes,
Revaliam, Narvam, Danicas quoq; naves,
Piraticis sceleribus infestabant,
Nova belli ministravit inlicia Regibus,
Suecia, Dania, Polonia,
Sibi multorum C. Ioachimicor. c. 10 dispendia
IOANNES Danice pacis cupitor & ruptor,
Vareburgum, maritimum in Suecia rupibus situm castellum,
FRIDERICVS II. DANVS
Fortissimos in ejus obsidione Viros Bruckhusium & Narvam,
Amisit;
Vterq; suam Rex pensavit ruinam,
Ruina Danus Suecia, Suecus Scania.
MAGNVS ET HOLSATVS,
Proditore Kürselio equitum magistro,
Astu arcem Revalie intercepturus,
Astu arcis custodis Morbvi interceptus est.*

Gedanum
belli in-
licium.
1569.

Novis

Novis ille mox viribus è Moscoviaredux,
 Novus quasi Livonia Rex,
 Revaliam Suevicam,
 Spe immunitatum, metu excidii, terrore obsidij,
 Frustrà sollicitavit.
 Torpatum verò liberandum,
 Incauti consilio Rose equitum præfecti,
 Non liberatum è Mosci manibus, immantibus objectum ejus manibus;
 CCCC. captivis ex Livonia in Moscoviam abductis,
 Mosci Phalarismo subditis.
 Tandem,
 Interventu Maximiliani II. Imperatoris,
 Tot inter Livonia partes pactio facta;
 Mosco nihilominus-pacato, inquieto,
 Vi Vitensteiniam Livonia arcem expugnante,
 Suecis ac Livonis,
 Visu horrendum,
 Veribus transfixis viris & affatis.
 Cujus vicissim copie,
 Quæ quacunque incedebant, incendebant,
 Fortitudine Ahas I Suecorum Ducis,
 Ipsas interrapias & ruinas dissipatæ, trucidatæ.
 Interea Fatum
 Sigismundum August. è Regno Polonia polum ad alium,
 Heinricum III. è Gallia in Polonia regnum trimestre,
 Palam vocavit, clam avocavit;
 Contra
 Stephanum Batorium, Transylvania Principem,
 Ad quinquagenaria virginis Anna Polona torum,
 Et Polonia thronum sublimavit:
 Ernesto Maximiliani F. excluso,
 Repudij ultore, concitore belli

1573.

1575.

*Bathorium inter & inobsequens Gedanum,
Moscum inter & Bathorium.*

IV.

*Belli Basilidem inter & Bathorium tractu,
Tractus IO ANNES in Livoniam, post in bellum cum Bathorio;*

*Prorsus in tempore,
Bathorio Pleseovia incubante, incubuit ille Livonia,*

Expulsis undiq; Russis.

Vi captis aut deditis,

Regione Vichia, Tolsseburgo, arcibus quàm plurimis,

Vtraq; Narva Livonica, & Ivanogrodica,

Iamorodo, Coporia;

Virtute Ducum Pontii Gardia Galli, Hieronymi Cagnoli Itali.

Sic adeò Bathorius sustinuit hostem, Ioannes obtinuit hostiam,

Possevinus Pontificis legatus Pacem,

Decennio partibus prescriptam;

Quà,

Et Mosco moto Livonia in interiora Russia usq;

Bathorius exsultans,

Sibi blandiens, veluti Livonia potens,

Corrupta ac post correpta Vellingi & Tasti Opera,

Riga Iesuitas, arci aggerem sibi portam urbis dedit apertam.

IO ANNES,

Multa Bathorii cunctatione, uxoris precibus evicti,

Factus ejusdem pacis appendix,

Ast aequè ac Moscus Livonia secludendus.

V.

Hic demùm Livonia;

Livoris opertum hætenus alimentum,

Vertit in apertum litis elementum,

Futuri belli meditamentum.

Vtriusq; pectore & ore erupit indignatio.

Aa

1581.
Causa
belli inter
Joannem
& Batho-
rium; Li-
vonia.

1582.

Inter eof-
dem ca-
dem.

1582.

Stepha-

Stephanus minaciter repetit,
 Illam Livonia partem nuper à Ioanne occupatam,
 XL. milliaria longam,
 A Narva fluminis ostio,
 Per Tolesburgum, Vefenburgum, Revaliam, Vitensteiniam, Hapseslem,
 Secundum Maris Baltici latus ac litus,
 Ad Parnoviam usq. porrectam.

Contrà IOANNES,

Vxoris dotem, datam mutuo pecuniam Sigismundo Aug:
 Portionem paternam, maternam, mobilia, ac bona soli,
 Hinc ex regio Polonia, illinc Lituania patrimonio,
 Debita

XX. jam ANN. multo impendio ac tadio conducta.
 Hac esse expungenda, non expetenda à se expugnata,
 Aperto Marte communi hosti erepta,
 Cujus ipse molem solus ante Stephanum sustinuerit,
 Nunc facta esse occupantis,
 Nec in gratiis Stephani.

Vitensteinensem praefecturam pro dote à se acceptam pignori,
 Vichiam jam antè subditam Suecia,
 Esthoniā à Mosci manibus extortam;

Cetera,

Se, praeter DEVM, agnoscere neminem,
 Poloni minas minimi facere,
 Interea velle,

Ut sibi satis quàm primum fiat, ni fiat fore quod factu opus,
 Factu dignum, ac optimum.

VI.

Liber Gregorij Calendarius, Rigensibus obtrusus,
 Trussit in motum Rigam, Riga Reges mutua in arma,
 Pro se Succum, contra istum seq. Polonum;
 Villingium & Tassium,

Inter eos-
 dem.
 Calendar:
 Grego-
 rian. Rige
 obtrusum.

Bathorij

Bathorij alumnos, harum rerum auctores,

In capitis supplicium:

Inde dolor Bathorium in indignationem;

Ille Rige minitare rigorem, Riga mitigare institit,

Vertere quoq; nisa Catharina.

Ioannem maritum mitiora ad consilia, bellum à Polonia patriâ in Livoni-

Omnium interea e verriculum Mors,

Bathorium & Catharinam

Fata ad ultima.

Hinc,

Riga rogata à Polonia Senatu,

Vt in fide permaneat,

Manentibus suis privilegiis intemeratis.

VII.

Omne malum à Feminis,

Sed à Iesuiticâ suadâ persuasis & imbutis,

Summo sua in sacra amore, in aliena odio,

Anna & Catharina sorores,

Feminae Iagellonicae,

Ambae Sigismundi I. Polonorum Regis Filiae,

Illa Stephani Bathorij vidua, ista Ioannis III. Sueciae regis uxor;

Ambae bellorum Suecos inter & Polonos natales.

Hæc, dum fuit,

Incuriosa ll. regni Suecici, & in Suecos injuriosa.

Veluti Regem Polonia paratura,

Sigismundum F. curati ssimo sacrorum Roman. imbuuit studio;

illa,

Sic exasciatum, sic paratum ex sorore nepotem Iagellonicum,

Memoratis Polonicam in Rempubl. meritis Iagellonicis,

Suis veluti præcipuis precibus,

A patrio ad exterum regnum Polonia promovit,

Suorum etiam bonorum vadimonio, durâ ac præcipuâ lege,

Aa 2

Resti-

1583.

15. Kal.

8. Octob.

1586.

Id. xbr.

Feminae,
origines
bellorum
inter u-
trumque
regnum.

1587.

*Restituendi Polonia Suecicam Livonia partem,
Eslthoniam ac Lethianam :*

*Patre Ioanne, Sigismundo F. obnitentibus,
Malentibus*

*Regno carere extero, quàm avita annexa detrahere,
Certum domi regnum possidere, quàm foris incertum cernere,
Tot inter scissa Poloniae studia.*

Tandem

*Ericus Sparrius, & Studiosus Zamoscus,
Dubitantibus subveniunt ;*

*Novum decus filij patrem, filium regni accessio vicit :
Quod sine cessa Livonia parte, non sine lite, nec sine bello subiit.*

Exclusis,

*Contra suum tam potens, tam obnoxium obsequium,
Magno Chamo,*

Omnium ciborum & sacrorum homine ;

Contra Turcor. Imp. commendationem,

Stephani fratris filius, & Daciae Principe ;

Contra Nobilitatis Lithuanæ favorem,

Theodorico Magno Moscorum Principe ;

Contra plurium Senatorum Sententiam,

Piaso quodam, seu indigena spectato,

Bellis, virtutibus, viribus, moribus, juribus, sacris gentilitiis ;

Contra deniq.

VII-virorum Imperij Principum desideria,

Capuani, Sixti V. legati, studia,

Gorcani & Sboroviorum vota ac scuta,

Maximiliano Archiduce Rudolphi Imp. fratre,

Profligato, capto, nec dimisso,

Nisi titulo Regis Poloniae omisso.

VIII.

Regni utriusque conjugium, Martiale belli praludium.

Sigismundus III. Poloniae Rex, Sueciae regis Ioannis F.
Succesor regni unicus,
Elbinge, Thorona, Catholicorum Catholicus restitutor,
Gedani hospes an hostis,
Mota illinc seditione, regiaq; domo tormentis commota,
Malis omnino ominibus, a vibus, ventis reflantibus,
(Qui nec manere, nec sinebant navigare,)
Tandem,
In vitis fluctibus, Nauta fretus fretum derisit,
Stacolmiam appulit,
Majori monachorum quam militum comitatu,
Suo juncturus vinclo regna toto mari & religione divisa.
Primas ibi spinas intulit Franciscus Malaspina,
Pontificius orator & explorator,
Quantum in religione Sueci possent pati.
Corona velare Regem Catholicum Catholicus sategit.
Non peregit;
Regni Ordinibus, Adamo Andracano Vpsalensi presule,
Multum obniventibus, ex postulantibus,
Vim illi regni & religioni fieri:
Fieri Regem non posse, nisi jurato cautâ,
Religione Augustanae Confessionis,
Ab avo, patre, regni proceribus receptâ & custoditâ,
Annos abhinc LXIV;
Ceterisq; regni privilegiis, & legibus antiquis,
Intemeratis, immutatis.
Hic cavet, hic ex animo juravit Rex,
Verba praecunte Erico Sparrio regni Cancellario,
Hoc solenni religionis vinculo,
Hæc omnia juro,
Ita DEUS meæ animæ & corpori sit propitius
Sic demum ab Adamo Andracano revinctus diademate,

Sigismundus III.
 Sueciae &
 Poloniae
 Rex au-
 ctor belli
 inter u-
 trumque
 regnum.

*Poloniam repetiit,
Regni executione, se absente, Carolo patruo mandatâ,
Pace, commercii Narvæ & Revaliæ Suecos inter & Moscos pactis,
Summa civitatum Vandalicarum exultatione.*

IX.

*Meditata religionis mutatio, utriusque regni commotio.
Duo uno in rege regna non satis conjuncta visa, religione divisa.
Exulabant quasi à patrio regno Rex & religio majorum,
Ab exilio in regnum accersenda;
Sed antè subvertendus obex Carolus Patruus Prorex;
Præcipuo instinctore Nicolao Flemingo,
Militem in regno, belli jam pacati Moscici prætextu, cogente.
Legati quoq; Carolo accusando immissi, hoc est, bello indicendo missi.
Ipsi crimini dabatur pravè curata, usurpata Suecia.*

Regis injussu,

*Sudercopiæ coactus Senatus, exacta pecunia,
Novatæ regni res, leges, moneta, ministeria,
Prohibita ad Regem provocaciones,
Rescissa edicta regia, ac projecta autoritas.*

Carolus contra,

*Sudercopiensi conventu, Ordinibus regni licito,
Rege tam absente, quam presente,
Nec dignitatem regiam, nec regni jura laceffita,*

Nec novata:

*Veteres ll. pacem religionis, jusjurandum regium,
Et hæc talia è republica ordinata, firmata.*

*Sine tributis extra ordinem indictis, hinc spontè collatis,
Ne as Patris alienum, nec stipendia militum, nec sororis dotem,
Nec regis fidem expediri posse;*

Quâ nisi integrâ, nec integram fore majestatem.

*Ingruentibus novis malis remedium à regni ordinibus quesitum.
Denuò firmatum regium jusjurandum,*

1595.

Religio
caussa belli
inter
Carolum
& Sigismundum

1596.

„ Ob periculum ex religionis diffidio nunc demum exortum.

Monetam Caroli nomine cusam solito exemplo.

Regios ministros loco motos tanquam regio juramento contrarios.

Provocantes ad Regem Suecia in Suecia, foro veluti regio, auditos,

Non impeditos,

Minus ablegatos in Poloniam, forum planè alienum;

Nec Suecos à Polonia victos, nec à Polonia jura petituos,

Summâ sumtuum, itineris, injuriæ gravitate.

Regia mandata, regio juramento ad versa, suspensa;

Servando Regis honori ac sigillo.

Nec alioquin,

Nisi approbata Reipubl. regum jussa absentium rata.

Cetera,

Ordines regni agrè tolerare scriptum à Flemingo militem,

In Moscos compositos propalam, clam in Suecos componendos.

Rogare Regem,

Per ipsos suos Polonos, acerrimos libertatis patriæ vindices,

Sequiore de sese opinionem, arma, & litem ad ll. regni, deponat;

Componat, citra belli aleam.

Quod inconsultè mox susceptum, improspere postea gestum.

Hic fuit primus ac veluti gliscens tumultus,

Suecia Regem inter & Proregem.

Vera Martialis fabula protasis.

X.

En nunc fervidior altera epitasis.

Cujus causa, regia ac proregia Religio,

Rebus Regni mixta.

Proregia se specie ladi Rex questus, Prorex Regnum feruore regia.

Proregiam, lasa majestatis sua ansam,

Rex ut tolleret, non toleravit Proregem,

Vices suas omittere jussum,

Vt Regnum servaret & regiam.

1597.
Inter eod-
dem ex ea-
dem caus-
sa regno-
mixta.

Contra,

Contrà,

*Regiam, Regni ac provincialium offendiculum,
Ordines Regni ne reciperent, receperunt Proregem,
Vices regni gererere rogatum,
Vt servarent Proregiam.*

*Carolus jam Regni, non Regis Prorex,
Imò Rex ferè alier,*

*Arbogia conventum concordia & constantia indixit.
Rex eodem omnibus interdixit.*

*Vnus ex Senatu in eo comparuit, ceterus Senatus Regi paruit.
A Regni ordinibus,
Publico diplomate,*

*Conventus assertus, pacta Sudercopiensia in eo firmata, acta exposita.
Sancita,*

*Qua olim recepta, & regio juramento nuper cauta,
Religio proregia sola ubiq; in regno publica,
Tolerata,*

*Vt quomdam,
Regia regio in sacello privata.*

*Servata,
Vt semper hætenus,
Fides Regi integra, constans, obnoxia.*

*Rogatus,
Vt veniret in regnum Rex, ut curaret interim regnum Prorex.*

*Iussi,
Qui non comparuerant,
Vt Sudercopia & Arbogia pacta obsignarent;
Non parentes pro hostibus habiti,
Iunctis coercendi viribus,
Cura fidei in Regem, concordia in regno lesionem.
Illi exulare parati,
In Dania, Norvvegia, alibi.*

Ericus

*Ericus Sparrius Regni Cancellarius, in Scania,
Flemmingus, vitæ tum ex spes, alio in orbe.*

Carolus Prorex,

Stoccolmiam, Regni caput, capit,

Elseburgum, & arcem Calmaria,

Revalienses frustra sollicitat;

Religionis, Regni, causam ubique obtendit,

In corrupto Regis honore;

Cui ex Polonia in Sueciam tramittendo,

Classem Gedanum emittit;

Rex illam suspectans, hostilem non hospitem ratus;

Gravioribus impeditus causis,

Anno post validâ adfuit manu,

Redigendo in ordinem regno.

XI.

Regnum est navigium;

Integrum natat, nutat concussum, divisum mergitur.

Vno illud capite & corpore,

Vno istud corpore & gemino capite,

Vno id capite & gemino corpore,

Constat

Rex Regnum, gubernator navigium,

Cursu, veluti spiritu,

Regit,

Vnus unum secundo,

Vnum geminus diverso,

Geminum unus obverso,

Neuter posteriorum ad portum:

Nec unus Rex Sueciam & Poloniam,

Nec unam Sueciam Rex ac Prorex;

Ex diversis ad versus se invicem causis.

Proregi à Regis oratore Lascio objecta,

Bb

Variae
Causae
Regis &
proregis.
Sueciae.

1598.

3. Id. febr.

Regis

*Regiis edictis, Senatoribus, spretis
Regendi cuncta suo lubitu lubido;*

Expostulante,

A Prorege

*Regi adventaturo nullam adornatam legationem,
Missam classem ejus explorando adventui,
Occupandæq; Calmaria.*

*Callidè vulgatum, temerè creditum,
Regem, Polonis obniventibus, non obire Sueciam,
Obiisse jam mortem.*

*Internuncios, epistolas ad regni Ordines regias interceptas,
Regios Senatu, prefecturis, bonis suis motos, factos extorres,
Subrogatos proregios*

Illorum arces, pradia, in seffa; Wiffinburgica bona hereditaria delibata,

Expeditione Finnonicâ,

*Nobiles utriusq; sexus, Finnoncs captos, tormenta abducta,
Aboiam in Finnonia portu arcem, Stecburgum, Anna sororis domicilium,*

Hostiliter occupata,

Deposita ibi monumenta vi rapta,

Hæc omnia ante omnia restituenda:

*Ad Regem transgressos injuriosè ad se citatos,
Non amplius citandos:*

Nec porro comitta in jussu Regis indicenda,

Inducenda sudercopia decreta, dignitati regie adversa.

Carolus ad hæc.

Eandem sibi famosam hîc iterum recoqui cramben.

Talia jam antea sibi objecta, ingesta, nunc iterum repeti, obtundi;

Nullis innixa probationibus, nullis indiga defensionibus.

Cetera publicâ discussa Apologiâ.

Iussus singillatim respondere;

Petito, & inspecto mandati regij exemplo,

Respon-

Respondit ;
 Die ac loco profectionis dato,
 Classem Regi missum iri,
 Sed ex ordinum consilio.
 Regni Senatores à se amatos, non amotos,
 Secus quanquam de se meritos.
 Nihil nisi ex eorum sententia gestum publicè.
 Ceteros regios ministros contra Regis juramentum datos,
 Loco cessisse,
 Partim sua sponte, partim ordinum jussu.
 Ex Stecburgi arte arcam Sparr I repetitam, non raptam,
 Reddendam, redditâ Regi & ordinibus muneris sui ratione.
 Se orare Regem,
 Citatis ipse diem dicat partibus,
 Caussa ex ll. regni dicendâ decidendâ.
 Expeditionem Finnonicam ordinum jussu susceptam,
 Contra publicos pacis turbatores ;
 Tormenta in Sueciam abducta, captivos arbitrio Senatus relictos,
 De eorum caussa cogniuri.
 Lascus quasi elusus à Carolo,
 Qui cuncta ad Ordines regni referebat,
 Ordines monet,
 Responsum ad Regis mandata, Carolum ad quietâ consilia,
 Componant,
 Offensas si quæ sint Regem inter & Carolum, mitigent,
 Tollant, publico Sueciæ bono,
 Ad ultimum,
 Impetrabili quasi efficaciâ,
 Expostulatum de captivis dimittendis,
 Non dimittendos, caussa nisi cognitâ, censuit Carolus.
 Contrâ interminatus Lascus, palam obtestatus,
 Hanc cognitionem Regi servatam, Carolo regniq. ordinibus interdictam ;

*Petit.**Dilatâ in Regis adventum cognitione,**Dimittantur interim.**Nec quidquam;**Caroli calore,**Colore sciti Sudercopiensis auctoritatem imminuentis regiam,**Firmantis suam, cetera turbantis;**Procerum plerisque ista Lascum inter & sese secretò
promentibus.**XII.**Lasco vix in Poloniam regresso,**Vno Procerum ore ad Regis in Sueciam profectiorem conclamatum.**Præsripto tantum in Poloniam reditu,**Ad Bartholomæi diem venientis anni.**Prænuccio regj in Sueciam adventus eodem Lasco.**Rex**Navibus in Gedani portu Anglicis & Batavicis in trimestre conductis;**V. armatorum cIo onustis,**Duce Farensbachio Equitum Livoniae magistro,**Pratoriâ ipse navi Scoticâ, Aquila dictâ,**Calmariam, maritimum Sueciae oppidum appulit.**Comitibus regni Suecici Senatoribus,**Sparrio, Brähio, Poseno, Bannerero, Bilckio,**Præsfectog, Prætorio Gustavo Bannerero.**Causa profectiõnis, causa belli, & mutati in Suecia status,**Vulgo jactata,**Vsurpata à Carolo regia auctoritas recipienda,**Religio Catholica eodem in regno restauranda,**Suasoribus Iesuitis:**Diverso provincialium studio;**Catholicorum quorundam,**Qui etiam tum in regno supererant,**14. Kal.
Mart.**Regis in
Suecia ad-
ventus
caussa
belli.**1598.
17. Kal.
Jun.*

In Regem Catholicum prono,
Plurium,

Qui Angustanae insueti Confessione,
Obverso

Hi ad Carolum conglobati, illi Sigismundo per officium obvii.

Primo adventu citra certamen omnia pro Rege.

Subito mutata secessu ejus Steeburgico.

Carolus,

In Lincopensi tum agro,

Hostilis Regis conatui occurrit,

Non satis paratâ manu, at animo concordie;

Levi utring, excursu.

Missâ quoq, ad Regem legatione,

Nunciatum;

Si pacem aequè ac gradum regno inferat,

Se fore ipsi praefero.

Rogatum,

Ne arma expediret, ne sanguine regnum inficeret:

Frustrâ.

Interea,

Ipsam inter iteratam iisdem cum mandatis legationem,

Ducibus insciis,

Pugna Suecos inter & Hungaros conferta.

Strage Suecorum,

Majori Hungarorum in pugna virtute, quam post pugnam moderatione;

Belluinâ saevientium feritate in occisos.

Quorum ribia, brachia, capita, amputata,

Corpora ex anima mucronibus perforata,

Verberibus mulcata, ictibus horrendis conscissa;

Quâ exasperati crudelitate Suecorum animi,

Eorum quoq,

Qui Regi in occulto favebant,

Nunc a versi,
 Vtriq; ad ultionem exardescabant;
 Carolus ad pacem:
 Quam tertium rogare nisus,
 Medio Anglia Oratore, mandati quanquam inopiam allegante.
 Tandem,
 Admota sua classe, suam classem Rex deseruit,
 Cum sorore, maris praefecto, Cancellario, concubia aufugus nocte.
 Hanc Carolus,
 Et Regis castra, & arcem, & arcam densis numis superbam,
 Et pretiosam supellectilem, & Comites Embdanos,
 Cepit,
 Fugienti imminens,
 Ad Lincopiam primo conflictu comminutus,
 Altero comminuit hostem,
 Raschij regij perfidia, aut intempestiva clementia
 Rex facta fuga & clade consternatus,
 Pacem & alloquium rogat; annuit Carolus utrumq;
 Vtrod Regem Lincopiae in visu v & etum victor,
 Summa moderatione, solito cultu, comitate victorem supergressa:
 Tantum exules, belli incentores,
 Poscit ad iudicium, non ad supplicium;
 Idem ipse, Rege interveniente, subiturus:
 Stocolmia facta tribunal;
 Quod Rex ut tutior, ut comitator iret,
 Vis omnis & metus demtus, abducta aliò copia,
 Reddita Regi naves Suecia, arx Sterebergensis, tota supellexi
 Contra,
 Exules, Viri Clarissimi, Strenuissimi,
 Sparrius, Bilckius, Banneri fratres, Possenus,
 Ipsa inter conjugum & liberorum lamenta,
 A Rege dediti, à Carolo proditionis increpiti, in custodiam dati.

Rex animi turbidus,
 Ex errore in pœnitentiam, ex formidine in rerum suarum despe-
 rationem mutatus,

Calmariam, non Stocolmiam abit :

Narvibus inde miseris,

Quarum quædam mari hausta, quædam vento disjectæ;

Fortunâ ubiq; usus adversâ,

Ad Gedanum ejectus, quàm trajetus.

A Caroli accitus literis & nunciis,

Ex fuga in Sueciam, à trepidatione ad solium.

Stocolmia interea, Calmaria, Aboia, Narva Livonica,

1599-

Amisse adventu Regis, abscessu receptæ;

A Regis fide solâ non revulsa Revalia.

Viri fortissimi,

Ioannes Sparre, Laurentius Andrea F. cum fratre Christophoro,

Olaus Magnus, Ioannes Flemmingus Nicolai F.

A Rege deserti, à Carolo subditi,

Laqueo alij, alij securi;

Tisenacus, Farensbachius custoditi;

Heiducei, ac Poloni fame penè enecti, cibo refecti, incolumes dimissi,

Germani in numeros relati.

Arboga & Sudercopia decreta in comitiis Ienocopia & Stocol-
 mie firmata,

Dies Regi dicta,

Veniendi in Sueciam, si nequiret, mittendi Vladislaum F.

Aut fratrem consanguineum Ioannem nominandi Regem.

Non aliud discordantis patriæ remedium esse, quàm ut ab
 uno regatur.

Rege nihil ad hæc.

Carolus ac Regni Proceres,

Quorum animis aliquandiu obversabantur Spes & timor,

Gratia à novo, ultionis à victo & recepto Rege,

Tandem,

Tandem,
 Communi conspiratione regni,
 Vladislaum victi ac fugitivi patris filium ad regnum vocarunt,
 Sed die dato venturum in Succiam,
 Suecorum moribus, ritibus, imbuendum.

XIII.

1601.
 1602.
 Sævitia
 Polono-
 rum caus-
 fa belli Li-
 vonici.

Belli Regem inter ac Proregem iterum Livonia sedes,
 Causa, Polonorum furor, & ira,
 Nullum sævitæ genus omittens,
 Adversus Pastores, templa, Religionem Protestantium,
 Expulit hos, subruit illa, sustulit istam.
 Vnde Livonorum alienatiores erga Polonos, quàm Suecos animi,
 Animos Suecis, robur, opes addiderunt & loca,
 Parnaviam, Solenem, Vkervalenem, Felinum,
 Vendam, Torpatum, Revaliam, Rigam, totam penè Livoniam,
 Occupata
 Majori Polonorum ignaviâ, quàm Suecorum virtute.
 Ad Kokenhausum,
 Varia certatum fortuna, multorum utring, clade,
 Magna Ratzivilij Lithuani, Sicenskij Poloni alacritate,
 Nec minori crudelitate.
 Præcipua Caroli nothi Sueci, & Germanorum fortitudine,
 Tandem,
 Caroli Proregis, novis in Livonia viribus aucti,
 Industria,
 Major strages edita, quàm accepta,
 Major præda parta, quàm perditâ,
 Pleraq, recepta, à Lithuanis capta, oppida,
 Poloni expugnati, fugati, capti.
 Ad Rotempisium,
 Egregio Ioannis Nassovij in trimestrem militiam conducti ductu,
 Regis cum Polonis feliciter consertum:

Infelicius obfessa Riga, & soluta.

A Regiis interea XVI. Curlandorum praefectura vastata:

Savitum in utriusq. sexus homines, praecipue Germanos;

Quibus nares, auriculae, probrosè praecisae,

*Vnicum ob habitus Germanici crimen, cetera crimine
vacantibus:*

Mox,

Acto Kokenhausi conventu,

*Carolo, ejusq. sectatoribus, Livoniae quasi raptoribus, jurium veluti vio-
latoribus omnium,*

Publico indictum scripto bellum,

Belli ducum, militum Polonorum & Lithuanorum, non nomine Regis;

Hac provocationis contumelia,

*Martio in campo adfuit, militares si viri sunt, nec praedones,
nec fugitivi;*

Pugnent,

DEO, bellicae justitiae iudice,

Vindice perfidi, impii, perduellis, Caroli;

Carolus suoapte iracundus ingenio, ultra modum commotus ad ista,

Obsignata quasi ex contempione,

A Zamoscio, regni Cancellario, non à Rege Sigismundo,

Injuriam contemptus alia ulturus injuria,

Responsò inseruit suo;

Zamosci, Patriae turbo,

*Te, ut multum infra despecto; par si esses, fuste te, non ar-
mis, mulcarem,*

Scriba es, cum scribis certa verbis.

Mordebat ista contumelia Zamoscium, Zamoscius labrum.

Carolum cerebrosum, effraenum, Sudericum & imprudentem;

Regio genere superbum, fustuarium pugnatores & bajulum,

*Cujus nomen paucis notum, demum ex alieni regni domi-
natum natum,*

Se verò parem dicens Nobilibus iis, ex quibus Reges fiunt,
 Esse se, non scribam, at Cancellarium Poloniæ magnum,
 non parvum Sudermanniæ,
 Gerere se munus Imperii Electoribus dignum,
 Esse præterea se summum exercituum Polonicorum Imperato-
 Nomine ubique. (rem,

Addito,

Qui patriæ me turbinem dicis, dico te mentiri.
 Qui aliud in me contumeliosius dicis, seu scribis,
 Prorsus te mentiri dico, dicamque & scribam.
Eodem Rex tempore & calore Livoniam connixus labefacere,
Provinciam veluti suam,
Stephani sumtu, Polonorum ac Lithuanorum sanguine partam,
A Suecis & Carolo raptam.
Cui illa, ut latroni viator, nullam debet fidem,
Sibi verò nunc illud præcipuum studium,
Tradendi Carolum, injustum bellatorem, provinciarum pradonem,
Aut vivum, aut exanimum;
Curandivè, ne fugâ elabatur ad mare:
Hac pro operâ opes, grates, gratiam delictorum pollicitus:
At Livonia,
Polonis aliud sperantibus, Regi venienti spondentibus,
Obvium Provinciæ obsequium, Carolo deserto,
Nec Carolum deseruit, nec commodè de regis desiderio disseruit.
Serid tum Rex ad bellum expeditus id expeditur serior.
XL. Dies ad castra Volmaria per cunctationem consumiti.
Carolus interea nothus,
Qui urbem III. præsidio cincto tenebat,
Ex ipsa obsessa obsidentes fatigavit Polonos,
Cosacos, Tataros, Lithuanos Livoniam exedentes, excidit.
Nec cunctatus Rex
Obsidio decedere, succedere Zamoscivus.

1602.
8br.

Hic

Hic demum,

*Validâ ac violentâ tormentorum arietatione,
Urbem, Carolum nothum, Pontium Gardiam,
Cepit, convivio ambos excepit, Regi sub custodia dedit.
Nec Zamoscius rerum successu secordius egit.*

*Receptus arcibus, urbibus, quam plurimis,
Iactâ in Carolum & Nassovium contumeliâ,
Ut segnes, fugitivos, Livonia prægraves.
Livonis, Revalensibus, Esthonicis Equestribus, sollicitatis,
Larga pollicitus,
Defensionem contra quoscung, injuriarum oblivionem,
Libertatem Religionis, jurisdictionis,
Honores, magistratus, præfecturas, jus Polonica Nobilitatis,
Speciosa alia;*

Sed surdis,

*Male nitis cum exitio suo Carolo fidem servare,
Quàm dubiam à Polonis & Lithuanis accipere.*

Nassovius,

*Carolo interea Revaliam, inde in Sueciam profecto,
Egregiam ubiq, operam navare Livonia non destitit.*

*Destinata quanquam exsequi sæpè præpeditus,
Seditione militum, auxiliorum tarditate,*

Fame, penuriâ, peste, frigore, glacie,

Præcipuè vero,

*Caroli pervicaciâ, omnia increpantis,
Quæ non fecisset ipse quanquam jussisset.*

Tandem,

*Ultimam servanda Livonia rationem oratione expedit istâ,
Hostem junctis Equestrium ac plebejorum viribus pellendum,
Expedit,*

*Fortiter oppetere in pugna,
Quàm fame, totque malis aliis victos lentè & turpiter perire.*

Aut in hostium manus venire :
Se eandem cum ipsis fortunam subiturum.

Hoc duce, voce ac manu, conspicuo,

Omnibus destinatum aut hostem occidere, aut cum liber-
tate occidere.

Extremum consilium ;

Animo, quàm successu majori.

• Cuncta tùm pro hostibus erant,

Felinum, Wesenstenium, à Zomoscio capta :

Livonorum alienati passim animi :

Nulla è Suecia stipendiorum solutio :

Magna oppidanorum Parnavia, Revalia solitudo :

Miles Suecicus, armis venditatis, baculum pro mendicabulo gestans.

Ipse denig, Nassovius,

Monilia postquam sua venum dedisset,

Quo pecuniam subveniendo militi contraheret,

In Sueciam, inde in Germaniam reversus.

Sic nudum Livoniae latus hostium armis petitum.

Carolo in praesens Sueciam, quàm Livoniam curante ;

XIV.

En tandem,

Post tot pugnas, cades, patibula cruces,

Altercationes, infestas orationes, exprobrationes, strophas,

Maxima, memoranda, rararum in Suecia evenit catastrophe,

Causa durantis adhuc inter Reges belli ;

Ordinum decreto regia Sigismundo dignitas abrogata,

Auso,

Contra supremam avi voluntatem, ll. regni, proprium juramentum,

*Mutare religionem, regni libertates temerare, munitiones novas
excitare.*

Sic patrium amisit regnum, qui patriam amiserat religionem.

Nihil citius regna fecat, quam se cta :

Semper

1604.
Abroga-
tum Sigis-
mundo
regnum
caussa bel-
li inter
Reges
Sueciae &
Poloniae.

Semper divisa cum religione regna;
Eadem eorundem nutu Carolo addita & addicta,

Sed,

Teste ipso Iacobo Typotio à Caroli sacris alieno,
Recusanti;

Deferenti eandem Ioanni juniori Sigismundi fratri;

Qui eandem ultrò retulit ad deferentem,

Palàm obtestatus,

Se consiliorum fratris nec fuisse, nec fore participem,

Fore ordinum iussis obnoxium,

Vt qui tuta, quàm periculosa malit.

Hic iterum,

Communi omnium consensu.

Senatorum, ordinum regni, Comitum, Procerum,

Antistitum, Nobilium, tribunorum militum, civitatum, Vniversitatum,

CAROLO,

Eadem publicis in Narcopia comitiis adjudicata dignitas.

Dies Bartholomæo festus capiendo diademati delectus;

Vterq; honor à Carolo iterum dilatus.

Interea,

Electio, quæ loco antea libertatis erat, Anno c^lo I^o XLIV. Aro-
siæ sublata,

Et regni hæreditas in Gustavi familiâ tum cœpta,

Illa iisdem comitiis iterum rejecta, veluti calamitatis origo,

Hæc, veluti tranquillitatis publicæ generrix, firmata.

Electiorem in occulto foventes habiti perduelles,

Liberie eorundem Ordinis Senatorii expertes,

Conducta contra Sigismundum ac Polonos IX. stipendia-
riorum c^lo.

Regnum ad Carolum, ejusque hæredes legitimos jure suc-
cessorio translatum.

Ad Ioannis masculos, deficientibus illis.

Ad Gustavi stirpe editam filiam, non existentibus illis,
Sed nupturam,

Aur uni Procerum eadem cum illâ sacra colenti,
Aur cuidam Germaniæ Principum Gustavo per feminas
connexo.

Secus factura, regni exfors esto.

Sigismundi Poloniæ Regis progenies utriusq; sexus seclusa.

Quæ à Sacris jam tum desciverat illis,

Quæ Dei oraculis, Gustavo avo. ordinibus regni approbata.
Quorum sacramento omnes regni successores adigendi,

Præterea,

Ne uxorem quoque ab iis alienam domum deducant regiam,

Ne alibi aliud regnum, turbarum seminarium, acceptent,

Ne alibi diutius, quàm ad Bartholomæi festum, à regno absint.

His ll. regni hereditas, hæreditarii principes majestate ac auctoritate,

Subjecti constantis obsequii gloria muniti:

Ioannes ac posterij eius,

Ultra servatam Principatus possessionem paternam.

Aliis quoque ditionibus, donationibus, & ostrogothiæ prin-
cipatu aucti.

A quo, nomine omnium,

Ob beneficia innumera, & illud præcipuum,

Quod Caroli curâ à malignâ Iesuitarum curâ sit servatus,
Servata patria,

Ipsi, ipsiusque filiis, Gustavo Adolpho, Carolo Philippo,

Grates actæ, data fides, certa, sincera, constans;

Testificato propalâ,

Metu religionis à Sigismundo mutandæ mutatum Sigis-
mundum,

Adsumtum Carolum,

Cujus capiti in signe regium, toties repulsum, impositum,

Sed exaëto demum biennio,

Et XIX. IO ANNIS ANNIS, atate remittendo regni validâ juri.

Adeo sanè Carolus,

Æqui iudex, prævisu verax, provisu sagax, undiquaq; oculatus,
Prævertere noluit regnum, quod Sigismundus voluit pervertere,
Instinctoribus, aviti amittendi regni autoribus, Iesuitis,
Ipso etiam Rokossanorum in Polonia calculo.

XV.

Resumenda Livoniâ,

Causa resumta Suecos inter & Polonos pugna.

Carolus,

Misâ, & in terra locatâ, navali copiâ, Mansfeldio Comite præ-
missa,

Rigam, Provincia oculum, primam vincere tentat,
Imperatâ primò deditioe, mox facto excursu, dein XII. bellatorum
cI; objectu.

Riga nullo horum irriguit metu.

Statim ipsi fuit præsens Præses Livoniæ Chotkievicius,

III. delectorum peditum cI; I. Equitibus,

Castris loco positis commodo, munito vallo,

Validus.

Carolus inter obsidiæ & pugnae ardorem dubius,

Mox ad Kirkolum,

Obsidione omisâ, castra castris opponit:

Occupato juxta colle, in aperta planitie explicat aciem.

In tempore,

Fridericus Curlandiæ Dux cum delecta Equitum manu Polonis subvenit:

Nando flumen Dunam transmisit,

Kotkievicium redintegravit.

Hic,

Qui plus periculi in mora, quam in pugnaratus,

Astu fictæ trepidationis Suecos è colle prolicet ad certamen.

Descendunt illi in campum, Polonos quasi fugientes adorturi,

1609.

6.

7.

Livonia
belli causâ
inter
eosdem.

Et

Et sunt adorti ipsi,
 Tripartito, Voina, Sapiha, Dambrowa, agmine,
 Chotkievicio ubiq; praelium regente
 Tandem fugati, mox redintegrati,
 Sueci quidem numero, at Poloni virtute majores,
 Magno tormentorum fragore, clamore SS. nominis Iesus, acri conflictu,
 Concurrunt.

Labat Suecorum acies, acinaces Polonorum instat,
 Magis trucidat, quam pugnat.
 IIX. Suecorum c1o in arena caesa,
 Multi in fuga ab agrestibus male excepti,
 Alij Flumine hausti.

Quos inter praecipui fuere,
 Brunsvicus, Luneburgicus, Andreas Lindersonius.
 Quorum fama non est extincta, ipsi quanquam sint extincti.

Carolus, Mansfeldius, per tanta praelia saucij.
 Castra cum XI. tormentis, CCC. Suecis capta.
 A Sigismundo ob res bene gestas supplicationes habita;
 Calvaria B. Stanislai more venerationis regio adorata.
 Riga Carolum persecuta, non consecuta, jam elapsum pericula;
 Ex ipsius secessu, successus natus:
 Recedens adhuc pugnare potens;
 Vfus Kokossanorum in Polonia seditione,
 Wissensteinium,

Antea Succis à Zamoscio creptum, & redditum quasi inexpugnabile,
 Expugnat,

Improbo labore, arto obsidio, pressâ deditione.
 Egregio rerum Suecicarum in Livonia resurgentium initio,
 Vero experimento,
 Intestina diffidia conterminorum esse subsidia.

XVI.

Diploma Suecicum,

Caussare-
 jecti Sigis-
 mundi &

Nomine

*Nomine & auctore Caroli Regis, Regniq̄ ordinum,
Ad eum regem Sueciæ, Poloniæ Regem Sigismundum,
Poloniæ ac Lithuaniæ ordines.*

assumpti
Caroli.
1607.
7. Kal.
7br.

Fama Veritatis adesto,

En complementa causarum suscepti à Carolo regni.

Anno Sigismundicæ mutationis cIo Ioc IV. XII. Kal. April.

Non iminemor Senatus, regni ordines, ac Populus Suecicus,

Quantâ Sigismundi culpâ & malâ eorum, qui circa eum sunt,
consultatione,

Iurata Lincopiæ pacta sint violata,

Regnum intempestivo discessu relictum,

Poloni, Lithuani, Livoni contra Suecos armati,

Adversum hæc providere voluit,

CAROLO PATRVO SVBROGATO;

Manente interim inter Patruos ac populos utrosque amici-
tiæ adfectu,

Pacis quoque vinculo,

Si velint;

Si recusent, recasura in consultores belli piacula.

Hæc ordines.

Carolus singillatim bis eâdem de re ad eundem & eosdem.

Se,

Domesticis monitum exemplis, quanti purpura staret,

Annum ex anno capessendi solennia regni prolataste,

Optasse quietam Sigismundo Patruo patrii regni possessionem,

Executionem pactis conventis convenientem;

At Sigismundum,

Qui fortunam Iesuitarum potius, quàm suam, quàm Suecicam
in consilio habuit,

Omnes conditiones, avi sui testamentum, proprium jus-
jurandum,

Hactenus aspernatum,

D d

Multa

1607.
16. Kal.
April. 3.
Non.
Maij.

Multa conatum alia ll. regni ad versa,
 Regno tandem proscriptum patrio à patribus regni con-
 scriptis.

Se contra ab iisdem nolentem & obnitentem,

Insigni evictum & evinctum regio;

Versa deinde ad Sigismundum obtestatione,

Patruæ, patrium tibi regnum non rapui,

Parui necessitati,

Quam, ut ajunt, ne Dii quidem superare possunt.

Pietati,

Quam ultimo optimi parentis judicio debui;

Charitati,

Qua tuo motu nutantem regni statum in me recepi;

Religioni,

Quam semel in regno receptam, regno servare integram volui;

Felicitati,

Qua Patriæ, Religionis, ac legum hostes elusi & elisi;

Salvis amicitia, & consanguinitatis juribus,

Nulla fundendi sanguinis, multa fundandæ pacis cupidine;

Quam etiamnum foveo, volo, oro, si eandem melius con-

sultus velis.

Sigismundus,

Dolore, an irâ, an contemptu,

Omnia damnante silentio transmisit omnia.

XVII.

Duobus resistere difficillimum,

Carolus,

Qui hætenus ab occipitio Polonum,

Nunc regno vix degustato,

A fronte Danum quoq; habuit hostem.

Ex Sueciæ, Nortlandiæ, & Lapponiæ titulo à se sumto,

illum Polonus, hunc sibi Danus vindicabat.

1608.
 Succia titulus &
 Lapponiæ
 Causa
 belli inter
 Carolum,
 Sigismundum,
 Christianum IV.
 Daniæ
 Regem.

Belli

Belli piacula fuere Calmaria & Christianopolis ;

Hec à Carolo igni abolita tota,

Illa à Christiano IV. vi expugnata;

Ipse Carolus ad eandem praelio,

Inde mærore postea mortifero victus :

*Liberatoris Suecicae Gustavi Filii, Pater Gustavi Adolphi Germanicae
assertoris.*

Religionis, quam regni appetentior, utriusq; curator,

Institutus & inductus deniq; regnator :

*Cui Regnum in servata religionis pretium, Religio in aeterna salutis
premium cessit.*

XIIX.

Gustavus Adolphus,

Cujus virtutes Pater speravit, Livonia, Prussia, Germania spectavit,

Obnitentibus plurimis,

Regni simul ac belli factus successor;

Non passus suum regni jus disputare, pro eo pugnare paratus

Ex dicta jam causa tum insensantibus,

Sueciam Danis, Scaniae Suecis, Livoniam Polonis.

Hic,

Vt erat gerendorum præscius, gestorum præclarus,

Geminos primò seposuit, post composuit hostes,

Pace vel indutiis.

Primo quidem,

Pace Danum,

Anglo medium agente,

Conditionibus istis ;

*Danus ut Calmariam & Oelandiam statim,
Elseburgum, soluto à Suecis ære alieno, restitueret,
suecus Nortlandiæ & Lapponiæ titulo abstineret.*

Ambo dein,

Armorum & animorum vinculis juncti,

1609.

10.

11.

1611.

12.

1613.

1617.

Adversus Poloni incursum :

Post,

Indutiis Polonum annuis.

His finitis,

*Farensbachio in partes transgresso. serio necne, incertum,
Et ex bello Polonum inter & Turcam capto capta occasione,*

Riga à Gustavo Adolpho obsessa, pressa, recepta,

Libertatibus civium integris :

Rigam secuta mòx arces & urbes alia,

Pasnavia, Dinametum, Nitaa, Kokenhausum,

Vtriusq; deinde classis Gedanum appulsa ostentui magis, quam pugnatura.

Hic iteram inter eosdem indutiæ pacta quinquennales,

Interea in Comitibus Warsaviae,

A Suecis spes facta Lithuanis,

Cedendi liberis Sigismundi, titulum Sueciae interim gerentis,

Livoniam, Esthoniã, Finlandiam, Sueciam,

Sed,

Ab excessu Gustavi, nullis relictis masculis :

Eo tamen nexu,

Ne Gustavum Adolphum in Suecia inquietarent.

Polonis hac renuentibus, & inter se altercantibus ;

Gustavus Adolphus,

Iam indutiarum annis expletis,

Classè LXX. navium, præter Duneburgum, totius est potitus Livoniae,

Itc Polonis à Comite Turrensicæsis.

Aliero anno,

Classè LXXX. navium novâ circumjecta est Borussia,

Munimentis Pilaavia,

Brunsbega, Elbinga, Mariaburgum, urbes alia capta ;

Poloni ad Strasburgum profligati,

Sueci ad Sturiam attriti,

Strenuitate Stanislai Koniecpolij.

Hinc

1620.

1621.

22. 7br.

1623.

1624.

1625.

1626.

1627.

Hinc iterum inter eosdem ietæ indutiæ sexennes.

Medis, Gallo, Anglo, Belgis federatis.

Quibus Sueco capta in Livonia, quædam in Prussia relicta,
Alia Polono restituta, alia Brandenburgico posita sequestro.
Sic adeo indutiæ Livonicæ belli Borussici, Borussicæ Ger-
manici factæ illecebræ.

XIX.

Has inter belli ferias,

Feralem uterq; Rex habuit annum XXXII.

Diversis quidem Mensibus,

Pridie Cal. Mai. Sigismundus, IIX. Id. IXBR. Gustavus Adolphus.
Illius Filius, Vladislaus Poloniam, & Moscos genibus suis provolutos;
Hujus Filia Christina Sueciam, & victricia in Germania habuit arma,
Rectore Oxenstirnio,

Ducibus,

Weimario, Bannerio, Torstenolonio, Vrangelio, Königsmarchio, Wit-
tenbergio,

Tandem,

Carolo Gustavo Palatino omnium primo.

Vladislaus, Patris successor,

Postquam Respubl. Polonor. in signe regium capiti ejus imposuit,

Imposuit ille cuidam indutiarum capiti.

Suecis id in prasens dissimulantibus.

Idem postea,

Indutiarum nexu solutus,

Imperatore exstimulatore,

Ingentem in Borussiam deduxit copiam.

Sed,

Gallo præcipuè & Anglo, Ordinibusq; Belgij federati curantibus,

Christinam inter & illum,

Stumsdorfia An. cId. Ioc. XXXV. XII. VII BRIS,

Rursus in XXXVI, AN. prolatatæ indutiæ.

1629.
16. 26. 7br.
ad 1635.
1. 11. Julij.

1634.
Inter
Christi-
nam &
Vladis-
laum in-
dutiæ lon-
giores.
1635.
1. 11. Julij.

1635.
12. 7br.

Hostilibus utrinque & in utriusque socios, omni modo inhibitis,
 Classe præsertim armatâ, ac pro Austriacis milite auxiliario.

Libero contrâ utrique,

Militem in alterius regno legere:

Suecis, Prussiæ, & Curlandiæ Duce, ac Gedano, sponden-
 ribus,

Ne quid invicem detrimenti ex utriusque portibus parti-
 bus fiat.

Factum, aliævè offensæ æquis utrinque arbitris componendæ,
 non vindicandæ.

Prussiâ, Sarmatiæ ocello, ve & galium penu, Polono redditâ,
 Livoniâ Sueco relicta,

Titulo Sueciæ eidem asserto, Polono abrogato.

Indutiarum otio,

Semel atque iterum tentanda, firmandâ, perpetuâ inter Re-
 ges concordia;

Non firmatâ, firmæ indutiæ sunt ad pactum diem usque.

XX.

Mutua mox de læsis indutiis, veteriq; injuria. murmura,

Præsentis belli meditamenta;

Suecorum quidem,

Gustavum Adolphum in Sigismundi literis Ducem Suder-
 manniæ, non Sueciæ Regem dictum.

Decretum regni Sueciæ Ordinum Norcopense ab eodem
 disputatum.

Polonos in Galliam Sueciæ federatam effusos

Classem mari Balthico ab Vladislao illatam,

Aliam Hispanicam ab eodem sæpius & instantius pe-
 ritam,

Oratore Stanislaio Makovvskio.

Fidem Livonorum, fidorum quanquam, ab eodem solli-
 citatam:

Transi-

1616.

1. rr. Jul.
 Læse in-
 dutiæ bel-
 li resumti
 caussa.

1614.

1616.

1636.

37.

38.

1639.

IOANNES CASIMIRVS.
Dei Gratia Rex Poloniae etc.

Transitum per Poloniam Cæsareanis Sueciæ hostibus
permissum,

Botio irrumpenti in Livoniam, Crockovio in Pomeraniam,
Arma isti quoque ac tormenta ex arcæ Putsensi suppeditata,
Königsmarckio hostem persequenti suum negata omnia.
Danum, Arnheimium, Baudisium, quos idoneos rebatur,
tentatos.

Ictum cum Dano fedus exitiabile Suecis, & ipsi quoque
Dano,

1640.

43.

A Suecis in Holsatia, & Iuthlandia statim debellato, felici-
ter pacato.

45.

Oesiliam insulam Suecis præter alia à Dano cessam,
Ab Vladislao penè labefactatam,

Abejusdem excessu,

1648.

Ioannem Casimirum fratrem Consanguineum,

Validâ Reginae Christinae commendatione,

Liberi throni ac tori successorem,

Ad perpetuæ pacis studium minus pronum,

Everso ferè indutiarum præcipuo,

1650.

Modo scribendi ad Sueciæ Reginam pactis tradito, suis in
litteris verso;

51.

Non latinâ, sed inscriptis linguâ Gallicâ, & omisso regio
titulo.

Deliberato,

De Livonia labefacienda, Riga intercipienda, Cossacorum
gente immittenda,

Interea,

Spe pacis perpetuæ ostentanda, eâdem cunctanda, ludifi-
canda;

1652.

Et ludificata binis Lubecæ congressibus,

Præviis ibidem litigiis, ambagibus & effugiis,

Præcipuè,

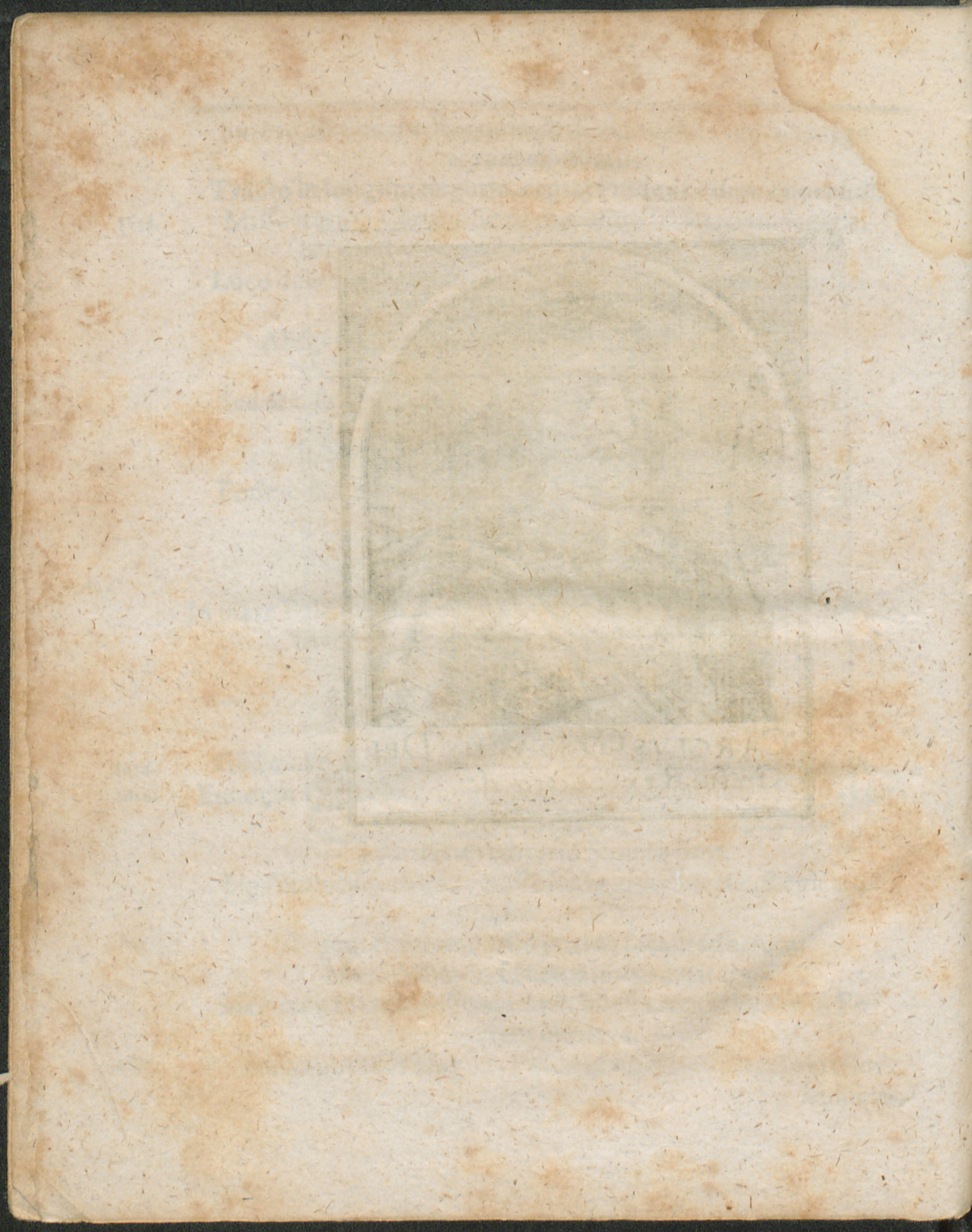
Sumto

- Sumto *sibi* Sueciæ Regis titulo, & signo, fiduciariis in legatorum mandatis,
 Tracto in longum negotio, captatâ inde occasione nocendi.
 1653. Misso iterum Canasihlio de mittendis in Sueciam legatis,
 De pace perpetua corâ ipsa R. M. S. agenda.
 Loco deinde legatorum, unico internuncio, Ioan. Morstei-
 nio misso,
 Absque pacis mandatis, fiduciariis duntaxat literis,
 Regio quidem Sueciæ titulo inscriptis,
 Sed &c. solito ad Regem prioribus, ac Polonis parem scri-
 bendi compendio, omisso,
 In fine deinde earundem,
 Eodem *sibi* Sueciæ titulo, Annis Regnorum suorum impli-
 cato, applicato,
 Præterea, *sibi* destinato,
 Classem mittere peregrinam,
 In mare Balthicum, ubique tum tutum, & commerciis liberum,
 In federa Principes maris accolas & advenas,
 Omisâ Sueciâ,
 Balthici maris tutrice, inde laceflendâ,
Polonorum contra
 1614. Gustavum Adolphum Moscis contra Polonos opitulatum.
 1616. Eundem Pacis congressum Stetini moratum non admisâ con-
 gressus causâ,
 Lite de hæreditario Sueciæ jure.
 Sigismundum ab eodem, Poloniæ, non Sueciæ, Regis ti-
 tulo, inscriptum;
 Rigam eundem, nullo prævio feciali adortum.
 Munitiones in Livonia novas excitatas.
 Suecos ex Marchia, Pomerania, Silesia, irruptionem in Po-
 loniam minatos.
 1637. Banneri milites in Magnæ, Poloniæ fines hostiliter ingressos;
 Inducias,

CAROLVS GVSTAVVS DEI
Gratia Rex Sueciæ etc:

pag
214

Inducias, pace semel atque iterum tentatâ, nec secutâ, ad
 pactum diem servandas;
 Servandarum fidem à Sueciâ legatis denuò datam, nec
 servatam,
 Vocabula, *semel atq; iterum*, ad plures non ad binas paciscendi
 vices trahenda;
 Querimonias Suecicas in Livoniâ orâ coram legatis audiendas:
 Cetera *de omisso, aut usurpato Suecia titulo,*
Sigillo, Regnorum numero, excusata.
 Legatos Poloniâ non ausos Regem ejus rei monere;
 Nec Regem mutando sigillo vacaturum bello vacantem
 Cossacico:

Nec esse artificem conflandi novi peritum.
 Cetera levia esse, & ex incuria curiâ scribarum.

Sic ad eò,

Qua quisq; pacta exsequi debet, pro se interpretatur,
Et interpretando accendit, non extinguit offensas.

Scilicet inclinatis ad suspicionem mentibus omnia sunt suspecta,
Iisdem evenit, ut timeant, & timeantur;

XXI.

CAROLVS GUSTAVVS,
 Reginâ Christinâ, sponte suâ cælibe, quasi verò cælite,
 Fato an factò suo, forte an lege Norcopicâ, regni ex sorte,
 Per matrem, Gustavi I. neprem, eidem connexus,
 Veteri Gustavi instituto, Norcopico regni ordinum statuto,
 Nuperâ Regina adoptione, destinatione,
 Præviâ ejusdem cessione, discessione,
 Communi Procerum consensu,
 Rex Sueciæ hereditarius, nuncupatus, insignitus,
 Memoratas ulturus injurias Sueciæ Regibus ante se & sibi factas,
 Bellum,
 Brandenburgico, medio vicino, à Polonis desolato, in partes tracto,

1654.
 Dictæ in-
 juria &
 Sueciâ ti-
 tulus
 causæ
 præsentis
 belli inter
 Carolum
 Gustavum
 Sueciæ
 Regem, &
 Joan. Ca-
 simir. Re-
 gem Po-
 loniæ.

E e

Quod

Quod prævidit, prævertit:

Indutiarum interjecta,

Intermissum, non extinctum, dilatum, non ablatum,

Resumpsit, non concitavit:

Ne inferretur sibi, prior intulit illaturo,

IOANNI CASIMIRO POLONIÆ REGI,

Suecia, non Poloniae jure:

(neo,

Nec, quasi ipsi fuerit regni Polonici cupido potior Consanguini-

Sed, ne Consanguineo esset regni & tituli Suecici,

Bello cavere, quod pacto non potuit, voluit, debuit;

Status Regis, non Regni, Poloniæ hostis,

Ipsis vel durantibus indutiis,

Quæ hostilia, non hostem tollunt;

Hostilia læsæ, nec reparatæ, quasi terminatæ, concedunt.

Cui singillatim illata, belli resumti causa, injuria,

Dualis fuit Regnorum numerus,

A Ioan. Casimiro, unius Poloniæ compote in suis ad Carolum Gustavum

teris usurpatus,

Hoc involucre Caroli Gust. Regnum Sueciæ simul complexus,

Servando suo, infringendo alterius juri.

Sic Caroli Gustavi patientia, toties irritata, nec irata, tandem fuit excitata.

Cetera belli irritamenta Imperatori Augusto Rex ipse approbavit.

Quo in bello,

Quæ, DEO ac virtute propitiâ, hætenus gesserit,

in versus admiratur, non adulatur, Orbis.

Quæ quia in vulgus edita,

Invertere hîc supersedeo;

Et futura cogito.

XXII.

Atque hæ sunt bellantium Veteres & novæ Regum causæ,

Lapidariis his duabus distinctæ structuris,

Mediis Oratoriam inter & Poësin delictis,

Brevi

1655.

56.

Causâ-
rum con-
clusio, &
ad earum
examé di-
gressio.

*Brevitate Regiâ, veritate historicâ, simplicitate Germanica,
Perspicuitate Francica, gravitate Hispanica,
Adornate.*

*Si placent, inspice; capita earum perlustra,
Si non insatiabili, at non invidioso oculo,
Tertia interea dum surgit structura,
Tota Lydio excitat a lapide.*

*Illic demùm videbitur,
Quæ, quales, & quanta sint istæ Regum causæ;
Nisi,*

(Ut est iniqua quorundam æstimatio,

*Qui Alexandri fortunam, simul ac suam adulantur,
Cunctaque Regum ita sacra habent, ut ea eliminare statim
sit profanare,)*

*Eadem eidem, ac illius animorum motus, obnoxia sint censuræ,
Clytorii Apollinis.*

Sed generosior est Regum mens.

*Suas ipsi belli causas, sæpè animi motus, Orbi expendenda produnt.
Bonus Princeps vult inspicere.*

*Habet hoc primum magna fortuna, ut nihil tectum, nihil oc-
cultum patitur;*

*Principum verò non modò domos, sed cubicula ipsa, intimosq;
secessus recludit;*

Omnia que arcana noscenda famæ proponit, atque explicat.

Est & reverentior talium stilus,

Æquiori dignior nota.

*Nec quidquam cujusdam majestatis juri ademptum,
Nihil non cujusdam honori adstructum vult.*

*Ipsi præterea inscriptori,
Cæsar, Reges, Principes alijs,*

Vno & altero excepto,

Nec beneficio, nec injuriâ cogniti,

*Procul is sanè est cogitationibus illis:
Solâ forte libertate scribendi culpabilis.
Sed nec rectum est eorum iudicium,*

Qui veritatem privatæ fortunæ bonum putant.

Vnde.

Corrupta in adulationem assuetudine,

Principes verum audire, ministri dicere nolunt.

Quare Veritas ad Reges non illabitur, nisi à cœlo,

Nisi ab Animis cœlestibus & erectis;

Qui Reges, quàm Regum fortunam, verè colunt,

Dum, res ut est, reverenter ac verè dicunt.

Vt hoc laude, ita illud sæpè periculo non caret;

Longè verò intutius

Carpere Reges, vel optimos;

Et hinc alterius structura terminus esto.

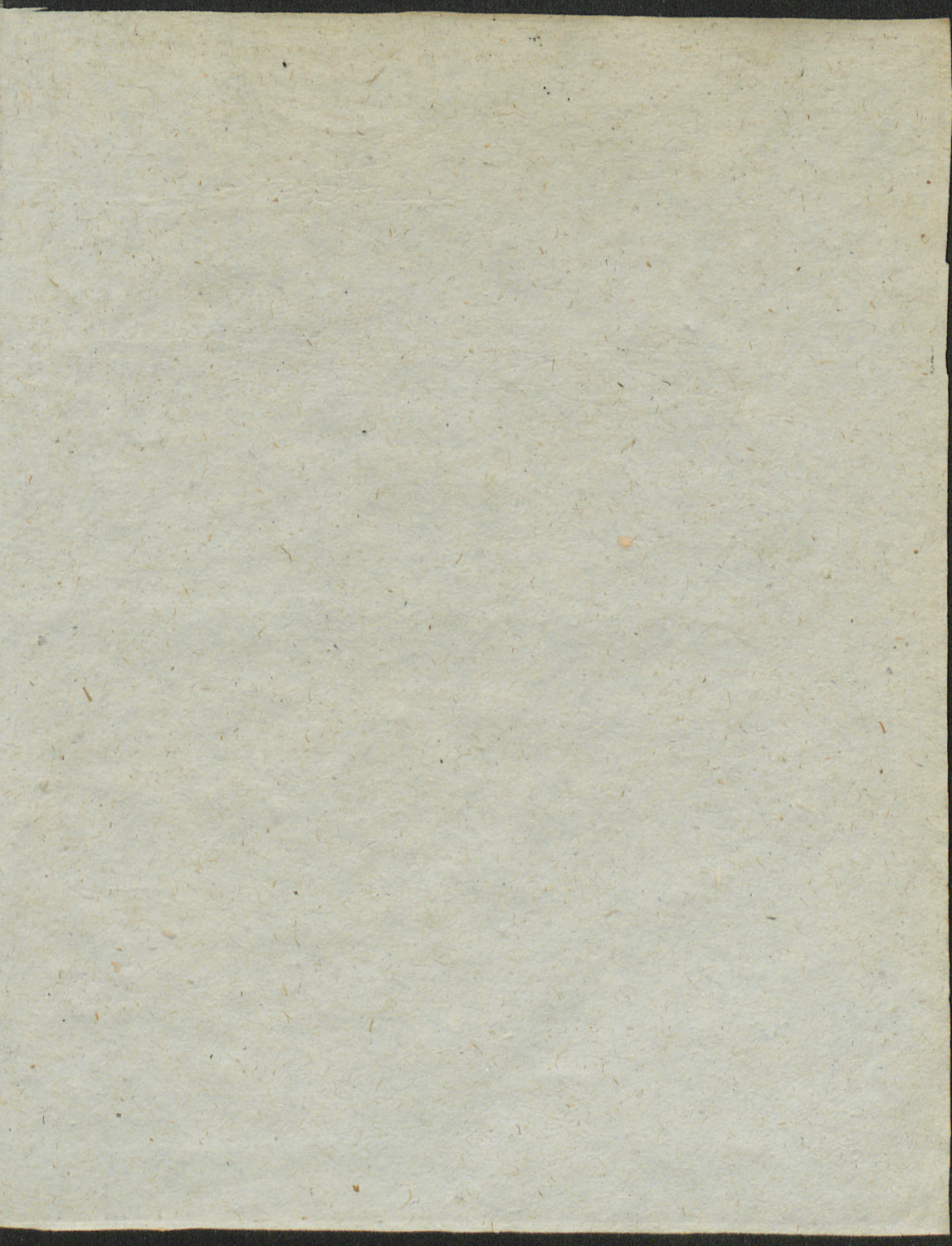
Aliter ac legenda impressa.

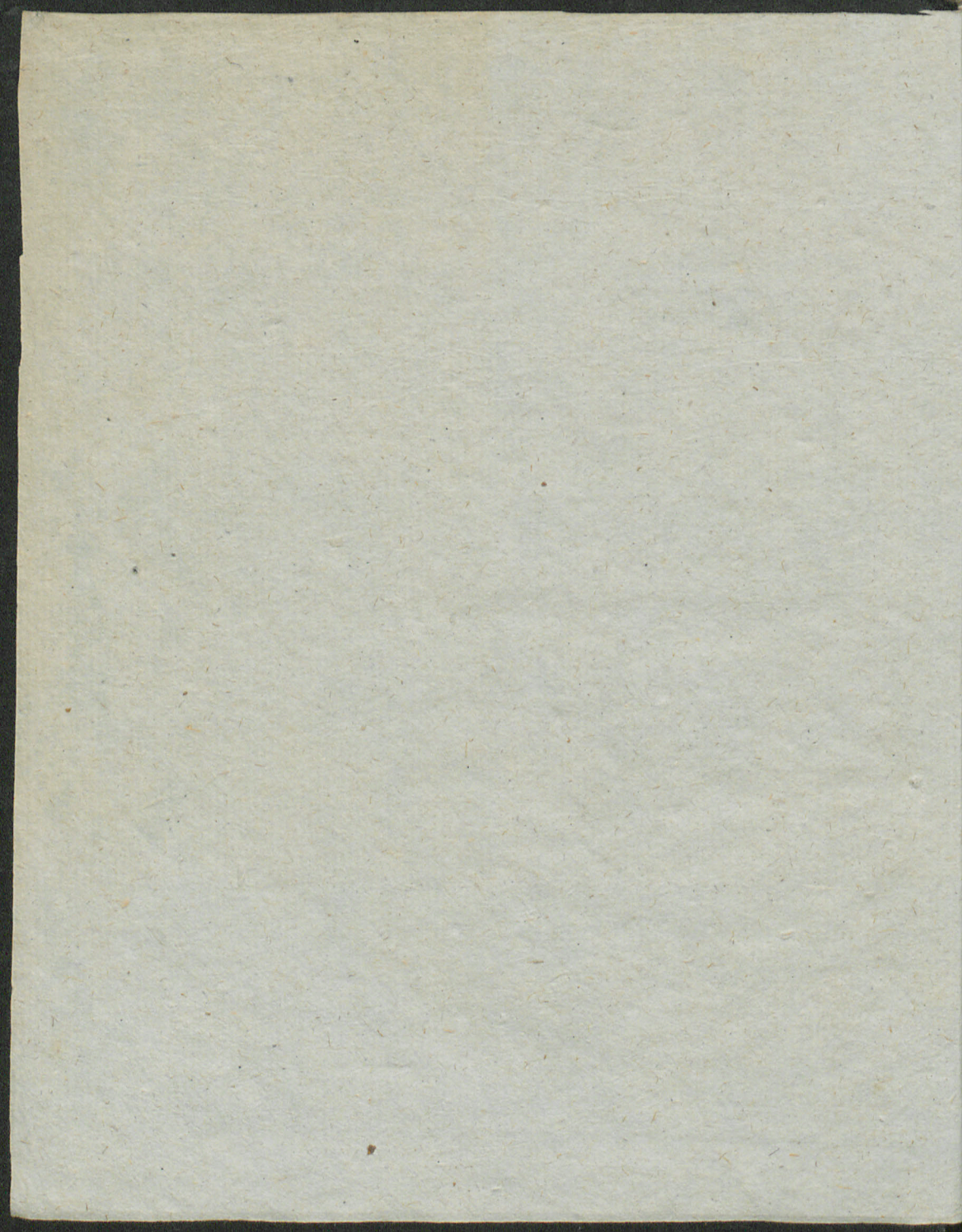
Pag.	Lin.	Pro.	Legendum.	Addend. Delend.
11	2	<i>devotis</i>	devotus.	<i>inter et.</i>
14	14	<i>Rhegium</i>	Rhenigeam.	
	20			
16	9	<i>parcat</i>	pareat.	
17	26	<i>usufructu</i>	usufructuario.	
18	7	<i>Suspestus</i> (<i>nici</i>)	Suspectus. (nico)	
19	16	<i>Comitatus Bono-</i> <i>Nauceium</i>	Comitatu Bono- Nancejum.	
21	23	<i>Philippo</i>	Philippi.	
24	23	<i>liberatur</i>	liberatus.	
27	14	<i>voluit</i>	noluit.	
31	26	<i>Gaudenses</i>	Gandavenses.	
36	1	<i>centuriato</i>	succenturiato.	
44	11	<i>tablam</i>	tabulam.	
	12	<i>proregis</i>	pro Regis.	
45	2	<i>tatine</i>	latinè.	
49	17	<i>ignominia</i>	ignominia.	
58	155			
68	27	<i>Amovij</i>	Amorij.	
69	19	<i>Parificense</i>	Parificensi.	
79	24	<i>iter</i>	inter.	
82	23	<i>Sabando</i>	Sabaudo.	
83	5	<i>Sabando</i>	Sabaudo.	
	7	<i>Sabandus</i>	Sabaudus.	
	14	<i>Sabandum</i>	Sabaudum.	
	24	<i>Sabando</i>	Sabaudo.	
86	13	<i>Indutiis</i>	Indutias.	
97	20	<i>ditionum</i>	ditionum.	
104	13			<i>cum perniciè.</i>
108	15	<i>æmelatu</i>	æmulatu.	
124	9	<i>Eneræi</i>	Encræi.	
	16	<i>Eneræi</i>	Encræi.	

Pag.	Lin.	Pro.	Legendum.	Addend.	Delend
126	5	<i>motas</i>	motus.	<i>in fine</i>	<i>in medio.</i>
128	22	<i>proposita</i>	proposito.		
140	29	<i>septungenario</i>	septuagenario.		
154	22	<i>Eugaddina</i>	Engaddinâ.		
155	12	<i>hostium</i>	hostium.		
158	6	<i>folium</i>	folium.		
163	13			Lotharin-	
169	14			gus.	5
176	22	<i>sive</i>	sive.		
187	9	<i>Nauta</i>	Nautâ.		
188	27	<i>Ne</i>	Nec.		
195	28	<i>ex anima</i>	exanima.		
203	17	<i>Narcopia</i>	Norcopiâ.		

7755
18

7755

18

